T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KENTSEL MEKAN: HAKKARİ ÖRNEĞİ

Perihan ÖNCEL KORKMAZ

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Mehmet Cevher MARİN

HAKKARİ
2023

T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
HAKKARİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Perihan ÖNCEL KORKMAZ tarafından hazırlanan **"Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekan:Hakkari Örneği"** başlıklı tez, …/…/2023 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :	.....	.....	
Üye :	.....	.....	
Üye :	.....	.....	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu (tezin türü) tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ……Sayılı kararıyla ……. tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

..../..../2023

İmza

Perihan ÖNCEL KORKMAZ

ÖZET

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KENTSEL MEKAN: HAKKARİ ÖRNEĞİ

Perihan ÖNCEL KORKMAZ
Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Cevher MARİN
2023, 131 s.

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramları, özellikle kadınların dezavantajlı olduğu konum ve durumlarda ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlara atfedilen roller, kadınların günlük yaşamını ve sosyal statüsünü doğrudan etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Söz konusu rollerin kadınların hayatında bu kadar etkili olmasının altında yatan sebep ise rollerle birlikte gelen hak, yükümlülük ve sorumluluklardır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet bağlamında sahip oldukları hak ve yükümlülükler ile kent yaşamında farklı durumlar ve sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Araştırmamızda ise kadınlara toplumsal cinsiyet bağlamında atfedilen hak ve yükümlülüklerin, kadınların kentteki fiziksel ve sosyal düzenlemeleri algılamaları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji ile yorumlayıcı paradigma kullanılarak 21 kadınla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış birebir görüşmelerle Hakkari'de yaşayan kadınların kentsel yaşam ve bunun fiziksel düzenlemelerle olan ilişkilerini nasıl deneyimledikleri anlamaya çalışılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak birebir katılımcılarla görüşülmüş ve bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kadınlar, örf, adet ve gelenekler gibi sosyal düzenlemeler ve çalışılan işler bakımından erkeklere daha çok hak verildiğini, toplumsal ve kentsel yaşamın daha erkeklere yönelik olduğunu ifade etmişlerdir. Yine, kentin fiziksel şartlarının ve sosyal düzenlemelerinin yetersiz olduğu bu yüzden kadınların kent kullanımında ve kamusal hayata katılımında zorlandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Mekân, Toplumsal Cinsiyet

ABSTRACT

GENDER AND URBAN SPACE:
HAKKARİ EXAMPLE

Perihan ÖNCEL KORKMAZ

Master of Science Thesis, Political Science and International Relations

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Cevher MARİN

2023, 131 p.

The concepts of gender and gender inequality arise especially in positions and situations where women are disadvantaged. The roles attributed to women in the context of gender are among the factors that directly affect women's daily life and social status. The underlying reason why these roles are so effective in women's lives is the rights, obligations and responsibilities that come with these roles. Women face different situations and problems in urban life with the rights and obligations they have in the context of gender. In our research, it is aimed to examine the effect of the rights and obligations attributed to women in the context of gender on women's perception of physical and social arrangements in the city.

In the study, using phenomenology, one of the qualitative research methods, and interpretive paradigm, semi-structured one-on-one interviews with 21 women were conducted to understand how women living in Hakkari experience urban life and its relations with physical arrangements. In the study, one-to-one interviews were conducted with the participants and a semi-structured interview form was used as a data collection tool.

As a result of the study, women stated that men were given more rights in terms of social regulations such as customs, traditions and customs and the jobs they worked on, and that social and urban life was more male-oriented. Again, it has been concluded that the physical conditions and social arrangements of the city are inadequate, so women have difficulty in using the city and participating in public life.

Key Words: City, Place, Gender

ÖNSÖZ

Yapılan bu çalışmada, çalışmanın her aşamasında büyük bir sabır ve şefkat göstererek desteğini benden esirgemeden, önerileriyle bana yol gösteren kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mehmet Cevher MARİN'e sonsuz teşekkürlerimi ve minnetimi sunarım. Ayrıca bu çalışmanın savunmasında jüri üyesi olan ve çok değerli katkılarda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK ve Dr. Öğr. Üyesi Halil Emre DENİŞ'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yine bu süreçte maddi ve manevi desteklerinin yanında büyük bir sabırla bana destek olan sevgili eşim İdris KORKMAZ'a ve ikizlerim Yaman Yuneş & Yuşa İlyas KORKMAZ'a teşekkür ederim.

Perihan ÖNCEL KORKMAZ

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ ii
ÖZET iii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
ŞEKİLLER DİZİNİ ix
ÇİZELGELER DİZİNİ x
1. GİRİŞ 1
1.1. Arka plan, Bağlam ve Kuramsal Çerçeve 2
1.2. Sorunun Tanımı 4
1.3. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı 5
1.4. Araştırmanın Gerekçesi, İlgisi ve Önemi 6
1.5. Kavramların Tanımı 7
1.6. Araştırma Soruları 8
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları 8
2. LİTERATÜR TARAMASI 9
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet 9
2.2. Feminizmin toplumsal cinsiyete bakışı ve kimlik 14
2.3. Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Biçilen Rol 16
2.4. Mekânın Toplumsal Üretimi 20
2.5. Kapitalizmde Mekânın Rolü 23
2.6. Kavram Olarak Mekânın Toplumsal Üretimi 27
2.7. Üretim, Yeniden Üretim ve Mekân 28
2.8. Yaşanmış, Algılanan ve Tasarlanan Mekân 31
2.9. Kentsel Mekân ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi 36
2.9.1. Kentsel Mekânda Erkek ve Kadın Sistemi Ayrışması 39
2.9.2. Kamusal-Özel Alan Cinsiyetleştirilmesi ve Mekân 40
2.9.3. Kadının Mekânsal Algı ve Kullanımını Belirleyen Faktörler 43
2.10. Kentli Hakları, Mekân ve Kadın 51
2.11. Kentsel Mekân Planlamasına Kadın Perspektifinden Eleştiriler 55

2.11.1. Marksist Feminist Eleştiriler 56
2.11.2. Sosyalist Feminist Eleştiriler 57
3. METODOLOJİ 63
3.1. Giriş 63
3.2. Araştırma Soruları 63
3.3. Araştırmanın Metodolojisi 64
3.4. Araştırma Tasarımı 66
3.4.1. Anakütle ve Örneklem 66
3.4.2. Veri Toplama Araçları ve Veri Kaynakları 66
3.4.3. Verilerin Geçerliliği 68
3.4.4. Verilerin Güvenirliği 68
3.5. Verilerin Toplanması ve İşlenmesi 69
3.6. Etik Kaygılar 70
3.7. Sınırlamalar ve Sınırlılıklar 70
3.8. Bölüm Özeti 70
4. VERİ ANALİZİ VE BULGULAR 71
4.1. Giriş 71
4.2. Demografik Özellikler 72
4.3. Veri Analizi İşlemleri 73
4.4. Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekan 73
4.4.1. Katılımcıların Yaşam Kategorisine İlişkin Görüşleri 73
4.4.2. Katılımcıların Dışarı Çıkma Kategorisine İlişkin Görüşleri 76
4.4.3. Katılımcıların Uygunsuz Yer Kategorisine İlişkin Görüşleri 83
4.4.4. Katılımcıların Kentsel Mekan Kategorisine İlişkin Görüşleri 87
4.4.5. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Kategorisine İlişkin Görüşleri 94
4.4.6. Katılımcıların Öneri Kategorisine İlişkin Görüşleri 108
4.5. Bölüm Özeti 110
5. ÖZET, ÇIKARIMLAR VE ÖNERİLER 112
5.1. Giriş 112
5.2. Bulgu ve Çıkarımların Özeti 112
5.3. Çıkarımlar 114
5.3.1. Kuramsal Çıkarımlar 114

5.3.2. Pratik (Uygulamaya Yönelik) Çıkarımlar 114
5.3.3. Geleceğe İlişkin Çıkarımlar 114
5.4. Araştırmanın Güçlü ve Zayıf Yanları 115
5.5. Öneriler 115
5.5.1. Gelecekte Yapılacak Çalışmalar İçin Öneriler 115
6. SONUÇ 117
KAYNAKLAR 121
ÖZGEÇMİŞ 131

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Lefevbre'nin Kentleşme Süreci (Pirenne, 2011) 29
Şekil 4.1. Analiz Sonucunda Ortaya Çıkan Tema ve Kodlar..... 72

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Toplumsal Roller Özelinde Kadınların Çalışmasına Yönelik Düşünceler (Doğan, 2014, s. 14)..... 18
Çizelge 4.1. Katılımcıların Kişisel Bilgilerinin Dağılımı 72
Çizelge 4.2. Katılımcıların Kadın Olarak Hakkari'de Yaşamını Değerlendirmesine İlişkin Bulgular 74
Çizelge 4.3. Katılımcıların Hangi Sıklıkla Dışarı Çıktıklarına İlişkin Bulgular .. 77
Çizelge 4.4. Katılımcıların Dışarıya Tek mi Yoksa Yanlarında Mutlaka Biriyle mi Çıktıklarına İlişkin Bulgular 78
Çizelge 4.5. Katılımcıların Genellikle Hangi Sebeplerle ve Hangi Saatlerde Dışarı Çıktıklarına İlişkin Bulgular..... 80
Çizelge 4.6. Katılımcıların Market Alışverişi Dışında Dışarı Çıktıklarında Genellikle Hangi Mekanlara Gitmeyi Tercih Ettiklerine İlişkin Bulgular..... 81
Çizelge 4.7. Katılımcıların Hakkari Merkezde (Çarşıda Yani) Ailelerinin, Akrabalarının yada Komşularının Çeşitli Nedenlerle Bulunmalarını İstemeyecekleri ya da Uygun Görmedikleri Yerlere İlişkin Bulgular 83
Çizelge 4.8. Katılımcıların Çevrelerinin Uygunsuz Diye Tabir Edebilecekleri Bu Yerlere Bir Kadının Gidip Gitmemesi Konusundaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular 85
Çizelge 4.9. Katılımcıların Hakkari Merkezde Bir Kadın İçin Günün Belirli Zamanlarında Tehlikeli Olduğunu Düşündükleri ve Bu Konuda Endişe Duydukları Yer ya da Yerlere İlişkin Bulgular..... 87
Çizelge 4.10. Katılımcıların Sadece Erkekler İçin Uygun Olduğunu Düşündükleri Yer ya da Mekanlara İlişkin Bulgular 89
Çizelge 4.11. Katılımcıların Günün Her Saatinde Rahatlıkla Bulunmak ve Oralarda Başkaları Tarafından Görünmekte Sakınca Görmedikleri Yer ve Mekanlara İlişkin Bulgular 90
Çizelge 4.12. Katılımcıların Kadınlara Özgü Yani Sadece Kadınların Bulunabileceğini Düşündükleri Yer ve Mekanlara İlişkin Bulgular..... 91
Çizelge 4.13. Katılımcıların Neden Bazı Mekanların Sadece Kadınlara ve Sadece Erkeklere Özgü Olduğunu Düşündüklerine İlişkin Bulgular 92

Çizelge 4.14. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet ve Eşitliğine Yönelik Genel Düşüncelerine İlişkin Bulgular 94
Çizelge 4.15. Katılımcıların Toplumun Her Alanında (Ekonomik, Aile, Din, Siyaset Gibi) Kadınlardan Ziyade Erkeklerin Çıkarlarını Koruyacak ve Erkeklerin Gücünü Arttıracak Şekilde Örgütlendiği Fikri Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular 97
Çizelge 4.16. Katılımcıların Gündelik Yaşamın Örgütlenmesi Biçiminin Kadınları Erkeklerden Belirgin Şekilde Ayırdığını Düşünmelerine İlişkin Bulgular..... 98
Çizelge 4.17. Katılımcıların Bir Görüşe Göre Kentin Mimari Yapısında Cinsiyetçilik Olduğunun Düşünülmesi ve Bir Kadın Olarak Bunu Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular 100
Çizelge 4.18. Katılımcıların Hakkari Şehrinin Yapısını Bir Kadın Olarak Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular 102
Çizelge 4.19. Katılımcıların Erkek- Kadın Gündelik Kentsel Deneyim ve Algılarının Farklı Olması ve Kadınlara Biçilen Toplumsal Roller ile Şehrin İşlevlerinin Dağılımı Aralarındaki Etkileşimi Sağlayan Ulaşım Kanalları Arasında Bir Uyum ya da Uyumsuzluk Olduğunu Düşünmelerine İlişkin Bulgular..... 104
Çizelge 4.20. Katılımcıların Erkek Egemen Bir Toplumda Şehirlerdeki Çoğu Kamusal Mekanın Erkekler Tarafından Düzenlendiği ve Denetlendiği Bu Nedenle Erkek-Kadın Farklılığını Vurgulayacak Şekilde Simgelendiği Düşüncesi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular..... 106
Çizelge 4.21. Katılımcıların Düşünce, Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular... 108

1. GİRİŞ

Cinsiyete dayalı roller, toplumsal hayatın her alanında ve kentlerde kadınları farklı kaynaklara ulaşmada sınırlandırmakta ve erkeklere kıyasla dezavantajlı konuma itmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler, sadece kadınlar değil tüm toplumun kültürel, ekonomik ve siyasal gelişimini sınırlandırmaktadır. Ülkemizde de ciddi bir toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaşandığı, konuya ilişkin gerek uluslararası kurumların hazırladıkları raporlar gerekse ülkemizde yapılan çalışmalara da yansımaktadır. Örneğin Dünya Ekonomik Forumu'nun 2021 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'na göre; Türkiye cinsiyet eşitsizliğinde incelenen 156 ülke arasında en sonlarda 133. sırada yer almaktadır (Global Gender Gap Report, 2021:10). Sağlık, eğitim, ekonomi ve siyasi alanlardaki eşitsizliklerin değerlendirildiği bu rapordan anlaşıldığı gibi toplum olarak oldukça cinsiyetçi bir yapıya sahibiz. Yine ülkemizde 2013 yılında yayınlanan bir araştırmaya göre Türkiye'deki toplam 2948 belediye başkanından sadece 26'sının (%0,88), 31.790 belediye meclis üyesinden 1340 (%4.22) ve 3379 il genel meclisi üyesinden de 110 (%3,26)'unun kadın olduğu anlaşılmaktadır (Coşkuner, Bayrak ve Karaağaç, 2013: 7).

Yukarıda verilen veriler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görülebildiği ve böylelikle kanıtlanabildiği kadarını yansıtmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görünmeyen, tezahür edilemeyen, üzeri kapatılan ve hatta normal görülerek bir sorun olarak görülmeyen birçok örneği mevcuttur. Bilhassa kadınların, toplumsal cinsiyet unsuru içinde dezavantajlı konumda olmaları, toplumsal görev ve sorumlulukların, statülerin, sosyal yaşantının ve daha birçok faktörün hiç de eşit olmayan bir şekilde dağılmasını, verilen emeğin, çaba ve değerin görmezden gelinmesini beraberinde getirmektedir. Kadınların toplum içindeki hak ve yetkilerden ziyade görev ve sorumluluklarla donatıldığı bir dünyada, işlerin yolunda gitmesini beklemek bencilliktir. Zira kadınlar, bilhassa toplumun en küçük yapı birimi olan ailede olmak üzere, toplumu oluşturan hemen her birimde erkeklerle eşit hak ve sorumluluklara sahip olması gereken taraftır.

Kadınlar, toplum tarafından kendilerine uygun görülen rol ve statülerin bir gereği olarak üstlenmiş oldukları hak ve yükümlülükleri, fiziksel, sosyal ve

kültürel yapılara sahip olan köy ya da kent gibi belli başlı çevrelerde hayata geçirmektedirler. Öte yandan bahsi geçen çevrelerin, çevreyi oluşturan her bir unsurun sahip oldukları özellikler, kadınlara biçilen rol ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi üzerinde çeşitli düzeylerde etkili olabilmektedir. Kadınlara atfedilen rollerden her biri, birbirinden bağımsız hak ve yükümlülükleri doğurabileceği gibi birbiri ile ilintili sorumlulukları da ortaya çıkarabilmektedir. Bu sorumlulukların, kadınlar tarafından kolaylıkla hayata geçirebilmesi ise uygun fiziksel koşullar ve elverişli sosyal düzenlemelerin sağlanması ile mümkündür. Ancak kentsel ortamda çoğu zaman söz konusu koşullar sağlanmamaktadır. Bu ise kadınların kentsel ortamda hak ettiği değer ve önemi görmemekle birlikte, birçok yıpratıcı sürece tabi tutulmasına neden olmaktadır. Tüm bunlar nihayetinde kentsel ortamlarda, atfedilen görev ve sorumluluklar rüzgarında savrulup giden kadınların deneyimlerinin, erkeklerden farklı olması ise kaçınılmaz olmaktadır.

1.1. Arka plan, Bağlam ve Kuramsal Çerçeve

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkaran durum; cinsiyet (sex) ile toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarının arasındaki keskin farklardır. Cinsiyet biyolojik anlamda erkek ve kadın arasındaki farkı tanımlamak üzere kullanılan bir kavram iken, toplumsal cinsiyet; toplum içinde kabul gören erkek ve kadın kavramlarını tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Daha açık bir deyişle; toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun kadına ya da erkeğe yüklediği rolü ifade etmektedir. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında kadın ve erkek başta mekan, zaman ve olayların akışına göre olmak üzere pek çok durumda farklılaşabilmektedir (Açıksöz, 2017).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramına karşın toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin temel hak ve özgürlüklere eşit düzeyde sahip olduğu ve olması gerekliliğini ifade etmektedir. Uzun yıllardır süre gelen toplumsal cinsiyet eşitliği ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği çatışması, genellikle kadınların dezavantajlı durum ve konumlarda olmasıyla gündeme gelmiş, halen daha bu yönüyle gelmeye devam etmektedir. Genellikle kadınlara karşı oluşan cinsiyet odaklı ayrım, kadının hemen her alanda geri planda kalmasına ve dolayısıyla ikinci sınıf muamele görmesine sebep olmaktadır. Söz konusu ayrım, toplumun bir dayatması olarak sonradan gelişen, doğuştan olmayan bir ayrım

olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın-erkek arasındaki bu ayrım, her topluluktan, her kültürden, hatta her bir aileden diğerine göre dahi değişiklik gösterebilmektedir. Fakat söz konusu ayrımın olduğu her birim ve durumda kadın; anne olmanın getirdiği vasıfla aile, ailesel sorunlardan ve çok daha fazlasından sorumlu tutulan kişi olmaktadır (Cumur ve Deniz, 2022).

Toplum içinde kadının hak ve yetkilerinin gözetildiği, görev ve sorumluluklarının ise toplumsal cinsiyet temelinde şekillendiği çok az oluşum ve yine çok az görüş bulunmaktadır. Söz konusu yetersizlik, özellikle toplumun belli başlı bölgelerinde daha fazla gün yüzüne çıkarak daha yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Konumuz itibariyle kentsel mekanlar, toplumsal cinsiyete karşı duyarsız olan oluşumların başında gelmektedir. Zira kent yaşamı çoğu zaman toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde erkek merkezlidir. Bunun sebebi ise kadının mekanla, erkeğin ise zamanla özdeşleştirilmesidir. Mekan ve zaman kavramlarını açacak olursak; erkek zamanla özdeşleştirilir çünkü daha çok hareket eder ve daha aktiftir. Kadın mekanla özdeşleştirilir çünkü erkeğe göre daha pasiftir ve bedensel olarak imgelenmektedir. Bu yönüyle kentlerin içinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyetçi roller barınmaktadır.

Buraya kadar verilen bilgilerden hareketle kentleşmenin kadınlar için çeşitli dezavantajlar doğurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira geleneksel düzende kent planları, genellikle kadının evde olduğu ve olacağı şekillerde tasarlanmış ve tasarlanmaktadır. Konutlar esasında barınma ihtiyacının karşılanması için gerekli olan yaşam birimleridir fakat kadının konut ile özdeşleştirilmesi, konutların, eş bir deyişle evlerin kapsamını değiştirmektedir. Zira konutlar artık barınma ihtiyacının ötesine geçerek her türlü ev işi, çocuk ve yaşlı bakımı, sosyal ilişkilerin yürütülmesi gibi toplumsan yeniden üretimin devamı için gerekli olan yerleri de kapsamaktadır. Yeniden üretim ise cinsiyet odaklı iş bölümü sebebiyle genellikle kadınların yaptığı işleri kapsamaktadır. Kadınlar açısından yeniden üretimin büyük bir kısmı, evle daha fazla ilgilenmek anlamına gelmektedir (Kaypak, 2014).

Kentsel mekan, kadınlar açısından güvenlik hususunda bir pürüz yaratmaktır. Çünkü hala belli başlı kurum ve kuruluşlarda merkeziyetçi ve eril bir erkin varlığı söz konusudur ve bu durum kadınlar için dışlayıcı, mobbinge müsait

bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte kadınlar için kamusal alanlar, kafeler, lokantalar, gece saatlerde toplu ulaşım araçları tekinsiz ve korkutucu kabul edilmektedir. Bu sebeple kadın, kentte herhangi bir yere gideceğinde ya ailesinden bir erkekten yardım istemekte ya da kendinden yaşça büyük başka bir kadınla hareket etmektedir. Bu durumun altında yatan temel sebep ise kadının konumunun genellikle ev olarak tezahür ettirilmesi ve bu sebeple kadının kamusallık alanı boyutunun ev ve eve en yakın olan yerler olarak benimsenmesidir. Bu durum ise toplumsal cinsiyet eşitliğinin kent hakkı ile girmiş olduğu çatışmayı gözler önüne sermektedir. Zira Lefebvre tarafından ortaya konulan "kent hakkı" kavramı, her ne kadar üretim ve sınıf ilişkileri üzerinde yoğunlaşmış da olsa toplumsal cinsiyet eşitliğini çözümlemede yetersiz kalmıştır. Halbuki;

> "Lefebvre'nin mekan ve gündelik hayat ilişkisine dair analizine kentsel eşitsizliklerin toplumsal cinsiyete dayalı çözümlemesine imkan verebilecekken kapitalist üretim ilişkileri ve sınıf çelişkilerine odaklanması bu analizi engellemiştir" (Demirbaş, 2012).

Bununla birlikte sınır kavramı, başlı başına cinsiyet yüklü bir kavram olmasına rağmen, sınıf kavramının Marksist analizinde kadınların ev içi emeği değişim değeri üretmediği için analiz dışında bırakılmıştır (Demirbaş, 2012).

1.2. Sorunun Tanımı

İnsanların vakit geçirdikleri ve gereksinimlerini giderdikleri mekânlar kentler olarak ifade edilmektedir. Hem toplumun hem de insanın gelişmesi söz konusu mekânlar içerisinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte her türlü duygular da söz konusu mekânlar içerisinde başlamakta ve bitmektedir. Felsefe, ticari etkileşim, sanayileşme insanların hane dışına çıkması neticesinde diğer insanlarla etkileşimde bulunması ile mümkün olmaktadır (Aytaç, 2007, s. 12).

Kentsel mekânların toplum ve insanlar üzerinde birçok etkisinin olduğu ve bu etkilerin toplumda insanlar arasındaki etkileşimi biçimlendirdiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte kentsel mekânların kültürel gelişim açısından da oldukça önemli olduğu ortaya konulmaktadır.

İnsanların vakit geçirdikleri ve gereksinimlerini giderdikleri mekânlar kentler olarak ifade edilmektedir. Hem toplumun hem de insanın gelişmesi söz konusu mekânlar içerisinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte her türlü

duygular da söz konusu mekânlar içerisinde başlamakta ve bitmektedir. Felsefe, ticari etkileşim, sanayileşme insanların hane dışına çıkması neticesinde diğer insanlarla etkileşimde bulunması ile mümkün olmaktadır (Aytaç, 2007, s. 12).

Kentsel mekânların toplum ve insanlar üzerinde birçok etkisinin olduğu ve bu etkilerin toplumda insanlar arasındaki etkileşimi biçimlendirdiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte kentsel mekânların kültürel gelişim açısından da oldukça önemli olduğu ortaya konulmaktadır.

Yukarıda da değinildiği üzere kentsel mekanlar, toplum içinde iletişim ve etkileşimin kurulması için iyi bir fırsattır. Bireyler birbirleri ile iletişime geçerek sorunları çözecek, eksikleri giderecek ve toplumsal gelişim sağlanabilecektir. Ancak bu durumun tam manasıyla sağlanabilmesi için toplumdaki tüm bireylerin kamusla alanlardan eşit bir şekilde yararlanması gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu mekanlar, amacına hizmet edemediği gibi, dezavantajlı kişiler için bir zül gelecektir. Tam bu hususta ise toplumsal cinsiyet kavramı ortaya çıkmaktadır. Zira bahsi geçen konu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği akabinde gelişen ya da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine zemin hazırlayan bir unsur olabilmektedir.

Kadınlar, yukarıda bahsi geçen dezavantajı grubu temsilen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü toplumdaki cinsiyet ayrımı genellikle kadın ağırlıklı olarak işlemektedir. Kadınlar, hayatın birçok alanında, toplumun dayattığı roller gereği, hayatı erkeklere göre çok daha farklı boyutlarda deneyimlemektedir. Söz konusu farklılıklar kentsel mekanlar başta olmak üzere birçok alanda keskin bir şekilde gözlemlenebilmektedir. En basit örneğiyle bir kadın evine 500 metre uzaklıktaki bir parka gitmeyi düşündüğünde, düşünmesi gereken tek şey parka gitmek olmamaktadır; -birçok erkeğin aksine- evdeki çocuğu, evde bekleyen temizlik, yapılmayı bekleyen yemek, saatin kaç olduğu, parkta ne yapacak olduğu (parka gitmesi için toplum tarafından kabul görecek olan bir gerekçeye ihtiyaç), parka ulaşımı düşünmektedir ve tüm bu bahsi geçen düşünceler, kadının kentsel yaşamdaki deneyimlerini önemli ölçüde gözler önüne sermektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmada kentsel mekan, kamusal alan, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadının toplumdaki rolü, kadınlara yüklenen toplumsal

sorumluluklar ve kadınların cinsiyet ayrımı karşısında yaşadıkları sorunlar ele alınarak, toplumsal cinsiyet bağlamında kentsel mekanın üzerinde durulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları üzerinde durulmuş, ardından feminizmin toplumsal cinsiyete bakışı ve kimlik başlığı ele alınmıştır. Bu konu kavramların ele alınma sebebi ise araştırmamızın akabinde işlenecek olan konuların daha anlaşılır ve daha etkili bir şekilde anlatılabilmesidir. Zira toplumsal cinsiyet kavramı, araştırmamızın temel konularından birini oluşturmaktadır ve bu kavramın etkili bir şekilde aktarılması konu bütünlüğü açısından yarar sağlayacaktır. Toplumsal cinsiyetin ardından toplumda kadına, kadın olduğu biçilen roller üzerinde durulmuştur. Çünkü araştırmamızın bulgular kısmını yorumlamada, bu başlık altında ele alınan fikir ve kavramlara atıflarda bulunulacaktır. Mekanın toplumsal üretimi, kapitalizmde mekanın rolü, kavram olarak mekanın toplumsal üretimi ve akabindeki başlıklar ise kentsel mekan kavramının ve kent hakkı ve benzeri kavramların etkili bir şekilde aktarılması için ele alınmıştır. Bu başlıkların ardından kentsel mekan ve toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerinde durulması uygun görülmüştür. Zira bu başlık, çalışmamıza hizmet eden amacın temellerinden birini oluşturmaktadır. Çalışmanın literatür bölümü, kentsel mekan planlamasında kadın perspektifinden eleştirilen başlığı ile tamamlanmıştır.

Çalışmamıza dair buraya kadar verilen amaç ve kapsamlar doğrultusunda çalışmamızın temel amacını açıklamak artık mümkündür. Bu çalışmada, Hakkari ilinde ikamet eden kadınların kentsel mekanı nasıl deneyimledikleri, kentsel mekan ve toplumsal yaşam içindeki faaliyetlerini, yerlerini ve değerlerini, kadınların gözünden anlamaya çalışmak ve onların deneyimlerinden edinilen verilerle, bu durumlara sebep olan unsurların neler olduğunu tespit edebilmek amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Gerekçesi, İlgisi ve Önemi

Literatürde toplumsal eşitlik, kentsel mekan, kadının toplumdaki yeri konularına dair yürütülen çalışmaların yeterli sayıda olduğu görülmektedir. Ancak kapsamlı bir literatür taraması nihayetinde toplumsal cinsiyet ve kentsel mekan kavramlarının bir arada ele alındığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada ise doğrudan toplumsal cinsiyet ve kentsel mekan

bağlamında bir konu ele alınmış ve bu konu Hakkari ili üzerinden boyutlandırılmıştır. Araştırma boyunca sıklıkla toplumsal cinsiyet ve kentsel mekan kavramları üzerinde durulmuştur. Çünkü toplumsal adaletin sağlanmasındaki temel unsurların başında bahsi geçen kavramlar gelmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğe atfedilen görevleri tanımlamak üzere bir kavram olarak karşımıza çıkarken, bu kavram kentsel mekanın, kadın ve erkekler açısından ne şekilde deneyimlendiğinin açığa çıkarılmasında etkin bir rol oynamaktadır. Araştırmada da tam olarak bu durum esas alınmış ve bu duruma yönelik hareket etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın konusunu oluşturan başlıkları ve amacını oluşturan sorunları çözümleyebilmek için ise kapsamlı bir literatür taraması ve ardından çeşitli analizler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın, literatürde sınırlı sayıda işlenen bir konuyu ele alması sebebiyle nadir ve öznel bir araştırma olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle de benzer çalışmalardan ayrılarak özgün bir konuyu ele aldığı, böylelikle de literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte gelecekteki benzer çalışmalara ışık tutacağı, konuyla ilişkili çözüm önerilerinin oluşturulmasında ise sahip olduğu veriler ile araştırmacılara yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Kavramların Tanımı

Mekan: Çeşitli yaklaşımlara göre insanların çevreden belirli bir ölçüde ayrılmasını sağlayan ve içerisinde eylemlerini gerçekleştirmesine sağlayan boşluk, sınırları belirli olan uzay parçasıdır.

Kentleşme: Dar bir alana yerleşen büyük nüfus birikimi, yeni sosyal ve fiziksel oluşum, istihdam olanaklarının farklılaşması, karmaşık ilişkiler ağı olarak tanımlanan bir süreçtir.

Kentsel mekan: Kentsel dokunun yapılaşmamış alanları olmakla birlikte kentin fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan farklı kazanımlarının kaynağıdır.

Kentsel mekan düzenlemeleri: Bireylerin sağlıklı ve konforlu bir hayat sürebilmeleri için yapılan düzenlemeler bütünüdür.

Toplumsal Cinsiyet: Kadın ve erkekler arasında bulunan toplumsal ve kültürel anlamda oluşan farklılıklara verilen addır.

Gündelik yaşam: Toplumu oluşturan bireyler tarafından belirli bir tutarlılık çerçevesinde algılama, anlamlandırma ve anladığını aktarma süreciyle var edilen bir gerçekliktir.

1.6. Araştırma Soruları

Araştırma nitel çalışma yaklaşımı olan fenomenolojik yaklaşım ile yorumlayıcı paradigma şeklinde görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmamızın örneklem grubunun olasılığa dayalı olmayan örneklem yöntemlerinden amaçlı örneklem yöntemi yoluyla seçilmiş Hakkari'deki 21 kadının katılımıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Gerekli izinler alındıktan sonra görüşme tekniği ile veriler toplanmış ve betimsel analiz ile veriler analiz edilmiştir. Araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Toplumsal cinsiyette mekânsal örgütlenme ya da düzenleme nedir?
2. Toplumsal cinsiyette kente ilişkin sosyal düzenlemeler (örf, adet, gelenek) nelerdir?
3. Çalışan kadınların yaşanmış ve algılanan mekân deneyim ve algıları nelerdir?
4. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin genel düşünceleri nedir?

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan bu araştırmamızın örneklem grubunu kadınlar oluşturduğu için kadın bireylerle, görüşme yöntemi kullanıldığı için nitel çalışma ile ve kadınların kent deneyimlerini ele aldığımız için kent deneyimleri konusu ile sınırlandırılmıştır. Araştırmamızda veri toplamanın uzun süre alması nedeniyle sadece 21 kişi ile görüşme yapılması nitelin doğası gereği genel bir sınırlılık oluşturmaktadır. Çalışmanın Hakkari ile ve burada da belirli yerlerle sınırlandırılması coğrafi bir sınırlandırmadır. Örneklemin olasılığa dayalı olmayan amaçlı örneklem ile seçilmesi, bulguların bütün Hakkari'deki kadınları kapsamamasına yol açar ve bu da çalışmanın ve örneklemin türlerinden kaynaklanan ve aslında arzulanmayan bir sınırlama olarak görülebilir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Bireyin doğmasından itibaren sahip olduğu özelliklere cinsiyet adı verilmektedir. İçinde yaşanılan toplum ve kültür tarafından bireylere benimsetilen ve öğretilen sorumluluklar ve roller de toplumsal cinsiyet kavramını meydana getirmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramını oluşturan roller ve sorumluluklar doğumdan sonraki süreçte bireye benimsetilmektedir.

Bireyin doğmasıyla birlikte sahip olduğu biyolojik ve genetik özellikleri cinsiyet (sex) kavramı ile ifade edilmektedir. Buna karşın bireye içinde yaşadığı toplum tarafından benimsetilen roller ve sorumluluklar ise toplumsal cinsiyet kavramını ifade etmektedir (Dökmen 2010, s. 5). Toplumsal cinsiyeti meydana getiren unsurlar doğumla birlikte elde edilememektedir. Söz konusu unsurlar toplumun bireylerin yerine getirmesini istediği davranış ve yaklaşımlardır.

Toplumsa cinsiyet kavramı ve günlük konuşma dilinde kullanılan cinsiyet kelimesi aynı anlama gelmemektedir. Bu ayrım konunun daha iyi anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramının sosyoloji alanında kullanılması Ann Oakley sayesinde olmuştur. Ann Oakley'e göre biyolojik açıdan farklılıklar cinsiyet (sex) kavramı ile ifade edilirken, kadın olmaya ve erkek olmaya ilişkin toplumsal bakımdan eşitsiz bölünme durumu ise toplumsa cinsiyet (gender) kavramı ile ifade edilmektedir (Marshall, 1999, s. 97). Toplumsal cinsiyet kavramının toplum tarafından oluşturulması sonucunda cinsiyetler arasında eşitsizlik de mümkün olmuştur. İnsanlar doğumları ile birlikte söz konusu eşitsizliklerden etkilenmektedir.

Kadınlar ve erkekler toplumları oluşturmaktadır. Bununla birlikte her birey içinde yaşadığı toplumda bazı sorumluluklar ve roller üstlenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı bireyin biyolojik özellikleri ile ilgili değildir. Söz konusu kavramın bunun ötesinde anlamları mevcuttur. Toplumsal cinsiyet kavramı toplumlar tarafından bireylere benimsetilen hem tarihsel hem de kültürel boyutları olan kimliklerdir. Toplumsal cinsiyet kimliklerinden sadece bireyler etkilenmemektedir. Aynı zamanda toplum içerisinde yer alan tüm kurum ve kuruluş da bu kavramın içinde yer almaktadır.

Toplumun biyolojik özellikleri göz ardı ederek kadın ve erkek olmayı algılama biçimi ve bu algılama sürecinin kültürel boyutu toplumsal cinsiyeti ifade etmektedir. Kadın ve erkeğin alanları toplum tarafından belirlenmektedir. Bununla birlikte içinde yaşadıkları dönem de kadın ve erkeğin sosyal yaşamı açısından oldukça büyük önem arz etmektedir. Kültürün kadın ve erkeğin toplumsal yapı içinde sahip olduğu değer üzerinde doğrudan biri etkisi bulunmaktadır (Demez, 2005, s. 29). Kadının ve erkeğin sahip olduğu biyolojik özellikler tüm toplumlarda aynıdır. Bununla birlikte her birey söz konusu biyolojik özelliklere sahiptir. Fakat toplumsal cinsiyet kavramının anlamı ve içeriği her kültüre göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Kadın ve erkeğin sosyolojik ve psikolojik açıdan sahip olduğu farklılıklar toplumsal cinsiyet kavramı ile ifade edilmektedir. Bu farklılıklar bireyin doğumundan itibaren beslenmektedir. Farklılıkların o dönemde baskın olan öğretilerle güçlendirilmesi sonucunda da toplumsal denetim sağlanmış olmaktadır (Yüksel, 1999, s. 70). Toplumsal cinsiyet kavramı bireyin içinde yaşadığı toplum tarafından oluşturulmaktadır. Bununla birlikte gücü elinde bulunduran kişiler toplumsal cinsiyet kavramından menfaat elde etmektedir. Bu yüzden de toplumsal cinsiyet kavramının ortadan kaldırılması oldukça güçtür.

Toplum içerisindeki mevcut kurallar, toplumsal cinsiyet kavramı üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle de kadınlık ve erkekliğe ilişkin özelliklerin ve fikirlerin toplumdaki kadınlık ve erkekliğe ilişkin kurallarla uyum içinde olması gerekmektedir (Yüksel, 1999, s. 70). Kadın olmaya ve erkek olmaya ilişkin kurallardan anlaşılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir:

- Kadın ve erkek olmaya ilişkin sorumluluklar ve roller
- Kadının ve erkeğin kendini topluma sunma biçimi
- Kadın ve erkeğin davranışları
- Kadın ve erkeğin tutumları
- Kadın ve erkeğin konuşma biçimleri
- Kadın ve erkeğin kıyafet tercihleri

Norm adı verilen bu kurallar toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Toplumsal kurumlar ve gösterilen eylemler toplumsal cinsiyet kavramıyla doğrudan ilişkilidir.

Kişinin kadınsılığı (femininity) ya da erkeksiliği (masculinity) şeklindeki cinsiyete ilişkin tanımlara kültürel ve toplumsal açıdan bazı anlamlar yüklenmektedir. Söz konusu anlamlar toplumsal cinsiyet olarak ifade edilmektedir (Batı, 2006, s. 79).

Kadın ve erkeğin davranışlarının uygun olarak nitelendirilmesinden hangi ölçütlerin dikkate alındığı incelendiğinde kadın ve erkeğin içinde bulunduğu toplumdaki toplumsal cinsiyete ilişkin rollere ilişkin bir öngörüde bulunmak mümkün olmaktadır.

Bireyin biyolojik ve genetik özelliklerinden bahsetmek için cinsiyet kavramı kullanılmaktadır. Biyolojik cinsiyet birey tarafından doğumla birlikte elde edilmektedir. Bireyin biyolojik açıdan cinsiyeti hakkında bir değerlendirme yapılırken göz önünde bulundurulması gereken ayırt edici özellikler şu şekilde sıralanabilir (Highleyman, 1997, s. 1):

- İçsel cinsel organlar
- Dışsal cinsel organlar
- Ergenlik aşamasında gelişen ikincil niteliğe sahip cinsel kimlikler

Bireyin fiziksel olarak sahip olduğu farklılıklar cinsiyet kavramı ile ifade edilmektedir. Bununla birlikte iki cinsiyet arasındaki farklılıkların psikolojik ve sosyolojik olarak değerlendirilmesi ise toplumsal cinsiyet kavramı ile ifade edilmektedir (Giddens, 2000, s. 97).

Toplum tarafından meydana getirilen ve bireylere onların iradesi dışında benimsetilen davranışlar toplumsal cinsiyet kavramını ifade etmektedir. Kadınlara yalnızca ev işleri ve çocukların yetiştirilmesi gibi noktalarda sorumluluklar verilmektedir. Oysa kadınların erkekler gibi savaşması, av faaliyetinde bulunması ve ateş yakması mümkündür. Kadının ve erkeğin arasındaki toplumsal açıdan farkın sebebi toplumun yarattığı kadın ve erkek olmaya ilişkin kimliklerdir. Söz konusu kimliklerin meydana gelmesinin en büyük sebebinin üretim ilişkileri olduğu ifade edilmektedir. Kadın ve erkekler söz konusu kimliklere uymak zorunda hissetmektedirler.

Toplumsal cinsiyete ilişkin tanımlar göz önünde bulundurulduğunda bu kavram üzerinde sosyalizasyon sürecinin etkilerini görmek mümkün olmaktadır. Bireyin toplumla etkileşime girmesi sosyalizasyonu mümkün kılmaktadır. Söz

konusu süreç de toplum tarafından yaratılan toplumsal cinsiyet kavramından beslenmektedir.

Biyolojik cinsiyete ilişkin tanım yapılırken sadece dış görünüş göz önünde bulundurulmaktadır. Resmi kayıtlarda yeni doğan birey kız ya da erkek olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar sıklıkla rastlanmasa da yeni doğanın fiziksel görünümünün kız ya da erkek olarak nitelendirilemeyeceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu durumda genellikle birey bir cinsiyeti tercih etmeye zorlanmaktadır. Bu durumdan şikâyetçi olan insanlar da bulunmakta ve kendileri için uygun olmayan cinsiyeti benimsemek zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Erkek egemenliğinin hâkim olduğu bir toplumda heteroseksüelliğe ya da cinsiyet belirsizliğine müsamaha gösterilmemektedir (Cockburn, 1991). Bazı kalıplaşmış fikirlerin erkekliği ve kadınlığı temsil ettiğine toplum tarafından inanılmaktadır. Toplumda bu fikirleri benimseyen ve buna uygun davranışlar sergileyen kişiler saygı görmektedir. Ancak söz konusu davranış kalıplarını dikkate almayan ve bunlara aykırı davranışlar sergileyen bireyler ise toplumdan dışlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı doğumla birlikte kazanılmaz, sonradan öğrenilen ve toplumsal etkileşimlerin neticesinde yaratılan bir kavramdır. Bu noktada da "toplumsal yeniden üretim" kavramının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet hazır halde bulunmamaktadır. Toplumsal cinsiyetin bireyler tarafından gerçekleştirilen davranışlarla sürekli olarak oluşturulması gerekmektedir (Giddens, 2000, s. 119). Toplumsal cinsiyet hem değişme hem de dönüşme özelliğine sahiptir.

Toplum ve aile içerisinde yaşamını sürdüren birey toplumsal cinsiyet kavramını öğrenmektedir. Kadın ve erkek her toplumda bazı roller ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bununla birlikte bireyin davranışlarının kendi doğasından mı kaynaklandığı yoksa toplum tarafından mı oluşturulduğunu belirlemek oldukça güç olmaktadır. Çünkü birey doğmasıyla birlikte toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplarla karşı karşıya kalmaktadır. İçinde bulunduğu aile tarafından da toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplar bireye benimsetilmektedir. Güney Asya'da yer alan birçok ülkede erkek çocuğun doğumu kutlamalarla ve eğlencelerle karşılanmaktadır. Fakat kız çocuğunun doğumu ise söz konusu kültür

içerisinde bir yas nedeni olarak değerlendirilmektedir. Bunun sonucunda da bahsedilen bölgedeki ülkelerde erkek çocuklarına daha kaliteli yiyecekler verilmektedir. Ayrıca erkek çocukları kız çocuklarına kıyasla daha çok sevilip sayılmaktadır. Kız çocukları pasif ve içe dönük olarak evine bağlı insanlar biçiminde yetiştirilmektedir. Erkek çocuklarına ise dışadönük bir yaşam biçimi benimsetilmektedir. Oysa bir kız çocuğunun da tıpkı erkek çocukları gibi bisiklete binebilmesinde, şort giymesinde, top oynamasında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Aynı şekilde bir erkek çocuğunun da temizlik yapması, ev işleri ile ilgilenmesi, yemek yapması ya da oyuncak bebeklerle oynaması noktasında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bu belirtilen farklılıkların tamamı toplumsal cinsiyetin etkilerinin sonuçlarıdır. Bununla birlikte bu durum toplumun kendisi tarafından yaratılmaktadır (Bhasin, 2003a, s. 4). Bunun sonucunda da bireyin kendi tercihlerinin bir önemi bulunmamakta ve hayatını belirli davranış kalıpları çerçevesinde sürdürmesi beklenmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı doğal bir sürecin sonucunda meydana gelmemektedir. Toplumsal cinsiyet çoğunlukla kültürel ve toplumsal niteliklere sahiptir. Bu duruma kanıt olarak ise toplumsal cinsiyet kavramının farklı toplumlarda sürekli olarak bir değişim içerisinde olması gösterilebilmektedir. Örneğin bir kabilenin üyesi olan kız ormanda özgür bir şekilde dolaşıp hayvanları otlatabilirken; günümüzün toplumsal yapısındaki bir ailenin parçası olan kızın ev ya da okuldan başka bir yere gitmesi yasaklanabilmektedir. Oysa her ikisi de biyolojik açıdan aynı özelliklere sahiptir. İki kız çocuğu da aynı bedensel özelliklere sahip olmasına rağmen farklı yeteneklere sahip olmakta ve buna bağlı olarak da hayatları hakkındaki kararları ve hayalleri de farklı olmaktadır (Bhasin, 2003a). Toplum tarafından iki kıza benimsetilen toplumsal cinsiyet kavramı onların tüm yaşayışları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Toplumsal yapı içinde kadınlar ve erkekler farklı statülere sahip olabilmektedir. Bu durum çoğunlukla kültürel ve toplumsal etkilerin bir sonucu olma özelliği göstermektedir. Yani bu durum diğer insanlar tarafından belirlenmektedir. Kadınların toplumsal yapı içerisinde ikincil konumda yer almaları onların biyolojik özelliklerinden değil daha çok toplumsal cinsiyet kavramından kaynaklanmaktadır. Kadınlar toplumsal yapı içerisinde erkeklere

kıyasla daha az hakka ve kaynağa sahip olmaktadır. Örneğin kadınlar, erkeklere kıyasla daha uzun çalışma saatlerine sahip olsalar da onlardan daha az ücret elde etmektedirler. Ayrıca kadınlar hem toplum hem de erkekler tarafından sistematik olarak şiddete uğramaktadır. Bununla birlikte kadınların ekonomik, siyasal ve toplumsal konularda alınacak kararları etkileyebilmesi de oldukça güçtür (Bhasin, 2003a, s. 5). Buna bağlı olarak da her iki cinsiyet arasında birçok konuya ilişkin farklılıklar meydana gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği meydana gelen tüm bu farklılıkların bir sonucu olma niteliğine sahiptir.

Yapılan tanımlar göz önünde bulundurulduğunda cinsiyetin doğumla birlikte elde edilen özelliklerden oluştuğu ve toplum tarafından yaratılan rollerin ve sorumlulukların ise toplumsal cinsiyet kavramını oluşturduğu söylenebilmektedir. Toplum tarafından bireylerin uygun davranılmasını beklediği davranış kalıpları ve düşünce biçimleri toplumsal cinsiyet kavramıyla ifade edilmektedir.

2.2. Feminizmin Toplumsal Cinsiyete Bakışı ve Kimlik

Sosyal vatandaşlık anlayışının bir gereği olarak kadınların toplumda çeşitli alanlarda sorumluluk ve rol üstlenebilmesi mümkündür. Feminist kuramcılar bu görüşü savunmaktadır. Kadınların çeşitli alanlarda sorumluluk ve rol üstlenebilmesi için hayatın her alanında (çalışma yerleri, politika, sivil toplum kuruluşları) daha etkin bir biçimde yer almaları gerekmektedir (Kartal, 2016, s. 70). Feminist kuramın amaçladığı toplumsal katılım ancak bu şekilde gerçekleşebilmektedir. Cinsiyete ilişkin ayrımcılığa son vermek için toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi için feminist kuramın öncü olması gerektiği de ifade edilmektedir.

Kadınların toplum içerisindeki rolleri toplumsal kültür tarafından şekillendirilmektedir. Kadınlara dair davranış, tutum ve algı kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir (Çetinel ve Yılmaz, 2016, s. 122). Toplumsal cinsiyetin ve kültürün neden olduğu ayrımcılık uygulamalarına karşı gerçekleştirilen girişimlerde feminist bilgi kuramı oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Feminist bilgi kuramı ve toplumsal cinsiyet konusunda önemli olan konulardan biri her iki cinse ilişkin biyolojik farklılıkların göz ardı edilerek kadınlara ilişkin algıların erkeklerle eşit olacak biçim değiştirilmesi gerektiğidir.

Kadınların toplum içerisinde üstlendiği roller sınırlı olmaktadır. Ancak kadınlar tarafından kararlı bir tutum takınılması feminist kuramlar tarafından da ele alınan bir husustur. Bu aşamada kadınların karşı karşıya kaldıkları baskı ile mücadele etmeleri gerekmektedir. Feminist kuram ve toplumsal cinsiyet bakımından bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: Kadınların birey olarak kendileri olabilmeleri ancak kadınların ekonomik ve toplumsal statülerinin belirlenmesi ile mümkün olmaktadır. Bunun için de başlan mücadelenin ötesine geçilmesi gerekmektedir (Karataş, 2017, s. 23).

Uzun zamandan beri kimlik kelimesi hayatımızın içinde yer almaktadır. Bununla birlikte farklı dönemlerde farklı açılardan bu kelime tanımlanmıştır. Hem siyasette hem de kültürde bu kelime sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Kimlik kelimesi esasında sosyal bilimlere ait bir kavramdır. Ancak günümüzde sosyal bilimler dışındaki alanlarda da kimlik kavramı önem arz etmektedir. Çünkü kimlik kavramı çeşitli bilim dallarının konusu olmaktadır. Bu nedenle de kimlik kavramı hakkında literatürde oldukça çok sayıda ve biçimde çalışma bulunmaktadır. Kimlik kavramı çok çeşitli biçimlerde tanımlanmıştır. Kimlik kelimesi "Idem" kökünden türemiş ve Türkçe'ye Latince'den geçen bir kelimedir. Kimlik kelimesinin Türkçe'de sahip olduğu anlamlar şu şekilde sıralanabilir:

- Aynı
- Tek
- Bir tane
- Ait olma

Kimlik kavramı toplum ve kişi arasında bir ilişki kurmak amacıyla sosyal bilimlerde kullanılmaktadır. Bazılarına göre "Ben kimim?" "Ait olduğum yer neresi?" şeklindeki sorular da kimlik kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Kimlik kavramı ayrıca bireyler ve insanlar arasında ait olmaya ilişkin bir sorun olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu açıdan kimlik kavramının, benliğin tanımlanmasında ve benliğin diğer unsurlarla nasıl bir ilişki içinde olduğunun anlaşılmasında önemi olduğu ifade edilmektedir (Dalbay, 2018).

Kimlik kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından ise şu şekilde tanımlanmaktadır: "*Toplumsal bir varlık olan insanın sahip olduğu özelliklerle bireyin belirli bir kimse olmasına neden olan şartların tamamı*" (TDK, 2021).

Kimlik kavramı günümüzde birçok bilim dalının konusu olmakla birlikte insanların da yoğun olarak ilgisini çekmektedir. Bu nedenle kimlik kavramı çok dikkat çekici ve etkileyici bir kavram olma özelliği göstermektedir. Kimlik kavramı bir varlığın niceliğini ve niteliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle de kimlik kavramı bireyin diğer bireylerden farklı olmasını ve diğer bireylere benzemesini sağlayan niteliklerini ifade etmektedir. Kimlik kavramı ifade ettiği varlığın tüm yönlerini kapsaması açısından da önem arz etmektedir. Bununla birlikte kişilik ve kimlik kelimesi birbirleriyle karıştırılmaktadır. Ancak kimlik kavramı ve kişilik kavramının birbiriyle herhangi bir ilişkisi söz konusu değildir. Kimlik kişilerin toplumla uyum içinde yaşamını sürdürmesi için bir aracı özelliği gösterirken kişilik ise kimliğin yanı sıra bir örgütlenme niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte kimlik kavramı her açıdan uyumlu, bütün ve tutarlılığa sahip bir kavramdır. Bu kapsamda kimlik kavramına iki farklı yaklaşım getirilmiştir (Aşkın, 2007, s. 214).

Psikodinamik ve sosyolojik kuramlar nesnelci yaklaşımı oluşturmaktadır. Nesnel yaklaşım kimlik kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: Organizmanın hem iç hem de dış çevresiyle etkileşimde bulunması neticesinde meydana gelen tutarlılık, süreklilik ve bütünlük kimliktir. Nesnelci yaklaşıma göre kimlik kavramının felsefe ile olan ilişkisi ortaya koyulmaktadır. Nesnelci yaklaşım bu yönüyle de öznelci yaklaşımla farklılıklar göstermektedir. Kimliğin ifade edilmesi noktasında sosyal hayatın etkisinin de yadsınmaması gerektiği sosyolojik kuram tarafından ifade edilmektedir. Kişinin tutum, davranış ve duygularının içinde bulunduğu faaliyetler ve sosyal gruplar aracılığıyla biçimleneceği sosyal kimlik kuramı tarafından ortaya konulmaktadır. Kişinin tutum, davranış ve duygularının kişinin öncesinde tanımadığı olaylar ve kişilerle etkileşimde bulunması sonucunda biçimleneceği görüşünü ise psikodinamik kuram savunmaktadır (Aşkın, 2007).

2.3. Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Biçilen Rol

Toplumun sahip olduğu ve zamanla gelecek nesillere aktarılan kültürel değerler şu şekilde sıralanabilir:

- Gelenekler
- Görenekler
- Adetler

- Davranışlar
- Din
- Dil
- Ahlak kuralları
- Ulusal ideolojiler

Belirtilen değerlerle birlikte toplum tarafından oluşturulan toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplar da gelecek nesillere aktarılmaktadır. Toplum içinde yaşamını sürdüren bireyler diğer bireylere baskı uygulamaktadır. Söz konusu baskı neticesinde de bireyler buna göre davranışlarını ve algılarını belirlemektedir. Bununla birlikte bu sayede bireylerin toplumla birlikte bir uyum içinde de yaşaması sağlanmış olmaktadır. Toplumdaki bireylerin uyguladığı baskılara göre davranışlarını ve algısını şekillendirmeyen kişilerin diğerlerine kıyasla daha az mutlu oldukları ve toplumla uyum içinde yaşayamadıkları ifade edilmektedir (Yılmaz, 2018, s. 4).

Toplum içinde yer alan bazı öğeler toplumsallaşmayı sağlamaktadır. Bu öğelerden en çok önem arz edeni oyuncaklar ve oyunlardır. Bir toplumda bebeğin oynaması için üretilen oyuncaklar o bebeğin kişiliği üzerinde doğrudan etkilere sahip olmaktadır. Bununla birlikte söz konusu bebeğin toplum içinde bulunduğu konum bile oyuncaklardan etkilenebilmektedir. Örneğin erkek çocuklarına oynamaları için inşaat malzemeleri verilmesi onları çalışmak yönünde destekleyecektir. Bununla birlikte kız çocuklarına oynamaları için ev işlerinde kullanılan ütü, mutfak aleti gibi oyuncaklar verilmesi de kız çocuklarının ev işlerine daha büyük önem göstermesine yol açmaktadır. Yine erkek çocuklara verilen abanca, bıçak, kılıç şeklindeki oyuncaklar onların saldırgan bir kişiliğe sahip olmasına ve şiddetin normal bir kavram olarak zihinlerine yerleşmesine sebep olabilmektedir. Çocukların büyüyüp okula gitmeleri de bu durumu değiştirmemektedir. Çünkü okul ortamında da benzer durumlarla karşılaşmaları mümkün olmaktadır. Örneğin ders kitaplarının görsellerinde temizlik yapan kadınlar ve işe giden erkekler bulunmaktadır. Bu durum da çocukların kadın ve erkek cinsiyetlerinin toplumsal yapı içindeki konumlarının söz konusu görsellerdeki gibi olduğunu düşünmelerine yol açmaktadır. Kadın ve erkek cinsiyetlerinin konu edildiği bir makalede kadınların çalışmasından söz edilse bile

çoğunlukla kadının asıl işinin ev işleri ve çocukların bakımı olduğu konusuna daha çok yer verilmektedir. Bu durum yalnızca kadınlar için söz konusu olmamaktadır. Yine aynı ders kitaplarında erkeklerin rollerine ilişkin de görsellere ve yazılara rastlamak mümkündür. Toplum tarafından erkeklerin sahip olmasının istendiği nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

- Rasyonel olmak
- Ağlamamak
- Daima güçlü olmak
- Karar vermek
- Evi geçindirmek
- Otoriter bir yapıya sahip olmak
- Nesnel olmak

Söz konusu yazılı ve görsel bilgilere maruz kalan bir çocuğun yetişkin olduğunda bu kalıplardan kurtulabilmesi oldukça güçtür. Bu konuda literatürden birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak buna rağmen ev kadını ve ev hanımı şeklindeki nitelendirmelerin hâlâ kullanıldığı görülmektedir. Çünkü toplumu oluşturan bireyler toplum tarafında kadınların ev işlerini yapmasının doğru olacağına inandırılmıştır. Belirtilen görsel ve yazılı bilgiler çocuklara öğretildiği sürece toplumdaki erkek egemenliğini sona erdirmenin mümkün olmadığı ifade edilmektedir (Yılmaz, 2018, s. 5).

Bir araştırmadan kadınların çalışmasına ilişkin erkek ve kadınların fikirleri sorulmuş ve bazı sonuçlar elde edilmiştir. Söz konusu sonuçlar Çizelge 2.1.''de gösterilmektedir.

Çizelge 2.1. Toplumsal Roller Özelinde Kadınların Çalışmasına Yönelik Düşünceler (Doğan, 2014, s. 14)

Kadının Çalışması Hakkındaki Düşünceler	Kadın	Erkek
Kadının Asli Görevi Çocuk Bakımı ve Ev İşleridir	64,7	60
Gelenek Göreneklerimize Aykırıdır	14,1	12
Çalışma Ortamları Kadınlar İçin Güvenli Değildir	9,5	16,5
Çalışan Kadınların Çocukları Mağdur Olur	7,8	7
Ücretli Bir İşte Çalışmak Kadını Yıpratır	2,5	2
Diğer Sebepler	1,4	1,8

Çizelgede belirtildiği gibi kadınların ev işleri yapması ve çocukların bakımıyla ilgilenmelerinin kadın olmanın bir gereği olduğuna inanılmaktadır. Bu durum da kadınların cinsiyet ayrımcılığına uğramalarına yol açmaktadır. Ayrıca kadınların toplumsal yapı içinde belirli rollerle sınırlandırılmasında ve ayrımcılığa uğramasında bazı düşüncelerin de etkili olduğu bilinmektedir. Söz konusu düşünceler şu şekilde sıralanabilir:

- Çalışan kadınların çocuklarının mağdur olması
- Kadınların çalışmasının toplum yapısında bulunan geleneklere aykırı olduğu inancı
- Çalışılan yerlerin kadınlar için güvenli olmadığına dair inanç

Erkek egemenliğinin hâkim olduğu toplumlarda kadınların görevi olarak nitelendirilenler şu şekilde sıralanabilir:

- Yemek yapmak
- Bulaşık yıkamak
- Çamaşır yıkamak
- Çocukların bakımı ile ilgilenmek
- Eşinin ihtiyaçlarını karşılamak

Bu toplumlarda erkeklere atfedilen görevler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Karar vermek
- Evi yönetmek
- Para kazanmak

Erkek egemen toplumlarda kadının erkeğin kararlarına ve sözlerine itaat etmesi gerektiği düşünülmektedir. Başka bir deyişle kadınlar hem toplumsal yapı içinde hem de aile kurumu içinde ikincil konumda bulunmaktadır. Sosyal bir hayatı olmayan kadınlara evlenmelerinden sonra evli bir kadın gibi davranmaları, evlenmelerinden önce ise evlenmeleri yönünde telkinde bulunulmaktadır. "Evli bir kadın" kalıbı kadınların toplumsal hayat içindeki konumlarını oldukça sınırlandırmaktadır. Kadınlar başta bu olmak üzere birçok kalıba sokulmaya çalışılmaktadır. Kişilerin sahip olduğu niteliklerin değişmesi durumunda toplum tarafından o niteliğe özgü başka kalıplar da yaratılmaktadır (Yılmaz, 2018).

Toplumsal parametrelerden bazıları toplumsal cinsiyet ile bağlantılıdır. Bu parametreler şu şekilde sıralanmaktadır (Ersoy, 2009, s. 218):

- Geleneksel ve modern olmaya ilişkin ayrım
- Erkeğin üstün konumda olması
- Siyasi katılım
- Yalnızlık
- İyi bir meslek
- Şiddet
- Erkeğin ev işlerine yardım etmesi
- Kocadan izin alma durumu
- Emeğin karşılığını alma

Kadınların toplumsal yapı içerisindeki konumunu etkileyen unsurların toplumsal cinsiyetle ilişkili olan toplumsal parametrelerle ifade edilmesi mümkün olmaktadır.

Bireyin ailesi, yakın çevresi toplumsal cinsiyete ilişkin roller üzerinde etkili olmaktadır. Bununla birlikte günümüzde sosyal medyanın ve çeşitli iletişim araçlarının da toplumsal roller üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. İletişim imkânlarının gelişmesiyle birlikte geniş ve derin bir kültürel yapının da oluştuğunu ve bu yapının gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür (Çolak, 2019, s. 72). İçinde bulunulan dönemin şartlarının toplumsal cinsiyete ilişkin rollerin gelişmesi üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bu nedenle de döneme ilişkin şartların öneminin yadsınamayacağı açıktır.

2.4. Mekânın Toplumsal Üretimi

Henri Lefebvre, kente ilişkin olarak kapitalizm ve sermayeye en sert eleştirilerde bulunmuştur. Chicago Ekolü yaptığı şehir tanımında mekânı oldukça basite indirgemiştir. Bununla birlikte Chicago Ekolü toplumsal olayların da çevre biliminden kaynaklandığını ifade etmiştir. Henri Lefebvre bu nedenlerden dolayı Chicago Ekolü'nün aşırı indirgemeci ve pozitivist olduğunu düşünmüş ve bu nedenle de bu ekolü eleştirmiştir (Lefebvre, 2013). Kapitalist gelişmenin öznesinin kent olduğu Lefebvre tarafından ifade edilmektedir. Kapitaliz kendi içinde birçok çelişkiye sahiptir. Ancak söz konusu çelişkileri çözmemesine rağmen onların etkinliğini azaltmış ve büyümeyi başarmıştır. Söz konusu büyümeyi de mekân üretiminde bulunarak ve mekânı işgal ederek gerçekleştirmiştir (Smith, 2017, s. 141). Tüm mekân kapitalist üretimin unsuru

olarak nitelendirilmektedir. Mekânların tümü artı değer üretilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Lefebvre, 2014, s. 350). Üretim ilişkilerinin önceki üretim biçimlerinde devam ettirilmesi ve yeniden üretilmesi mekânda gerçekleşmiştir. Fakat ancak tüm mekânın üretimi kapitalist üretim ve toplumsal ilişkileri meydana getirebilmektedir (Ghulyan, 2017)

Kapitalizm mekâna yerleşerek ve buna bağlı olarak da kendini daima yeniden üreterek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu durum da mekânın tekrar tekrar üretilmesine ve onun bir mala dönüşmesine sebep olmaktadır (Turut ve Özgür, 2018, s. 10). Mekân egemen sınıflar tarafından kullanıldığı amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Lefebvre, 2014):

- Mekânın kontrolünü ele geçirip iktidara bağımlı kılmak
- İşçi sınıfını dağıtmak ve bölmek
- Kapitalist üretim ilişkilerini kontrol altında tutarak toplumu teknokratik şekilde yönetmek

Kapitalizm doğayı da yeniden üreterek siyasi açıdan mekânını küresel çapta genişletmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte kapitalizm toplumsal ilişkilerin üretimini engellemek için zamanı değiştirmiştir. Ayrıca kapitalizm zaman ve mekâna ilişkin farklılıkların da son bulmasını sağlamıştır (Lefebvre, 2014)

1960'lı yılların sonlarına doğru vahşi olarak nitelendirilebilecek bir kentleşme söz konusuydu. Bununla birlikte söz konusu kentleşme ve inşaatlar herhangi bir estetik değere de sahip değildi. Bu nedenle de yarattıkları tahribata bütün insanlar tarafından şahit olunabilmekteydi (Lefebvre, 2014, s. 23). Kentsel yayılma eylemi küresel çapta hızlı bir şekilde gerçekleşti. Bunun sonucunda da öncelleri doğa olarak nitelendirilebilen mekânlar parçalandı ve niceliksel açıdan manipülasyona maruz kaldı (Lefebvre, 2014).

Mekânın yeniden üretilmesi ve kapitalist işgali sonsuza dek devam edebilecek bir niteliğe sahiptir. Kapitalizm mekân üzerinde tek yönlü ve önlenemez bir hâkimiyete sahiptir. Bununla birlikte söz konusu hâkimiyet tamamen sermayenin çıkarlarıyla şekillenmektedir. Ayrıca bu durumu önleyebilme niteliğine sahip herhangi bir güç de bulunmamaktadır.

Neil Smith, Henri Lefebvre'nin öğrencisidir. Kapitalist sistemde mekânın üretilmesine ilişkin dikkate alınması gereken tespitler Neil Smith tarafından

ortaya atılmıştır. Smith, üretime ilişkin süreçlerin farklılaşmasının sadece mekân ihtiyacı oluşturmadığını aynı zamanda da üretici konumda bulunan güçlerin mekânsal niteliklerinin de mekân açısından önemli olduğunu ifade etmektedir (Smith, 2017, s. 135). Mekânsal açıdan farklılıklar ortadan kaldırılmamıştır ancak bu durum mekânın da sınırsız bir şekilde farklılaşmasına yol açmamıştır. Bunun aksine gelişime ilişkin örüntü eşitsiz olma özelliğine sahiptir. Bununla birlikte kapitalist sistemde mekân üretimine ilişkin soyut olmayan manifesto eşitsiz gelişim olarak ifade edilmektedir (Smith, 2017, s. 140).

Mekân ve doğanın birbirinden tamamen farklı gerçeklikler olarak ortaya konulması gerekmektedir. Aksi halde mekân üretimi doğanın üretimi anlamına gelmektedir (Smith, 2017, s. 109). Evrende bulunan her şey doğanın üretimi tarafından kapsanmaktadır. Bu durum da düzen içinde bir eşitliğin sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Başka bir deyişle doğa tarafından gerçekleştirilen üretim adaleti sağlamış olmaktadır. Mekânın üretimi kapitalizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu durum da gelişmenin eşitsiz bir niteliğe sahip olmasını sağlamıştır. Doğa içinde adaletin sağlanması doğanın üretimi yoluyla mümkün olmaktadır. Bununla birlikte kapitalizmin devamlılığı ve gelişmesi ise mekânın üretimi ile sağlamaktadır. Ancak düzen içindeki eşitsiz gelişim aksi yönde sonuçların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Kullanılan yerler zaman geçtikçe tüketim merkezleri olarak tekrar yapılandırılmaktadır. Bu tüketim merkezlerinin kullanıldığı amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Urry, 2018, 11):

- Malların birbiriyle karşılaştırılması
- Hizmetlerin birbiriyle karşılaştırılması
- Mal ve hizmetlerin değerlendirilmesinin yapılması
- Mal ve hizmetlerin satın alınması
- Mal ve hizmetlerin kullanılması

Kullanılan yerler tüketilebilmektedir. İnsanların anlamlı olduğunu düşündükleri şey (tarih, binalar, çevre, endüstri) gün geçtikçe azalmakta, bitmekte ve tükenmektedir (Urry, 2018, s. 12). Zaman ve mekân kavramları postmodern dönemde hız kazanmıştır. Bununla birlikte bu kavramlar kimliğe ilişkin her türlü duygunun ortadan kalkmasını sağlamaktadır (Urry, 2018, s. 41).

2.5. Kapitalizmde Mekânın Rolü

Nesne ve insan arasındaki ilişkilerin tanımlandığı üç boyutlu alan mekân olarak ifade edilmektedir. Birey açısından toplum içerisinde varlığını sürdürebilmek ancak toplum tarafından kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirerek ve kendi kimliğinden kaynaklanan beklentileri karşılayarak mümkün olabilmektedir. Bireyden beklenen tüm unsurlar ve bu unsurların kendi içlerindeki etkileşimleri mekân içerisinde yer almaktadır (Çeliker, 2016, s. 582).

Mekân kavramı birçok anlama gelmektedir. Bu anlamlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Yer
- Bulunulan yer
- Ev
- Yurt

İnsan ve diğer canlı varlıkların hareket etmesine izin veren ya da hareketlerini sınırlandıran yerler mekân olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada insanın hareketine izin verme ya da hareketini sınırlandırma özelliği önem arz etmektedir. Çünkü söz konusu özellik hem bireyi hem de mekânda gelişen toplumu biçimlendiren en önemli niteliklerden biri olma özelliğine sahiptir. Mekân, içerisinde yaşamını sürdüren insanlar için bir iletişim aracı olma özelliği göstermektedir. Bununla birlikte toplumu oluşturan grupların etkileşimleri ve aynı zamanda sınırlandırılmaları da mekânın işlevleri arasında bulunmaktadır. Mekânlar mimari olarak bir sonuç niteliği taşımaktadır. Mekânlar ayrıca içerisinde yaşamını sürdüren insanların psikolojik, toplumsal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılama özelliğine sahiptir. Mekânlar aracılığıyla toplumun birçok ihtiyacı karşılanmış olmaktadır. Ayrıca bu sayede mekânlar bir araya gelmekte ve kent sistematiğini oluşturmaktadır. Mekân kavramı üç boyutlu olarak açıklanmak istenmiştir. Bu kapsamda hacme, boyuta ve ışığa başvurulmuştur (Taşçı, 2014, s. 66). Mekânlar her ne kadar fiziksel olarak detaylı biçimlerde açıklanmış olsa da mekânların insan psikolojisi üzerindeki etkilerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle buluşma mekânlarına değinilmesi gerekmektedir. Çünkü buluşma mekânları toplum ve insan üzerinde dikkate

alınması gereken etkilere sahiptir. Bu durumun dördüncü bir boyut olarak ele alınması ve incelenmesi gerekmektedir.

Kentte bulunan ve halk tarafından rahatlıkla ulaşılabilen ortamlar şu şekilde sıralanabilir:

- Caddeler
- Ticari mekânlar
- Restoranlar
- Yollar
- Parklar
- Kafeler
- Bankalar
- Büfeler

Yukarıda sıralanan mekânlara halk tarafından rahatlıkla ulaşılabilmektedir. Bununla birlikte bu mekânlar yapay veya doğal olabilmektedir. Kentin küçük mekânların bir araya gelmesiyle oluşmuş bir mekân olduğunu söylemek mümkündür (İnceoğlu ve Aytuğ, 2008, s. 133)

Kenti kavramsal olarak bir mekân şeklinde adlandırmak mümkündür. Toplumun daha rahat bir hayata sahip olabilmesi için mekân sürekli bir şekilde geliştirilmektedir. Bu durum antik çağlardan beri devam etmektedir. Mekânın geliştirilmesine ilişkin çaba Thomas More ve Platon tarafından da ifade edilmektedir (Serter, 2013). Söz konusu düşünürlerin eserlerinde hayali düzene ve mekâna ulaşılamadığından bahsedilmektedir. Bununla birlikte bu amaçlara ulaşabilmek için insanlığın daimi bir çaba gösterdiğini ifade etmektedirler (Mumford, 2007, s. 689).

Toplum mekânın bir yansıması olma özelliğine sahip değildir. Ancak mekân kavramı toplumun bir ifadesi niteliğindedir. Toplumu oluşturan canlılar sürekli olarak etkileşim içindedir. Bu durum da hem mekânın hem de kentin sürekli olarak değişmesine yol açmaktadır (Castells, 2002). İnsan, mekânın hem oluşmasında hem de mekânda süreç içerisinde meydana gelen değişimlerde asıl rolü üstlenmektedir. Mekân kavramı insanın gereksinimleri, etkileşimleri ve tepkileri çerçevesinde belirlenmekte ve tanımlanmaktadır.

İnsanların vakit geçirdikleri ve gereksinimlerini giderdikleri mekânlar kentler olarak ifade edilmektedir. Hem toplumun hem de insanın gelişmesi söz konusu mekânlar içerisinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte her türlü duygular da söz konusu mekânlar içerisinde başlamakta ve bitmektedir. Felsefe, ticari etkileşim, sanayileşme insanların hane dışına çıkması neticesinde diğer insanlarla etkileşimde bulunması ile mümkün olmaktadır. Kentsel mekânların ticari bir yapıya bürünmesi ve genel kullanıma açılması ve geniş insan kitlelerinin etkileşimde bulunduğu alanlara dönüşmesinde kapitalizm oldukça etkili olmuştur. Bu durum da mekânları şu eylemler için bir araç haline getirmiştir (Aytaç, 2007, s. 12-13):

- Yemek
- İçmek
- Eğlenmek
- Vakit geçirmek
- Toplumsal eylemler yapmak
- Gezmek
- Alışveriş yapmak

Kentsel mekânların toplum ve insanlar üzerinde birçok etkisinin olduğu ve bu etkilerin toplumda insanlar arasındaki etkileşimi biçimlendirdiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte kentsel mekânların kültürel gelişim açısından da oldukça önemli olduğu ortaya konulmaktadır. Günlük yaşantılar gizemli görünmektedir. Ancak bu gizemin arkasında mekânların sıradanlığının, alışkanlıkları şekillendirme niteliğinin olduğu da ifade edilmektedir.

Mekânın insan ile olan etkileşimi bir yönüyle kente de benzemektedir. Zaten kent kavramı da küçük mekânların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Kente ilişkin kimlik de mekâna ilişkin kimlik de insanla etkileşim içerisindedir. Bu nedenle belirtilen iki kimlik de insan tarafından belirlenmektedir. Toplumun ve insanların mekâna verdiği mana ile mekânın mimari yapısı mekânın sahip olduğu en temel kimlik niteliğindedir (İnceoğlu ve Aytuğ, 2008).

İnsanlar tarafından meydana getirilen ortamlar yapısal mekân olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu mekânlar insanların hayatlarını sürdürdüğü mekânlardır (Zevi, 1990, s. 67).Yapısal mekân, varlığın biçimlenmesi, kavramın

yaratılması, iletişimin ve iletişim yöntemlerinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle yapısal mekânın insanların şu niteliklerinin bir yansıması olduğunu söylemek de mümkündür:

- İnsanların dünyaya bakış açıları
- İnsanların karakterlerini
- Yaşama biçimlerini
- Sahip oldukları değerleri
- Hayatlarında sahip oldukları misyonları

Yukarıda belirtilenlerle birlikte yapısal mekânlar söz konusu özelliklerin somut olarak ifade edilmesini sağlamaktadır. Yapısal mekânlar ayrıca toplumda mahremiyet kavramının oluşmasını ve gelişmesini de sağlamıştır. Bununla birlikte bireysellik kavramının ve bireyselliğe ilişkin kriterlerin de belirlenmesi yapısal mekânlar aracılığıyla mümkün olmuştur (Gür, 1996; Can, 2008, s. 334).

Hayati faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve kent hayatının düzenli bir şekilde devam edebilmesi kentsel mekânlar sayesinde mümkün olmuştur. Kentsel mekânların insanların birlikte hareket etmesini sağlamak ve davranışlarının uyum içerisinde olmasını sağlamak gibi işlevleri de bulunmaktadır. Toplumun yeme-içmeye ilişkin alışkanlıkları, dinlenmeye ve eğlenmeye ilişkin sahip olduğu olanaklar kentsel mekânlar aracılığıyla ifade edilmektedir (Aytaç, 2007, s. 202).

Para, mekân ve zaman kavramları arasındaki ilişki ile kentsel mekânların oluşması konuları David Harvey tarafından birlikte değerlendirilmektedir. Zaman ve para mekândan bağımsız olarak düşünülememektedir. Bununla birlikte zamanın mekândan daha önce geldiği de ifade edilmektedir. Zaman, sosyal deneyimlerin oluşması noktasında önem arz etmektedir. Mekânlar bu sosyal deneyimlere göre biçim değiştirmektedir. Mekân ve zaman arasındaki ilişki incelenirken bazı faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Söz konusu faktörler arasında pratiklerin belirlenmesi ve bu pratiklerin sonuçları önem arz etmektedir. Pratiklerin belirlenmesi noktasında en önemli olgu zamandır. Çünkü deneyimlerin sonuçları ancak belirli bir zaman sonrasında ortaya çıkmaktadır. Mekânların nasıllığı zamanla birlikte biçimlenen deneyimler tarafından oluşturulmaktadır. Bu yüzden mekânın belirlenmesi hususunda en önemli kavram zaman olmaktadır. Zaman hem mekânın hafızası olma hem de

mekânın hafızasını oluşturan süreçte görev alma niteliklerine sahiptir. Para ve mekân kavramlarının da birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü para, bireysel gereksinimleri ve toplumsal beklentileri belirlediği gibi mekânlara da biçim vermektedir. Bununla birlikte bireyde ve toplumda paranın nasıl dağıldığı da mekânların farklılaşmasına sebep olmaktadır (Harvey, 2017, s. 246).

2.6. Kavram Olarak Mekânın Toplumsal Üretimi

Mekânın insan zihninde sadece kavramsal olarak bölünebileceği hususu Lefebvre tarafından ifade edilmektedir. Hayatın her noktasında mekân zaman arasında farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte mekânın kavramsal açıdan şu üç gruba ayrılabileceği ifade edilmektedir:

- Zihinsel mekân
- Fiziksel mekân
- Toplumsal mekân

Yukarıda sıralanan bu ayrımlar günlük hayatta gözlemlenmemektedir. Çünkü söz konusu ayrımlar genellikle iç içe olma özelliği göstermektedir. Zihinsel mekân soyut bir mekân niteliğindedir. Bununla birlikte zihinsel mekânın kapitalizme ve iktidara ait olduğu da ifade edilmektedir. Fiziksel mekân ise hayatımızın içerisinde yer almaktadır. Ayrıca fiziksel mekân pratik kazanımlarımızı da yönetme işlevine sahiptir. Toplumsal mekân ise aykırıdır. Belirtilen bu üç mekân bütüncül olarak çelişkili olma özelliğine sahip bir ilişki meydana getirmektedir. Mekân toplumsal alanda üretilen bir kavramdır. Toplumsal üretim bütün olma niteliğine sahiptir. Çünkü toplumsal örgütlenmeler kendi mekânlarını oluşturmaktadır (Kurtar, 2015). Var olan mekân ve söz konusu mekânın meydana gelmesini sağlayan eylem arasındaki ilişkinin anlaşılması üretim sürecini ifade etmek açısından önem arz etmektedir. Mekânın bir yandan tüketilirken bir yandan da üretilmesi yeni bir üretim şeklinin oluşmasına sebep olmaktadır. Çeşitli coğrafyalarda yer alan örgütlenmeler hem toplumsal anlamda hem de maddi anlamda farklılıklar içermektedir. Bu nedenle üzerinde bulunulan coğrafyanın mekâna yönelik üretim ilişkileri üzerinde dikkate değer etkileri bulunmaktadır (Özpınar, 2016).

Mekân sadece somut bir kavram olarak düşünülememektedir. Çünkü mekân kavramı hem soyut olanı hem de somut olanı aynı anda içinde bulundurmaktadır. Mekân kavramı diğer mekânlarla da sürekli olarak ilişki içerisindedir. Bu durum şu üç özelliğinden kaynaklanmaktadır:

- Değişkenlik
- Canlılık
- Akışkanlık

Var olan mekân söz konusu ilişkiler sonucunda meydana gelmektedir. Bu şekilde hem pratik hem de teorik ilişkilerin birlikte görülmesi sonucunda toplumsal mekân oluşmaktadır (Lefebvre, 2016).

Özgün mekânlar farklı üretim biçimleri tarafından üretilmektedir. Bu yüzden üretim ilişkileri mekânın karşılığı olma özelliğine sahiptir. Mekânın üretim sürecinde meydana gelen çelişkiler mekânla ilgili yaşanmışlık oluşturmaktadır. Söz konusu yaşanmışlık duyumsal kazanımlar ve toplumsal pratiklerle doğrudan ilişkilidir. Toplumsal mekânın yeniden üretimi ve toplumsal mekân kavramlarının mekân felsefesi ile beraber ele alınması gerekmektedir (Avar, 2009).

2.7. Üretim, Yeniden Üretim ve Mekân

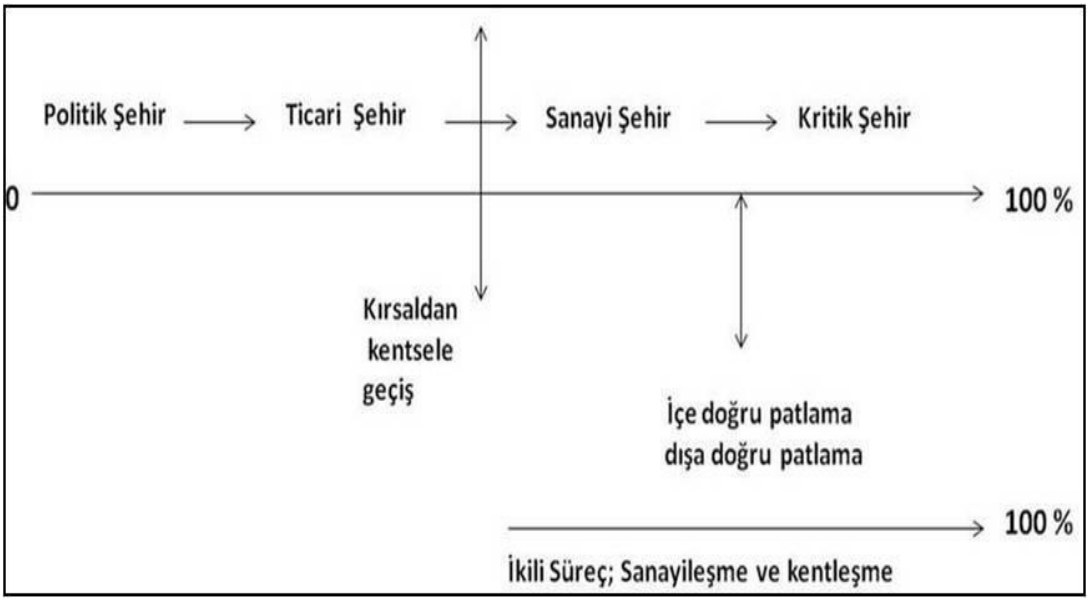
Kentsel çalışmalara Lefebvre tarafından kazandırılan kavramlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Soyut mekân
- Gündelik yaşam
- Toplumsal mekân
- Algılanan mekân
- Tasarlanan mekân
- Yaşanan mekân
- Mekân temsilleri
- Temsil mekânları

Ancak mekân üretimi konusu Lefebvre'nin en çok önem arz eden kuramsal çalışması olma niteliğine sahiptir. Lefebvre'nin çalışmaları tarihsel süreçlerle doğrudan ilişkilidir. Her üretim şeklinin kendine özgü bir toplum ve mekân ürettiği Lefebvre tarafından ifade edilmektedir.

Sanayileşme kavramı kentsel ve kırsal mekân arasındaki ilişkinin değişimi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Sanayileşme kavramı ile birlikte teknoloji de bu noktada önem arz etmektedir. Köy ve kent arasında tarihsel süreç boyunca devam eden ilişki hem teknolojinin hem de sanayinin gelişmesi açısından oldukça önemlidir. Söz konusu ilişkilerin hem sanayi hem de teknoloji üzerindeki etkileri Lefebvre'nin Şehir Hakkı ve Kentsel Devrim adlı kitaplarında ele alınmaktadır. Lefebvre sanayi şehrinden sonra sonraki kenti kritik şehir olarak adlandırmaktadır (Elden, 2004).

Sanayileşmenin kentleşmeyi beslediği Lefebvre tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca kent kavramının sanayileşme sürecinden önce de var olduğunu ortaya koymuştur. Kentte hem toplumsal hem de mekânsal dönüşümler kapitalizmle birlikte meydana gelmiştir. Sanayileşme süreci söz konusu dönüşümleri açıklamak için Lefebvre tarafından kentleşme süreci ile birlikte değerlendirilmiştir. Kent kavramı sanayileşme süreci ile birlikte güç kazanmıştır (Şengül, 2001). Kentsel hayatın oluşmasından önce tarımsal hayat mevcuttu. Tarımsal hayatın söz konusu olduğu dönemlerde kırın mekân üzerinde tam olarak bir hâkimiyeti mevcuttu. Kentleşme süreci Lefebvre tarafından şu şekilde gösterilmektedir:

Şekil 2.1. Lefevbre'nin Kentleşme Süreci (Pirenne, 2011)

Kırsal mekânın örgütleyicisi olma özelliğine ve aynı zamanda kırsal mekâna hâkim olan kent politik kenttir. Ticari kentte ticaret kentin merkezinden uzak bir konumda bulunmaktadır. Tarihsel süreç boyunca tarımsal üretimin kapitalist üretim şekline kıyasla önemini kaybettiği görülmektedir. Şekilde de yer alan ve Batı Avrupa'nın kentsel ve kırsal mekânlarında gerçekleşen söz konusu dönüşümler 16. Yüzyılda meydana gelmiştir (Şengül, 2001).

Sanayi bazı unsurlara yakın olmak için şehirlerde yer almayı tercih etmiştir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

- Su
- Kömür
- Hammaddeler
- İşgücü

Sanayi mevcut olan şehirleri ele geçirmiştir. Ancak sanayinin gelişmesi ile birlikte sanayi tarafından yeni şehirler de oluşturulmuştur. Söz konusu şehirler kırsal mekânları da içine alacak şekilde genişlemiştir. Şehirler de parçalanarak yeni mekânsal desenler meydana gelmesine sebep olmuştur. Söz konusu mekânsal desenler şu şekilde sıralanabilir (Pirenne, 2011):

- Toplu konutlar
- Uydu kentler
- Banliyöler
- Sanayi kompleksleri

Kapitalizmle birlikte kentsel mekânda toplumsal ve kültürel dönüşümler yaşanmıştır. Kırsal mekân sanayi toplumunun oluşmasıyla birlikte toplumsal hayattaki konumunu yitirmiştir. Bunun sonucunda da köylüler kentsel mekânda işçi sınıfını oluşturmuştur. Kırsal mekânın üretim alanı olduğu zamanlarda kentsel mekân ikincil konumda yer almıştır. Bununla birlikte günümüzün aksine kentsel mekân kırsal mekâna hizmet etmiştir. Ancak günümüzde kapitalizm hâkim olmasıyla birlikte kırsal mekân kentsel mekân tarafından işgal edilmiştir. Bunun sonucunda da kırsal mekân kentsel mekâna hizmet eder hale gelmiştir (Elden, 2004).

İşçi sınıfı ve kapitalist sınıfı arasındaki ilişkide devletin de rolü mevcuttur. Çünkü hem işçi sınıfı hem de kapitalist sermayeye devlet tarafından müdahale

edilmektedir. Devlet kapitalist sınıfın çıkarlarını öncelemektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için de soyut mekân devlet tarafından üretilmektedir (Castells, 2014).

Bütün üretim şekilleri kendine özgü toplumu ve mekânı üretmektedir. Kapitalist üretim şekli de kendine özgü bir toplum ve mekân meydana getirmiştir. Kentsel mekân kapitalizm tarafından ele geçirilmiş ve kendine özgü kurallara göre biçimlendirilmiştir. Kapitalizmin ortaya çıkmasından önce kentsel mekân somut bir özelliğe sahipti. Ancak kapitalizmin ortaya çıkmasından sonra kentsel mekân soyut mekân olma özelliğine de sahip olmuştur. Kapitalist toplum kent toplumu olarak nitelendirilmektedir. Kapitalist toplumun en önemli niteliği de kapitalist sınıf ve işçi sınıfı arasında gerçekleşen sınıf mücadelesidir. Kırsal mekândan kentsel mekânlara göç eden köylüler işçi sınıfını oluşturmuştur. Bunun sonucunda da üretime ilişkin işgüçlerini ücret karşılığında kapitalist sınıfa satmaktadırlar. Fakat kapitalist sınıf kâr oranını artırmak ve üretime ilişkin maliyetleri azaltmak istemektedir. Bu nedenle kapitalist sınıf işçi sınıfını sömürmektedir (Lefebvre, 2013).

2.8. Yaşanmış, Algılanan ve Tasarlanan Mekân

Mekânsal üçlü kavramı mekân analizinin yapılması için Lefebvre tarafından ortaya konulmuştur. Mekânın deneyimlenmesi hususu üç temel unsurdan meydana gelmektedir. Bu üç temel unsur şu şekilde sıralanabilir:

- Algılana
- Tasarlanan
- Yaşanan

Bununla birlikte yukarıdan belirtilen unsurların mekânsal olarak kavramsallaştırılması için de şu üçlünün gerekli olduğu Lefebvre tarafından ifade edilmektedir:

- Mekânsal pratik
- Mekân temsili
- Temsil mekânı

Yukarıda sıralanan üçlü her toplumda ve üretim biçiminde mekânın deneyimlenmesinin değerlendirilmesi ve mekânsal üretimin anlamlandırılması

için önem arz etmektedir. Mekânsal üçlü Lefebvre'nin mekân teorisinin temelini oluşturmaktadır (Lefebvre, 2014).

Mekânsal Pratik (Algılanan Mekân)

Bir toplumun sahip olduğu mekânsal pratik kendi mekânını oluşturmaktadır. Söz konusu mekânın deşifre edilmesi sonucunda ise mekânsal pratik keşfedilmektedir. İleri kapitalizmde gündelik gerçeklik ile kentsel gerçeklik mekânsal pratik tarafından birbirine bağlanmaktadır (Lefebvre, 2014, s. 67). Üretim ve yeniden üretimle ilişkili toplumsal oluşuma özgü yerler ve mekânsal kümeler mekânsal pratiğin içerisinde yer almaktadır (Lefebvre, 2014, s. 63). Mekân ile mekânsal pratik arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Mekânsal pratik, ampirik olarak gözlemlenmektedir. Bununla birlikte mekânsal pratiği kapsadığı unsurlar şu şekilde sıralanabilir (Lefebvre, 2014, s. 410):

- Binalar
- Yapılar
- Çalışma yeri
- Özel alan
- Boş vakit alanları
- Yollar

Mekânsal pratik kavramı modern zamanda banliyödeki yer alan toplu konutta ikamet eden bireyin günlük yaşamı ile ifade edilmektedir (Lefebvre, 2014, s. 68). Bununla birlikte fiziksel yapılı çevre ve yeniden üretim süreçleri de mekânsal pratik kavramının kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle de tasarlanan mekân ile mekânsal pratik arasında yoğun bir ilişki olduğu ifade edilmektedir. Mekânsal pratikler aracılığıyla mekân doğrudan deneyimlenebilmektedir. Bu sebeple de mekânsal pratikler algılanan mekân olarak şeklinde de ifade edilmektedir. Mekânsal pratiklerin sahip olduğu bu özellikler mimari, toprağın düzenlenmesi, gündelik hayat, şehircilik gibi düzeylerde ele alınmasını sağlamaktadır (Lefebvre, 2014, s. 410).

Mekân Temsilleri (Tasarlanan Mekân)

Bir toplumun üretim biçiminin içinde egemen konumda bulunan mekân tasarlanan mekândır. Söz konusu tasarlanan mekân içerisinde şehirciler, planlamacılar, teknokratlar ve sanatçılar bulunmaktadır (Lefebvre, 2014, s. 68).

Mekân temsilleri var olmalarını teknokratlara borçludur. Çünkü teknokratlar parçalama ve düzenleme işlevlerine sahiptir (Lefebvre, 2014, s. 68). Mekân temsilleri etkin bilgi ve ideolojiye sahiptir. Bu nedenle de bu bilgi ve ideolojiyi mekânsal dokularında yansıtmaktadırlar. Bu durum da mekân üretiminde mekân temsillerinin önemli bir etkisinin olmasına sebep olmaktadır (Lefebvre, 2014, s. 71). Bu nedenlerden dolayı mekân temsillerinin siyasi ideolojiye ya da mevcut ekonomik düzene uygun olarak düzenlenmiş, üretilmiş ve örgütlenmiş bir mekân olduğu ifade edilmektedir (Lefebvre, 2014, s. 139). Söz konusu mekânın tasarlanmış, sonradan nesneleşmiş planlardan oluştuğu ifade edilmektedir. Bu sebepten dolayı temsil mekân kavramı tasarlanan mekân şeklinde de ifade edilmektedir. Mekân temsilleri, fiziksel doku açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle mekân temsilleri, mekânsal pratiklerden ve mekân deneyimlenme sürecinden ayrı olarak düşünülememektedir. Mekân temsili, mekânı oluşturan unsurların kaynağı konumundadır.

Temsil Mekânları (Yaşanan Mekân)

Temsil mekânlarının belirlenmesi mekânsal üçlüde yer alan diğer iki unsura göre oldukça güçtür. Çünkü temsil mekânı imgelem ile doğrudan ilişkilidir. Bununla birlikte temsil mekânının karmaşık sembolizmlerden oluşması da belirlenmesinin güç olmasına yol açmaktadır. Yine temsil mekânın toplumsal yaşamın yasadışı ve yeraltı tarafına bağlı olması da söz konusu güçlüğün nedenlerindendir (Lefebvre, 2014, s. 63). Temsil mekânlarının öznel bir niteliğe sahip olması da belirlenmesinin güç olmasına yol açmaktadır. Çünkü temsil mekânları kullanıcıların gündelik davranışlarının somut mekânı olma niteliğine sahiptir (Lefebvre, 2014, s. 364). Temsil mekânı öznelerin mekânıdır. Çünkü temsil mekânı halkın ve halkı oluşturan bireylerin tarihi ile ilişkilidir (Lefebvre, 2014, s. 70). Bu nedenlerden dolayı da mekânsal pratiklere ve tasarlanmış mekânlara göre tutarlılık göstermek ya da bağlantı kurmak zorunda değildir (Lefebvre, 2014, 70). Bu mekân kullanıcıların mekânı olma özelliği göstermektedir. Bu mekânlara örnek olarak şunlar sıralanabilir:

- Oda
- Ev
- Meydan

- Cami
- Mezarlık
- Yatak
- Kilise

Yukarıda sıralanan mekânlar yaşanan durumların yerlerini içermektedir. Bu yüzden de söz konusu mekânlar zamanı da doğrudan kapsamaktadır (Lefebvre, 2014, s. 71). Tasarlanmış mekân somut olarak teknokratların mekânı olarak da gözlemlenebilmektedir. Bu nedenle tasarlanmış mekânların kendilerine özgü teknik bir dile sahip olduğu da ifade edilmektedir. Fakat temsil mekânı kullanıcıların argosunu, imgelerini ve sembollerini içermektedir. Bu yüzden de şu özelliklere sahiptir (Lefebvre, 2014, s. 71):

- Dinamiklik
- Akışkanlık
- Niteleyici olma

Mekânın üretimi içerisinde mekân temsili büyük bir önem arz etmektedir. Ancak temsil mekânlarının ürünü ise çoğunlukla sembolik eserlerdir. Bu sebeple temsil mekânının üretici olma özelliğine sahip olmadığı söylenebilmektedir. Söz konusu eserler birtakım eğilimlere ya da akımlara sebep olsalar da belirli bir süre içinde ya sona ermekte ya da toplumsal mekânını yasadışı olarak tabir edilen kısmında gizlenmektedir (Lefebvre, 2014, s. 71). Temsil mekânlarının öne çıktığı yerlere LGBT yürüyüşleri, şenlikler ya da karnavallar örnek gösterilebilmektedir.

Temsil mekânları gündelik hayatı biçimlendirmektedir (Lefebvre, 2014, s. 139). Ancak gündelik hayatın bazı özellikleri toplum tarafından temsil mekânlarının algılanmasını güçleştirmektedir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Belirli kurallara göre düzenlenmesi
- Standart olması
- Sıradan bir niteliğe sahip olması

Yukarıda belirtilen üç mekân da toplumsal mekânın anlamlandırılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle de belirtilen mekânların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü söz konusu mekânlar devamlı olarak bir etkileşim içerisindedir. Fakat söz konusu mekânlarla ilgili kavramsal bir

çerçevenin belirlenmesi için ve ayrıca analitik anlamda bir kolaylık sağlaması için belirtilen mekânlar ayrı ayrı tanımlanmaktadır. Bu yüzden de bu üç mekân arasındaki etkileşimin birlikte analiz edilmesi gerekmektedir. Yapılacak olan ayrımın dikkatli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Aksi halde birliktelik oluşması gerekirken ayrışmalar meydana gelebilmektedir (Lefebvre, 2014, s. 71).

Çin'de mekân temsilleri ve temsil mekânı arasındaki farklılığın bilinip bilinmediği sorusu da Lefebvre tarafından ele alınmıştır (Lefebvre, 2014, s. 71). Bu nedenle mekânın bir bütün olarak değerlendirilebilmesi için yukarıda belirtilen üçlünün içerdiği unsurların dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Mekân temsilleri, temsili mekânlar ve mekânsal pratikler mekânın üretimine farklı şekillerde katkıda bulunmaktadır. Söz konusu katkı şu unsurlardan etkilenebilmektedir:

- Kendi özellikleri
- Üretim biçimlerinin farklılaşması
- Toplumun yapısı

Bununla birlikte bu üçlü arasındaki ilişki de basit ve istikrarlı olarak nitelendirilememektedir (Lefebvre, 2014, s. 74). Mekân ve mekânın üretimi birden çok tarafa sahip olmakla birlikte çok boyutlu olma özelliğine de sahiptir. Söz konusu üçlü arasında devamlı olarak örtüşme, yer değiştirme ve sürtüşme görülmesi mümkündür. Mekân temsili temsil mekânı işgal edebilmektedir. Bununla birlikte temsil mekânın yasadışı olmaktan çıkıp toplumsa mekân içerisinde kendine özgü bir yer edinmesi de mümkün olabilmektedir. Bütün bu süreçlerde beden kavramının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü üçlünün, mekânın ve mekânın üretiminin insan ve insanın bedeni tarafından deneyimlenmek için vardır. Diğer bir ifadeyle bedenin belirtilen üçlü içerisinde merkezi bir konuma sahip olduğu ifade edilmektedir.

Mekânsal pratikler özgül yerleri ve mekânsal kümeleri kapsamaktadır (Lefebvre, 2014, s. 63). Bu nedenle de biyolojik yeniden üretim düzeyi, iş gücünün yeniden üretimi düzeyi ve toplumsal üretim ilişkilerinin yeniden üretimi yoğun bir ilişki içerisindedir. Aralarındaki bu ilişki de mekân temsili ve temsil mekânını bir araya getirmektedir. Bunun sonucunda da toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin toplumsal mekân ile kurduğu ilişkilerin yeterlilik kazandığı

görülmektedir. Mekânsal pratikler sembolik temsillere gereksinim duymaktadır. Çünkü mekânsal uyum ve devamlılık, toplumsal üretim ve yeniden üretim süreçlerine katkıda bulunmaktadır.

2.9. Kentsel Mekân ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi

Toplumsal cinsiyet ve mekân kavramları arasında diyalektik bir ilişki mevcuttur. Söz konusu diyalektik ilişkiye feminist çalışmalarda ve kent çalışmalarında uzun bir zaman boyunca yer verilmemiştir. Dahası böyle bir ilişkinin mevcut olduğunun farkına varılmamıştır. Ancak kent bilimi ve sosyoloji alanlarında toplumsal cinsiyet rollerinin ve mekânın birbirleriyle olan ilişkileri eskiden beri incelenmektedir. Mekân ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki tartışılmaya devam etmektedir. Söz konusu tartışmayı yürütenler şu şekilde sıralanabilir:

- Şehir planlamacıları
- Feministler
- Sosyologlar
- Kent bilimcileri

Toplumsal cinsiyet kavramı ile cinsiyete ilişkin tanımlar cinsiyet ilişkilerinin zaman ve mekân içerisindeki değişimi ile ilgilidir. Sosyo-mekânsal yapının değişken bir niteliğe sahip tabiatı cinsiyet ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasının niteliğini etkilemektedir. Bu durum da cinsiyet rolleri ve erkekliğe ve kadınlığa ilişkin tanımların yeniden yapılması sürecinde mekânla olan ilişkilerin ve mekânsal ayrışmaların kritik öneme sahip olmasına neden olmaktadır (Alkan, 2005, s. 197).

İngilizcede “space” kelimesi uzay ve mekân anlamlarına sahiptir. “Social space” kavramı ise eleştirel mekân çalışmalarında kullanılmaktadır. Ancak daha somut bir kelimenin kullanılmasının gerektiği durumlarda da “place” kavramının kullanıldığı bilinmektedir (Alkan, 2012). Sosyoloji alanında mekân kavramının kullanılması oldukça yenidir. Bununla birlikte mekân kavramının batı felsefesinde uzun yıllar tartışıldığı ifade edilmektedir. Mekân teriminin geleneksel olarak tanımında sadece bir soyutlama olduğu ifade edilmektedir (Lefebvre, 2017, s. 21). Mekânı konu edinen diğer bilimler de mekânı bölerek sosyolojik ve tarihsel açıdan incelemekteydi. Chicago Üniversitesi’nde sosyoloji ve kent çalışmalarında

mekânı konu edinen dikkate değer çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar insan ekolojisi olarak da nitelendirilmektedir. Bu çalışmalar kentlerin mekânsal açıdan düzenlenmesi ile toplumsal kültürün kentsel kültüre etkisini araştırmayı hedeflemiştir (Alkan, 2012, s. 3). Bu çalışmalarda mekân kavramına toplumsal ve sosyolojik manalar yüklenmiştir. Bunun sonucunda da kentsel mekânsal düzenleme ile toplumsal ilişkiler arasında bir ilişki kurulmuştur. 1970'li yıllarda iktidar ve mekânın örgütlenmesi arasında ilişkinin oluşmasına sebep olan bakış açıları mekân kavramının sosyal ve toplumsal açıdan kullanılması noktasında önemli bir dönüm noktası olma niteliğine sahiptir. Söz konusu bakış açılarından ilki yeni-Marksist yaklaşımdır. Bu yaklaşım Lefebvre, Harvey ve Castells tarafından ortaya atılmıştır (Alkan, 2012, s. 3). Yeni-Marksistler aynı zamanda radikal kent teorisyenleri olarak da adlandırılmaktadır. Bu teorisyenler mekân kavramının bazı süreçlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu süreçler şu şekilde sıralanabilir:

- Ekonomik
- Politik
- Toplumsal
- İdeolojik

Bourdieu ve Foucault da mekân üzerine çalışmalar yürütmüş ve mekâna ilişkin çeşitli yaklaşımlar getirmiştir. Foucault'un mekân ile ilgili görüşleri daha çok iktidarın etkili olduğu kurumları kapsamaktadır. Bu kurumlar şu şekilde sıralanabilir:

- Mahkemeler
- Okullar
- İş yerleri
- Cezaevleri

Bourdieu (2014) ise doğrudan ataerkil düzene ve bu düzenin toplum ve mekânla ilişkisi üzerinde durmuştur (Alkan, 2012, s. 4).

Kent hakkının kapsamında bulunan haklar Lefebvre tarafından ifade edilmiştir. Söz konusu haklar şu şekilde ifade edilmektedir (Akkoyunlu Ertan, 2008):

- Kent alanlarının ve mekânlarının kullanım hakkı

- Yaşanılacak kenti seçme hakkı
- Bireysellik hakkı
- Yerleşme hakkı
- Barınma hakkı
- Üzerinde yaşanılan kente biçim verme hakkı
- Kentsel mekânda zaman geçirme hakkı
- Özgürlük hakkı
- Bilgi edinme hakkı

Mekânı dönüştürme, mekâna erişim ve kent vatandaşlığı ile ilgili çaba gösteren Lefebvre'nin kent hakkı kavramına yaptığı katkılar büyük bir önem arz etmektedir.

Kent hakkı Harvey tarafından da tanımlanmıştır. Bu tanıma göre kent hakkı, şehrin kapsamında yer alan bireysel ya da ortak haklara erişim hakkından daha önemli bir niteliğe sahiptir. Harvey'e göre kent hakkı şehri arzuladığımız şekilde dönüştürme ve yeniden inşa etme hakkıdır (Harvey, 2015, s. 44). Bununla birlikte kent hakkı bireysel değil kolektif bir niteliğe sahiptir. Ayrıca kentsel toplumsal hareketler kent hakkının etkinliğinin artmasını sağlamıştır. Gündelik yaşamın yeniden üretilmesinde görev alan herkes bu kapsamın içinde yer almaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretmenler
- Metro işçileri
- Elektrik tesisatçıları
- Hastane çalışanları
- Banka memurları
- Bakım hizmeti verenler
- Kanalizasyon işçileri
- Su tesisatçıları
- İnşaat işçileri kuranlar
- Şoförler
- Belediye yetkilileri

Kent mekânı ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki ilişki oldukça yakın bir zamana kadar göz önünde bulundurulmamıştır. Bu yüzden mekâna ve kente ilişkin yürütülen çalışmalarda toplumsal cinsiyet nötr olarak değerlendirilmiştir. Bu durum da kentsel mekâna ilişkin çalışmalara cinsiyet körü yaklaşımların hâkim olmasına yol açmıştır (Alkan, 2009). Fakat ataerkil cinsiyet düzeni ile kent mekânının birbiriyle ilişkisinin olmadığını düşünmek mümkün değildir. Çünkü kentsel alanlarda cinsiyet eşitsizliği farklı biçimlerde mekânlara yansımaktadır. Özellikle kentsel alanlarda bulunan bazı mekânlarda bu durum sıklıkla görülmektedir. Bu mekânlar şu şekilde sıralanabilir (Alkan, 2009):

- Erkeklerin kullanımı için tahsis edilmiş kamusal mekânlar
- Yeterli aydınlatmaya sahip olmayan sokaklar ve caddeler
- Yeterli güvenliğe sahip olmayan ulaşım araçları
- Erkek egemenliğini besleyici niteliğe sahip olan kahvehaneler
- Yoğun olarak erkeklerin görev aldığı yerel yönetim mekanizmaları

Bütün bu nedenlerden dolayı mekânın iktidar biçimleri yaratan ya da mevcut iktidar biçimlerinin güçlenmesine katkı veren bir araç olduğu ifade edilmektedir (Zengin, 2011, s. 69). Bu kapsamda mekânın kapalı bir sistem şeklinde değerlendirilmemesi gerektiği de Massey tarafından ifade edilmiştir. Massey (1977) ayrıca mekânın ilişkisel bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini ve söz konusu ilişkilerin tabiatı ile iktidarla olan ilişkilerini keşfetmenin önemli olduğunu ortaya koymuştur (Demirbaş, 2012, s. 33). Mekân toplumsal yapı ve ilişkilerle diyalektik bir etkileşim içerisindedir. Bu nedenle de toplumsal cinsiyet ve roller ile mekân arasında göz ardı edilmemesi gereken bir ilişkin mevcuttur. Çünkü toplumsal cinsiyet ilişkileri mekânlar aracılığıyla oluşturulmaktadır (Zengin, 2011, s. 75).

2.9.1. Kentsel Mekânda Erkek ve Kadın Sistemi Ayrışması

Toplumsal yapıda mevcut olan eşitsizliklerden en çok göz önünde olanlar bölgesel, ekonomik ve sınıfsal ayrımların sebep olduğu eşitsizliklerdir (Alkan, 2012). Bununla birlikte kadınların toplumsal yapı içerisinde birçok bakımdan dezavantajlı olduğunu söylemek de mümkündür (Alkan, 2012). Kent hakkından ve kentsel mekândan kadınlar tarafından gerektiği kadar yararlanılamamaktadır. Kent sosyolojisinin esas çalışma konularından biri kent mekânı ve toplumsal

eşitsizlikler arasındaki diyalektik ilişkidir. Fakat buna rağmen kent mekânı ile toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki ilişki sosyoloji ve kent bilimi tarafından dikkate alınmamıştır.

2.9.2. Kamusal-Özel Alan Cinsiyetleştirilmesi ve Mekân

Kamusal alan ve özel alan kavramlarının hem politikada hem de geleneksel felsefede birbirine zıt kavramlar olduğu ifade edilmiştir. Çoğunlukla kamusal alanın bilgi ve politik alanla bağlantılı olduğu ifade edilirken özel alan ise politik olmadığı varsayılan bireysel özgürlük alanı olarak ifade edilmiştir (Alkan, 2000). Bununla birlikte 19. Yüzyılın sonunda gerçekleşen endüstriyel devrim ile beraber kapitalizm de gelişmiştir. Bu noktada kapitalist ilişkileri konu alan ve Marks tarafından yapılan çözümlemeler "kamusal" kavramının ekonomik faaliyetlerle de ilgili olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır (Alkan, 2000, s. 5). Özel ve kamusal alana ilişkin geleneksel kavramsallaştırmalar göz önünde bulundurulduğunda bazı kavramlar kadına ve özel alana atfedilirken bazı kavramlar da erkeğe ve kamusal alana atfedilmiştir (Alkan, 2000, s. 6). Kadına ve özel alana atfedilen kavramlar şu şekilde sıralanabilir:

- Fedakârlık
- Duygusallık
- Uzlaşmacılık

Erkeğe ve kamusal alana atfedilen kavramlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Akılcılık
- Bencillik
- Çatışmacılık

Bu perspektiften bakıldığında kamusal ve özel alan ayrımına ilişkin yürütülen tartışmaların mekân ve toplumsal cinsiyetin kuramsallaştırması açısından önem arz ettiği ifade edilmektedir (Alkan, 2000, s. 11).

Özel alan ve kamusal alan şeklindeki ayrım toplumsal cinsiyetçi bir ayrışmaya yol açmaktadır. Eril düşünce tarzı kadının akıldan ve birey olmaktan uzak olduğunu savunmaktadır. Bu düşünce tarzı da kadınların kamusal alanlardan uzaklaşmasına yol açmaktadır (Alkan, 2000, s. 7). Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaları ve kentsel mekânlardan eşit derecede faydalanabilmelerinin yakın bir zaman sağlanabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Toplumsal cinsiyete ilişkin kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış roller 20. Yüzyıl kenti tarafından güçlendirilmektedir. 19. Yüzyılın sonundan itibaren kadınlar üretken olarak nitelendirilebilecek işlerden uzaklaştırılmıştır. Kadınlar daha çok ev içinde yapılması gereken işlerle sınırlandırılmıştır. Kadınların sahip olduğu mekân hane ve yakın çevresi olarak belirlenmiştir. Söz konusu mekânda yer alan kaynaklar boş zaman etkinliklerini kolaylaştırmak için planlanmaktaydı. Kadınlar daha çok özel alan olarak nitelendirilen mekânlarda çalışmaktaydı. Feminist çalışmalar mekânsal anlamda gerçekleşen bu farklılaşmayı değerlendirmektedir (Mackenzie, 2002, s. 252).

Eski zamanlardan beri kadının görevlerinin hane içi ile sınırlandırıldığı ifade edilmektedir. Kadının esas görevi olarak şunlar sıralanabilir:

- Erkeğin beslenmesi
- Erkeğin bakımı
- Soyun devam ettirilmesi

Bununla birlikte kadının faaliyetlerinin sınırlandırıldığı özel alan erkekler tarafından baskı altına alma ve boyun eğdirme aracı olarak görülmüştür (Alkan, 2000). Kamusal ya da kentsel alanlar ise erkeklere ait mekânlar olarak ifade edilmiştir. Kamusal alan olarak nitelendirilebilecek alanlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- İş yerleri
- Açık alanlar
- Otoparklar
- Alışveriş alanları
- Endüstriyel bölgeler
- Yeşil alanlar
- Ulaşım

Kadınlar yukarıda sıralanan alanlardan dışlanmıştır (Alkan, 2000). Kentin başlangıçta kadınların mekânları ve erkeklerin mekânları şeklinde ayrıldığı ifade edilmekteydi. Kadınları mekânları olarak özel ve toplumsal alanlar sayılmaktayken erkeklerin mekânları olarak ise ekonomik ve kamusal alanlar sayılmaktadır. Bu nedenle kadınlar hane içi ile sınırlandırılmaktadır. Erkekler ise haneyi bireysel açıdan egemenlik alanı olarak algılamaktadır (Alkan, 2000, s. 15).

Bütün bunlara rağmen özel alan olarak nitelendirilen hane içine kent ve toplumsal cinsiyeti konu edinen çalışmalarda yer verilmemiştir. Söz konusu çalışmalarda genellikle kamusal alanlara yer verilmiştir. Cinsiyete dayalı olarak yapılan özel alan ve kamusal alan ayrımı sonrasında kent bilimi çalışmalarında özel alan göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte içeride yaşananlar yapılan çalışmalara konu edilmemiştir (Alkan, 2012, s. 12). Özel alanın ve kamusal alanın tanımlarının birbirine zıt olması kadın ve erkek mekânlarının farklılaşmasına yol açmıştır (Demirbaş, 2012, s. 42).

Erkekler kamusal alan olarak nitelendirilen hane dışında bir işte çalışıp ücret elde edebilirken kadınlar genellikle özel alan olarak nitelendirilen hane içinde ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerle meşgul olmaktadır. Yani kadınlar herhangi bir maddi gelir elde etmeden yeniden üretim faaliyetini gerçekleştirmektedir. Kadınlar kamusal alanda maddi gelir sağladıkları bir işte çalıştıkları durumda da hane içindeki işleri yine tek başlarına yapmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle kamusal alan özel alan ayrımında kentsel mekânlardaki cinsiyete göre ayrım da kentlerdeki ekonomik yapı ile doğrudan ilişkilidir. Bununla birlikte bu durum toplumsal cinsiyet ilişkileri göz önünde bulundurulmadan da anlaşılması söz konusu olmamaktadır (Alkan, 2012, s. 13). Çalışma faaliyeti çoğunlukla iş yeri olarak nitelendirilen yerlerdeki eylemlerle sınırlandırılmaktadır. Bu durum da kadın tarafından verilen emeğin göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Bu konudaki istatistikler de göz önünde bulundurulduğunda kadın tarafından verile emeğin karşılıksız kaldığı hane içindeki faaliyetlerinin göz ardı edildiği görülmektedir (Alkan, 2012, s. 7). Hane dışında kamusal alanda çalışan kadınlar için çocuk bakımı gibi toplumsal hizmetler verilmeye başlamıştır. Bu hizmetlerin kadın çalışanlara verilen bir ayrıcalık niteliğine sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu durum da kadınların toplumsal yapı içerisindeki konumunun sorgulanmasını gerektirmektedir (Alkan, 2012, s. 7).

Toplumsal cinsiyete ilişkin roller devamlı olarak kentsel mekânlarda ataerkil ayrımın derinleşmesine yol açmaktadır. Bu ataerkil ayrım da bazı sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu sonuçlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Demirbaş, 2012, s. 42):

- Kamusal mekânlardan kadınlar ve erkekler eşit derecede faydalanamamaktadır
- Kadınlar özel alana hapsedilmekte veya özel alana ait oldukları düşünülmektedir
- Kamusal alanda kadınlar erkeklerle eşit konumda bulunmamaktadır
- Kadınlar tarafından verilen emek değersizleştirilmektedir

Bununla birlikte kadınlara ait olduğuna inanılan özel alanın kent tarihi tarafından da sıklıkla incelenmediği görülmektedir. Bu konu hakkında araştırma yapılması durumunda ise bu konunun toplumsal cinsiyet körü bir yaklaşımla incelendiği görülmektedir (Alkan, 2000, s. 25).

2.9.3. Kadının Mekânsal Algı ve Kullanımını Belirleyen Faktörler

Kişinin günlük yaşamını sürdürmesine imkân sağlayan kentsel mekân tarihsel anlamda da büyük önem arz etmektedir (Aktaş, 2017, s. 138). Modern toplumsal hayatın gelişimi insanların kentlerdeki hareket alanını daraltmış ya da genişletmiştir. Kentsel mekânda bulunan ve hem erkeği hem de kadını bir açıdan özgürleştirirken bir açıdan da özgürlüğünü kısıtlamasına yol açan birçok mekân bulunmaktadır. Bu mekânlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Aktaş, 2017, s. 138):

- Restoran
- Kafe
- Pastane
- Konser alanları
- Sosyal kulüpler
- Tatil yerleri
- Parklar
- Sinema
- Tiyatro
- Sergi salonları
- Kongre Merkezleri
- Bahçeler

Restorantta yemek yemenin yaygınlaşması mekân kullanımı açısından özgürlüğün artmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte spor merkezleri de günümüzde kentte yaygın olarak bulunan ve kullanılan mekânlardan olmuştur

(Aktaş, 2017, s. 138). Fakat bu noktada kadın ve erkeğe yönelik bir ayrım söz konusu olmaktadır. Çünkü erkekler belirtilen mekânları kullanmaya kadınlara kıyasla daha erken bir dönemde başlamıştır. Bununla birlikte kadınların bu mekânları kullanmak istemesi durumunda da çeşitli olaylarla (cinsel taciz, şiddet vb.) karşı karşıya kalabilmektedir. Bununla birlikte kadınların kentsel mekânlara ulaşması da bazı unsurlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Kadının eğitim seviyesi
- Kadının bulunduğu sosyal sınıf
- Kadının gelir düzeyi
- Kadının kültürel yapısı
- Kadının etnik olarak mensubiyeti
- Kadının yaşamını sürdürdüğü muhit

Kadınlar çeşitli nedenlerden dolayı kentsel mekânları erkekler gibi dilediği şekilde kullanamamaktadır. Bunun sonucunda da ev ve mahalle gibi özel alanlarında sınırlandırılmaktadırlar.

Kadınlar ve erkekler kenti birbirlerinden farklı biçimlerde deneyimlemektedir. Bu durumun en büyük sebepleri de cinsiyete dayalı eşitsizlikler ve bireylerin üstlendikleri cinsiyetçi rollerdir.

Erkeklerin kullanımı için düzenlenen mekânlar geçmişten beri hep daha açık, geniş, canlı ve göz önünde olmuştur. Bununla birlikte kadınların kullanımı için düzenlenen mekânlar ise daha kapalı, küçük ve güvenlikli olma niteliklerine sahiptir (Özgüç, 1998, s. 61). Güneşin batmasıyla birlikte aynı sokaklarda yürüyen erkek ve kadın birbirlerinden oldukça farklı düşüncelere sahip olmaktadır. Bu yüzden kadınlar kentte yaşarken sürekli bir güvenlik sorunuyla karşı karşıya kalma riski içerisindedir. Bu nedenle de kadınların özgürlük alanı erkeklere kıyasla oldukça dar olmaktadır. Sonuç olarak cinsiyet kaynaklı ayrımcılık ve eşitsizliklerin önüne geçmek ve kadınların kentsel mekânları çok daha özgür bir şekilde kullanmasını sağlamak için atılması gereken birçok adım olduğu hususu göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir (Alkan, 2005, s. 54).

Erkekler kamusal alanlardan diledikleri gibi yararlanabilmektedir. Ancak kadınlar kamusal alanları oldukça sınırlı biçimde kullanabilmektedir. Çünkü kamusal alanların kadınlar için güvenli olmadığı düşünülmektedir.

Yalnızca kadınlara ait olarak nitelendirilen mekânlar da küçük, güvenli ve kapalı mekânlar olmaktadır. Örneğin pazarlarda bulunan insanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum da kadınların evin gereksinimlerini karşılamak için üstlendikleri sorumlulukların bir gereği olmaktadır (Alkan, 2012, s. 27) Kadınların pazarlarda alışveriş yapması bu mekânlarda vakit geçirmesi kadınların kamusal yaşamdan dışlanmalarına karşı bir direniş olma özelliği taşımaktadır (Yılmaz, 2018). Günümüzde oldukça yaygın bir hale gelen alışveriş merkezleri 1980'li yıllardan itibaren hayatımızda yer almaktadır. Çoğunlukla orta sınıfa mensup kadınlar tarafından ziyaret edilen alışveriş merkezleri hem eğlence hem de alışveriş amaçlı olarak kullanılmaktadır (Durakbaşa ve Cindoğlu, 2005, s. 92). Alışveriş merkezleri kadınlara son derece güvenli ve temiz bir mekân olma niteliğine sahiptir. Çünkü alışveriş merkezleri hem güvenlik görevlileri tarafından korunmakta hem de güvenlik kameraları ile devamlı olarak izlenmektedir. Bu durum da alışveriş merkezlerinin sokaklara kıyasla kadınlar açısından daha güvenli bir mekân olmalarını ve kadınların tacize uğramalarının engellenmesini sağlamaktadır (Durakbaşa ve Cindoğlu, 2005, s. 93). Alışveriş merkezlerinin dışında lokanta veya kafe gibi mekânlarda aile yeri olarak nitelendirilen yerler de bulunmaktadır. Bu tarz mekânların amacı kamusal mekânlardaki etkileşimi ortadan kaldırmak ve kadınlar açısından steril bir ortam oluşturmaktır (Alkan, 2012, s. 28). Bu nedenlerden dolayı kadınların kentsel mekânlar içerisinde özgürce hareket edemediklerini söylemek mümkündür. Ayrıca kadınlar için düzenlenmiş olduğu ifade edilen mekânlar da yalnızca kadınların güvenliğini ve mahremiyetini korumak amacıyla oluşturulmuştur.

Kadının sokakta olması durumu tarih boyunca olumsuz olarak algılanmıştır. Dahası dışarıda olan kadının toplumsal düzene karşı bir tehdit olduğu düşünülmüştür (Tuncer, 2015, s. 31). Bu durumun temelinde özel ve kamusal alanların toplumsal cinsiyete ilişkin rollere göre düzenlenmesi bulunmaktadır (Tuncer, 2015). Bu nedenle kadının mekân ile olan etkileşimi kamusal alan ve özel alan ayrımı olarak somutlaşmaktadır. Bununla birlikte bu

ayrım kadınların davranışlarının sınırlarının anlaşılmasını da sağlamaktadır (Tuncer, 2015, s. 31). Toplumsal cinsiyet rollerinin her gün yeniden üretilmesi ile birlikte kamusal alan özel alan ayrımı da her gün yeniden üretilmektedir. Bu durum kentlerin kadın ve mekân açısından analiz edilmesi sonucunda görülebilmektedir. Söz konusu ayrımlar kadınların mekânı olarak görülen yerlerde her gün yeniden üretilmektedir. Bu mekânlar şu şekilde sıralanabilir:

- Mahalle
- Ev

Ev ve mahallenin kadınların mekânı olarak nitelendirilmesi kadınların kamusal alanı etkin olarak kullanmalarını engellemektedir (Mackenzie, 2002, s. 5).

Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı gecekondu mahallelerindeki kadınlar ev ve evin çevresinde bulunan mekânları hem günlük işleri için hem de diğer kadınlarla bir araya gelerek sosyalleşme ihtiyacını karşılamak için kullanmaktadır (Demirbaş, 2012, s. 39). Kent, mekânsal açıdan ele alındığında farklı kullanıcılara sahip, uzak ilişkiler ağının yoğun olduğu toplumsal bir alan olma özelliğine sahiptir (Aktaş, 2017, s. 138). Kırsal alanlardan kentlere göç eden ya da başka bir sebepten dolayı bulunduğu kentten başka bir kente göç eden kadınların göç ettiği kente uyum sağlaması güç olmaktadır. Çünkü yoğun akrabalık ve komşuluk ilişkileri içinde olan kadının tüm bağları bir anda koparılmış olmaktadır. Bunun sonucunda kadın hem kendine hem de kente yabancılaşmış olmaktadır (Aktaş, 2017, s. 139). Söz konusu yabancılaşmadan kurtulmak için göçmen kadınlar bulundukları sokak ve mahalleyi yeniden toplumsal hayata katılmak için kullanmaktadır. Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki kadınlar taşradaki kültürlerini devam ettirme yoluna gitmektedir. Yani kendilerine bağımsız bir kamusal alan oluşturmaktadırlar (Cantek vd., 2014, 137). Bu nedenle gecekondu mahallelerinin orada yaşayan kadınlar açısından hem işyeri hem oturma alanı olarak nitelendirmek mümkündür. Söz konusu yerler kadınlar için hem kamusal alan hem de özel alan özelliklerini içinde barındırmaktadır (Demirbaş, 2012, s. 50).

Mahalle ve sokakların dışında hem evin içinde hem evin dışında olmayı sağlayan alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlar şu şekilde sıralanabilir:

- Balkon
- Pencere kenarı
- Eve yakın yeşil alanlar
- Ev çeperi
- Kapı önü

Yukarıda sıralanan alanların kullanılması da birçok açıdan farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılıkları oluşturan unsurlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Coğrafi değişkenler
- Kültürel yapı
- Sınıfsal konum
- İklimsel değişkenler

Ancak bu alanların hareket alanı kısıtlanmış kadınlar açısından önemli olduğunu söylemek mümkündür (Cantek vd., 2014, s. 122).

Bireylerin kimliği, sosyal hayatları ve statüsü kent mekânları tarafından farklı biçimlerde şekillendirilmektedir (Aktaş, 2017, s. 138). Eğitim seviyesi yüksek olan orta sınıfa mensup olan ve kent yaşamına uyum sağlamış bir kadının kent mekânlarını deneyimlemesi ile gecekondu mahallesinde yaşayan, alt sınıfa mensup bir kadının kent mekânlarını deneyimlemesi birbirinden oldukça farklı olmaktadır.

Kadınların erkeklerle mekân kullanımına ilişkin mücadele içinde olmasının sebebinin kadınların erkeklere kıyasla kentsel mekânlarda ikincil konumda bulunması olduğu ifade edilmektedir (Aktaş, 2017, s. 138). Ancak kadınlar tarafından verilen bu mücadeleye rağmen kadınların kentsel mekânlardaki hareket özgürlüğü oldukça sınırlıdır. Çünkü kentsel ulaşım araçları geleneksel aile modeline uygun olarak düzenlenmiştir (Aktaş, 2017, s. 141). Kadınlar çoğunlukla daha güvenli ve hızlı ulaşım araçlarını tercih etmeye mecbur kalmaktadır. Çünkü kadın çalışma hayatında yer alsa da ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları devam etmektedir. Kadınların üstlenmek zorunda kaldıkları bu ikili rol kentsel yapının erkeklere göre düzenlenmesi nedeniyle daha da güçleşmektedir. Kadınlar hem iş yerindeki zorluklarla mücadele etmekte hem de ev ortamındaki işlerle ilgilenmek zorunda kalmaktadır. Bu durum da kadınlar

üzerinde baskı oluşmasına sebep olmaktadır (Mackenzie, 2002, s. 5). Kreş veya çocuk bakımı gibi hizmetlere her sınıftan ailenin erişmesi oldukça güçtür. Çünkü hem nitelik açısından hem de nicelik açısından söz konusu hizmetler halen yeterli seviyede değildir. Bununla birlikte çalışan kadınların kayıt dışı ekonomide yer alması da söz konusudur. Bu kadınlar çoğunlukla kent içinde yolculuk yapmaktadır. Ayrıca kreş hizmetinde yararlanabilse bile çocuğun kreşe bırakılması ve kreşten alınmasının kadının sorumluluğunda olduğu düşünülmektedir (Alkan, 2005, s. 42). Kadınların özel araca sahip olma oranı erkeklere kıyasla oldukça düşüktür. Bu nedenle kadınlar genellikle toplu ulaşımı kullanmak zorunda kalmaktadır. Ancak toplu ulaşım araçlarının hem saatleri düzensizdir hem de oldukça kalabalıktır. Bu durum da kadınların güvenliği açısından tehlike yaratmaktadır (Alkan, 2005, s. 42). Bununla birlikte kent içerisinde bulunan yolların neredeyse tamamı özel araç sahiplerinin kullanımına göre düzenlenmiştir. Bu durum da kadınların yaya olarak yolculuk yapmasını oldukça güçleştiren bir etmen olma özelliğine sahiptir (Alkan, 2005, s. 42).

Kadın kentsel yaşam içerisinde tehlikelere oldukça açık konumdadır. Bu durum da kadınların kendilerini karşı karşıya kalabilecekleri tehlikelerden korumak için daha kontrollü bir hayata sahip olmaya zorlamaktadır (Erkan, 2006, s. 59). Kadınlar kent mekânı içerisinde genellikle bakılan olma niteliğindedir (Lordoğlu, 2016, s. 165). Kent mekânı içerisinde bulunan tehdit edici unsurlar kadınların hareketlerini izlemekte, gözetlemekte hatta bazen hareketlerini de kısıtlamaktadır (Lordoğlu, 2016, s. 165). Aynı kentin aynı sokaklarında yürüyen erkek ve kadın bambaşka duygular yaşamaktadır. Özellikle belirli bir saatten sonra bu durum belirgin olarak hissedilmektedir. Bazı mekânlar her ne kadar ortak mekânlar olarak yani kadın ve erkeğin kullanımına açık olarak nitelendirilse de bazı mekânların kadınlara dolaylı olarak yasaklandığı ifade edilmektedir (Alkan, 2005, s. 54). Bununla birlikte ortak alan olarak kabul edilen parklara kadınların belirli bir saatten sonra girebilmesi mümkün olmamaktadır. Bir kadın açısından hava kararıktan sonra belirli yerlere gidebilmek ancak yanında koruyucu olarak addedilen bir erkeğin bulunması ya da kadının ileri yaşta olması durumlarında mümkün olabilmektedir (Alkan, 2005, s. 55). Kentlerin birçoğunda belirli bir saatten sonra toplu ulaşım araçları kullanılamamaktadır. Bu durum da kadınları

taksi gibi güvenlik açısından endişe verici ulaşım araçlarını kullanmaya mecbur bırakmaktadır. Bunun sonucunda da kadınların kent içerisindeki hareket alanı kısıtlanmış olmaktadır. Kadınların belirli saatlerden sonra kamusal alanda bulunmaya ilişkin endişeleri kentin altyapı eksikliklerinin sonucunda daha da artmaktadır. Bu eksiklikler şu şekilde sıralanabilir:

- Toplu ulaşımın belirli bir saatten sonra kullanılamaması ya da ulaşılsa bile çok seyrek kullanılabilmesi
- Kadınların iyi aydınlatılmamış sokakları kullanmak zorunda kalması

Kadınların kent içinde sürekli olarak güvenliğe dair endişelere sahip olmaları kent mekânlarını özgürce kullanabilmelerini engellemektedir. Ayrıca bu durum kadınların kente ilişkin karar alma organlarında bulunmamalarına da yol açmaktadır (Lordoğlu, 2016, s. 158).

Kente ilişkin ihtiyaçların belirlenmesi ve kentin bu ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılması süreçlerine kadınlar tarafından yeterince katkı verilememektedir (Alkan, 2005, s. 78). Çoğunlukla kadınların etkileşimleri ev ve evin yakın çevresi ile sınırlı kalmaktadır (Alkan, 2005, s. 78). Bununla birlikte yerel yönetimlerde görev alan kadınların oranı da oldukça düşüktür. Bu durum ve toplumsal cinsiyete göre oluşturulan bütçe kadınların kentsel mekân hakkında alınacak kararlara etki etmesini engellemektedir.

Kadınlar kent mekânlarında sıklıkla cinsel tacize maruz kalmakta ve erkek tarafından şiddete uğramaktan da korkmaktadır. Bu durum da kadınların güvenlik açısından endişelere sahip olmasına yol açmaktadır. Bunun sonucunda da kadınlar belirli kalıplar çerçevesinde hareket etmek zorunda hissetmektedir (Lordoğlu, 2016, s. 172). Kadınların hem ruhsal hem de fiziksel bütünlüğünün korunması gerekmektedir. Ancak bu hususta da yeterli ve etkili düzenlemeler yapıldığı söylenememektedir (Alkan, 2005, s. 55). Kadınların güvenliğini tehdit edebilecek birçok unsur kentlerden bulunmaktadır. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir (Alkan, 2005, s. 55):

- Yürüyüş yolları boyunca devam eden oldukça yüksek duvarlar
- Yetersiz cadde aydınlatması
- Bakımsız açık alanlar

- Özel durumlar için eğitim verilmiş kadın polislerin karakollarda bulunmaması
- Sokak aydınlatmasının gerektiği gibi olmaması
- Binaların arasında bulunan dar geçitler
- Kadınların korku duymasına yol açacak açık alanlar
- Kamusal mekânlarda yeterli sayıda uygun eğitimi almış güvenlik görevlisinin bulunmaması

Kentsel güvenliğin sağlanmasının sadece toplumsal hareketlilik ile ilişkili olduğu söylenememektedir. Bu konuda ev içinde meydana gelen şiddetin de ele alınması gerekmektedir. Çünkü kadınlar ev ortamında hem fiziksel şiddete hem de psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bu noktada kadınların sadece özel alanda bulunan kişi olarak değil aynı zamanda bir yurttaş olarak da zarar gördükleri ifade edilmektedir (Alkan, 2005, s. 55). Fakat kent bilimi alanında yapılan çalışmalarda hane içi özel alan olarak nitelendirilmiş ve evin içinde meydana gelen olaylarla ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu bağlamda ev ortamındaki kadın erkek ilişkileri, ailedeki iş bölümü ve ev içinde meydana gelen şiddet göz önünde bulundurulmamıştır (Alkan, 2005, s. 24).

Kadınlar ve erkekler kenti birbirlerinden oldukça farklı biçimlerde deneyimlemektedir. Bu durumun başlıca nedenleri cinsiyete dayalı eşitsizlik ile cinsiyetçi rollerdir. Kent içinde yaşamını sürdüren tüm kadınlar kentsel alana erişme ve kent mekânlarını kullanabilme konularında farklılıklara sahiptir. Söz konusu farklılığın oluşmasını sağlayan birçok sebep bulunmaktadır. Bu sebepler şu şekilde sıralanabilir:

- Ekonomik özellikler
- Etnik aidiyet
- Yaşanılan mahalle
- Ait olunan sınıf
- Kültürel yapı
- İkamet edilen semt
- Gelir seviyesi
- Eğitim durumu

Bununla birlikte yukarıda sıralanan hususlar göz ardı edilse dahi kadınların kent mekânlarından erkekler gibi özgürce yararlanamadıkları ve farklı sebeplerle özel alanlarına hapsedildikleri görülmektedir. Tarihsel süreç boyunca kadınlara ayrılan mekânların daha kapalı, küçük ve güvenlikli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkeklere ayrılan mekânların ise daha açık, daha canlı, daha büyük olduğu görülmektedir (Özgüç, 1998, s. 61). Bu nedenlerden dolay özellikle güneşin batmasıyla birlikte aynı kentin aynı sokaklarında yürüyen kadın ve erkek birbirinden oldukça farklı duygulara sahip olmaktadır (Alkan, 2005, s. 54). Kadınların erkeklere kıyasla kent mekânlarında güvenlik endişeleri taşıdıkları ve hareket alanlarının oldukça sınırlı oldukları ifade edilmektedir. Bütün bu ayrımların ortadan kaldırılması ve her iki cinsin kent mekânlarından eşit olarak yararlanabilmesi için cinsiyete dayalı ayrımlara son verilmesi gerekmektedir.

2.10. Kentli Hakları, Mekân ve Kadın

Magna Carta Bildirgesi 13. Yüzyılın başında yayınlanmıştır. Söz konusu bildirge sayesinde insanlık temel haklarını elde etmiştir. Magna Carta'da yer alan haklar Fransız İhtilali sonucunda İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kabul edilmesiyle birlikte devletlerin Anayasa metinlerinde de kendine yer bulmaya başlamıştır. Bunun sonucunda ise Magna Carta'da yer alan hakların ulusal bir niteliğe sahip olduğu söylenebilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi 1949 yılında yayınlanmıştır. Bu durum söz konusu insan haklarının evrensel bir niteliğe sahip olmasını sağlamıştır (Harvey, 2016, s. 52). İnsan haklarına ilişkin ideal daha sonraki yıllarda ise kolektif bir çıkış göstermiştir. Bu kapsamda 1960'lı yıllarda işçilerin, kadınların, geylerin ve azınlıkların haklarını elde etmek için verdiği mücadele artmış ve bu durum da kolektif bir çabanın gözlemlenmesine neden olmuştur (Harvey, 2016, s. 68). Lefebvre insan haklarından yola çıkara kentte yaşayan bireylerin sahip olduğu ya da olamadığı haklar üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda kent hakkına ilişkin olarak 1967 yılında bir kavramsallaştırma yapmıştır. Ancak bu noktada asıl değinilmesi gereken husus kent üzerinde yaşamını sürdüren bireylerin hem kentten diledikleri biçimde faydalanmaları hem de söz konusu kenti arzu ettikleri biçimde dönüştürebilme haklarının olmasının öneminin Lefebvre tarafından ortaya koyulmuş olmasıdır. Lefebvre bu şekilde insan haklarını mekânsallaştırma yoluna gitmiştir (Harvey,

2016). Bu çaba göz önünde bulundurulması gereken bir farkındalığın oluşmasını sağlamıştır. Bu çabanın ulaşmak istediği amaçlar kente ilişkin planlamalarda kullanılması için akademik ajandaya eklenmiştir (Fenster, 1999). Bununla birlikte İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin eşitlik ilkesine dayanarak çeşitli bildirgeler ve sözleşmeler de ortaya çıkmıştır. Bu sözleşmeler ve bildirgeler şu şekilde sıralanabilir (Akkoyunlu Ertan, 2014; Şolt, 2018):

- Avrupa Kentsel Şartı
- Habitat II
- Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi
- Kadın Dostu Kentler Projesi
- Paris Komün Şartı
- Atina Sözleşmesi

Bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapan Avrupa Kentsel Şartı'nın 20. Maddesi dikkate alınmalıdır. Söz konusu madde şu şekildedir:
"*20. EŞİTLİK: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.*"

Kent kavramı sosyal, kültürel ve ekonomik olarak farklılıklara sahip olan bireylerin bir arada yaşamasının sağlandığı alan olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan kentlerin hem sosyal hem kültürel hem de ekonomik olarak çeşitliliklere sahip olduğu söylenebilmektedir (Güler, 2011). Kentin yönetsel anlamda sınırları da bulunmaktadır. Bu nedenle siyaset kavramı da ekonomik, kültüre ve sosyal faaliyetlere dahil edilebilmektedir (Akkoyunlu Ertan, 2014). Gündelik faaliyetler ve ekonomik bağımlılıklar kent mekânını hem bireysel anlamda hem de toplu olarak biçimlendirmektedir. Bu bağlamda mekânın da hem birey hem de toplumu dönüştürdüğü gerçeğinin belirtilmesi gerekmektedir. Mekân bu noktada bir araç işlevi üstlenmektedir (Akkoyunlu Ertan, 2014, s. 12). Kent mekânlarından yararlanmak ve kent hakkının sağladığı imkânlara erişmek için günlük hayata dair pratiklerin bir araç olarak kullanılabilmesi mümkündür. Bireylerin kent hakkının sağladığı imkânlara erişip erişemediğini anlayabilmek için söz konusu bireylerin gündelik hayat pratiklerinin anlaşılması gerekmektedir

(Beebeejaun, 2017). Kent hakkı birçok hakkı içinde barındırmaktadır. Bu haklar şu şekilde sıralanabilmektedir (Akkoyunlu Ertan, 2014):

- Eğitim
- Çalışma
- Eğlenme
- Güvenlik
- Sağlık
- Barınma
- Dinlenme

Kent hakkı yukarıda sıralananlar dışında kalan hizmetleri de içermektedir. Kent hakkı kentteki mekânlardan ve anlardan tam olarak faydalanma hakkını içermektedir (Lefebvre, 2015). Kentteki mekânlardan ve anlardan yeterince faydalanılamaması kentteki bazı yerlerin toplumun bir parçası tarafından kullanılamamasından kaynaklanmaktadır. Çağdaş kentler sermaye tarafından şekillenmektedir. Bu durum alışveriş merkezlerinin yoksul kesimlerden ve dezavantajlı konumda bulunan bireylerden uzakta bulunmasıyla da gözlemlenebilmektedir. Bu noktada mekânın kullanım hakkının ihlal edilmesi gündeme gelebilmektedir. Yine kentteki bazı yerlerin belirli bir saatten sonra yalnızca erkekler tarafından kullanılması da kentteki anlardan yeterince faydalanılamaması durumunu oluşturmaktadır.

Kent hakkından tüm bireylerin eşit derecede faydalanabilmesi için kentlerin bu duruma uygun olacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Kent hakkının kapsamı içinde birçok unsur bulunmaktadır. Bu kapsamda yukarıda sıralananlara ek olarak şunlar da sıralanabilir:

- Sosyal imkânlar
- Temiz içme suyuna erişim
- Kente dair alınacak kararlara etki edebilme
- Kültürel imkânlar

Fakat günümüzde kentte yaşamaktan doğan en temel hakların bile dünyadaki birçok ülkede tanınmadığı görülmektedir (Güler, 2011).

Kadınların kamusal ve siyasal alanda mevcut oldukları bilinmektedir. Ancak bu durum kadınlar ve erkeklerin toplumsal cinsiyet açısından eşit

olmadıklarının savunulmasına engel olamamaktadır. Modernleşme kavramının getirdiği kentleşme olgusunun kutsal olan her şeye (aile, sınıf vb.) zarar verdiği muhafazakâr ideoloji tarafından savunulmaktadır. Kentin ahlaki değerleri yozlaştırdığı görüşü klasik muhafazakârlar tarafından savunulmaktadır. Klasik muhafazakârlar bu sebepten dolayı kente karşı bir tutum sergilemektedir (Güler, 2016, s. 130). Kente karşı olmakla birlikte kademeli bir değişimin olması gerektiği fikri ise ılımlı muhafazakârlar tarafından ileri sürülmektedir. Ilımlı muhafazakârlar kentleşmenin ahlaki değerler korunarak mümkün olabileceğini savunmaktadır. Kadınlara özel ya da mahrem bir alan oluşturulması sonucunda hem ahlaki değerlerin hem de geleneksel aile yapısının korunmasının mümkün olabileceği hususu da yine ılımlı muhafazakârlar tarafından dile getirilmektedir. Bazı araştırmacılar kadının kamusal alanda var olması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak bunun ancak cinsiyetsizleştirme yoluyla mümkün olabileceğini savunmaktadırlar. Söz konusu araştırmacılara göre kadının bulunması gereken yer özel alandır (Göle, 2011). Söz konusu olan alan ibaresinden anlaşılması gereken yine erkek egemenliğinin hâkim olduğu kent mekânları dışında kalan yerlerdir. Antik Yunan döneminde politika, zanaata ilişkin işler ve dinsel vecibeler kent (polis) içerisinde yapılmaktaydı. Ancak bu dönemde kadınların hane (oikos) içerisinde bulunmaları gerekmekteydi. Çünkü toplum tarafından kadınların yönetme ve kamusal alanda faaliyet gösterme gibi eylemleri yerine getiremeyeceğine inanılmaktaydı (Günindi Ersöz, 2015, s. 84).

Küresel çapta muhafazakâr ideolojiler yükselmektedir. Bu kapsamda Türkiye de 2002 yılından beri muhafazakâr demokrat bir siyasal parti tarafından yönetilmektedir. Siyasal iktidarın söylemleri ve politikaları muhafazakâr ideolojiyi ve ataerkil değerleri yansıtsa da bu dönemde kadınların iş yaşamı içerisinde görünürlüğünün arttığını söylemek mümkündür. Fakat her ne kadar kadınların iş yaşamı içerisinde görünürlüğünün arttığını söylemek mümkün olsa da OECD ortalaması 2017 yılında %60.1 iken Türkiye'de %32.2 olmuştur (OECD Quarterly Employment Situation News Release: 3rd Quarter 2018). Belirtilen rakamların olması gereken seviyede olmaması kadının toplumsal cinsiyet açısından erkek ile eşit konumda olmadığını ifade etmektedir. Ataerkil değerlerin ve muhafazakâr ideolojinin bu durumla doğrudan bir ilişkisi bulunmaktadır.

Çünkü muhafazakâr ideolojiye göre kadın ve erkek sadece biyolojik açıdan farklılıklara sahip değildir. Söz konusu ideolojiye göre kadın ve erkeğin ihtiyaçları, yetenekleri ve fonksiyonları da değişiklik göstermektedir (Heywood, 2007).

Bu noktada kadının toplumdan dışlanması söz konusu olmamaktadır. Hatta aksine kadının korunması gerektiği de ifade edilmektedir. Hem siyasal iktidarın parti beyannamesinde hem de kanun koyucu yapılan hukuki düzenlemelerde kadınlara pozitif ayrımcılık yapıldığı ve kadınların haklarının koruma altına alındığı görülmektedir (Demirkanoğlu, 2018). Ataerkil yaklaşımın bir sonucu olan pozitif ayrımcılık hususu da toplumsal cinsiyet bağlamında eleştirilmektedir.

Mekân ve kent ideolojilerin var olabilmesi için oldukça büyük bir önem arz etmektedir (Serter, 2018). Çünkü ideolojiler kent üzerinden biçim kazanabilmektedir. Hane olarak nitelendirilebilecek mekânlar ataerkil toplumsal yapının mekân şeklinde ifadesi olma özelliğine sahiptir. Bununla birlikte mahalle ve sokağın da ataerkil toplumsal yapının bir yansıması olduğu ifade edilebilmektedir (Serter, 2018).

Ataerkil ve muhafazakâr düşüncede kent kavramı kamusal mekânların mahremiyeti muhafaza edecek şekilde tasarlanması ve hanenin ön plana çıkarılması olarak ifade edilmektedir. Bu durum kadınların ev melekleri olarak görülmesi şeklinde de belirtilmektedir (McDowell, 1993; Mirioğlu, 2018). Mahremiyet olgusu muhafazakâr ideolojide kadınlık üzerinden ele alınmaktadır. Bu konuya örnek olarak Erzincan ilinde bulunan kadın yurtlarının taşınması hususu verilebilmektedir. Erzincan'ın merkezinde bulunan kadın yurtları şehir merkezinden uzakta ve izole bir konumda bulunan üniversite kampüsüne taşınmıştır.

2.11. Kentsel Mekân Planlamasına Kadın Perspektifinden Eleştiriler

Bu başlık altında kentsel mekân planlamasına ilişkin kadın perspektifinden getirilen eleştiriler incelenecektir. Bu kapsamda öncelikle Marksist feminist eleştirilere yer verilecek sonrasında ise sosyalist feminist eleştirilere yer verilecektir.

2.11.1. Marksist Feminist Eleştiriler

1970'li yıllarda göz önünde bulundurulması gereken kent kuramları Marksist kent toplumbilimi çalışmaları ile ortaya koyulmuştur. Ancak feminist kent toplumbilimi kentsel çalışmaların cinsiyet körü olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte hem mekânın hem de mekân içerisinde meydana gelen ekonomik ve toplumsal ilişkilerin toplumsal cinsiyetle doğrudan ilişkili olduğunun göz önünde bulundurulmadığı da feminist kent çalışmalarında ifade edilmiştir.

Sınıf kavramının cinsiyet kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Çünkü sınıf kavramının Marksist analizinde kadınların ev içinde verdiği emeğin değişim değeri üretmediği ve bu nedenle de analizin kapsamı dışında bırakıldığı belirtilmektedir. Bu nedenden dolayı sınıf çözümlemesi yoluyla kentsel yaşamı anlayabilmek noktasında sınıf, kadınların durumunu tam olarak ortaya koyamamaktadır (Alkan, 2000, s. 34).

Toplumsal cinsiyete ve ırka ilişkin farklılıkların sosyal değişimin diyalektiğini kavrama yolunda her yerde mevcut olan bir şey olduğu Harvey tarafından kabul edilmektedir. Fakat buna rağmen Harvey bu hususların sınıf ve sermaye temelinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Geddes, 2009, s. 57). Çünkü Harvey sınıf hareketinin feminizm ve ekolojik hareketler tarafından bölündüğünü ifade etmektedir. Kentsel eşitsizlikler kapitalist üretim ilişkileri, sermaye ve emeğin dolaşımı üzerinden Harvey tarafından analiz edilmiştir. Bu kapsamda farklı bireylerin farklı mekânları oluşturduğu hususu üzerinde durulmuştur. Harvey ayrıca söz konusu mekânsal farklılaşmaların kaynaklara eşitsiz erişimi de beraberinde getirdiğini ve bu durumun da toplumsal eşitsizlikleri arttırdığını belirtmektedir (Alkan, 2000, s. 34).

Marksist çözümlemeye feminizm tarafından getirilen eleştiri temel olarak üretim ve yeniden üretim arasındaki ilişkinin ataerkil bir niteliğe sahip olduğu noktasındadır. Bununla birlikte feminizm tarafından mekânın bu ilişki ile şekillendirilmesi hususu da ele alınmaktadır. Üretim ve yeniden üretim süreci arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilebilmektedir: Üretim süreci emek gücü tarafından yürütülmekte ve bu durum artı değer üretilmesini sağlamaktadır. Ancak Marksizm tarafından emek gücünün yeniden üretiminin artı değer oluşturmadığı ifade edilmiş ve bu durum yapılan analizlere dâhil edilmemiştir. Emek gücünün

yeniden üretilmesi iki unsurdan meydana gelmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- İşçilerin bireysel tüketim süreçlerini, ücretleriyle aldıkları malları tüketilebilir hale getirmek için harcadıkları emek
- İnsanların üretimi, gelecek kuşakların doğumu, yetiştirilmesi ve bakımı

Emek gücünün yeniden üretilmesi noktasında sermayenin herhangi bir katkısının olmaması söz konusu yeniden üretim faaliyetinin çalışma günleri ve çalışma mekânı dışında gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Emeğin ücretli olmasının sebeplerinden biri de yeniden üretim sürecini yürütecek kadınların toplumsal yapı içerisinde bulunmasıdır (Acar-Savran, 2009).

Ataerkil düzen ile bazı unsurların çok katmanlı ve karmaşık ilişkileri bulunmaktadır. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

- Irk
- Devlet
- Kapitalizm
- Sınıf

Mekâna ilişkin feminist yaklaşımlar bu çok katmanlı ve karmaşık ilişkileri ele almaktadır. Mekân kavramının kapalı bir sistem olarak değerlendirilmesinin doğru olmadığı ifade edilmektedir. Aksine mekânın ilişkisel boyutu göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü ancak bu şekilde ilişkilerin iktidar ile olan bağlantıları anlaşılabilecektir (Doran, 1977, s. 181).

2.11.2. Sosyalist Feminist Eleştiriler

Sosyalist feminizm çevre ve insan ilişkilerini mekân ile birlikte analiz etmektedir. Bununla birlikte bu analizde tarihsel maddeci yöntemi kullanmaktadır. Bu yöntem çoğunlukla coğrafya ve planlama gibi alanlarda gerçekleştirilen mekâna ilişkin çalışmalarda kullanılmıştır. Kent mekânının ataerkil düzen çerçevesinde erkeklerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak biçimlendiği ve bu yüzden de kadın emeğinin görünür olmasını engellediği sosyalist feminist mekân çalışmaları tarafından belirtilmektedir.

Planlama disiplini sosyalist feminist kent çalışmalarında eleştirilmektedir. Bununla birlikte planlama disiplini erkek egemenliğinin hâkim olduğu bazı

akademik alanlardan türeyen kent teorileri ile doğrudan ilişkilidir. Bu akademik alanlar şu şekilde sıralanabilir:

- Coğrafya
- Ekonomi
- Sosyoloji

Kent planlaması kentsel çevreyi yapılandırma işlevine sahiptir. Bununla birlikte kentsel toprağın kullanım şekli de kent planlaması doğrultusunda belirlenmektedir. Fakat bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretilmesine de neden olmaktadır. Kent planlarında kadınların toplumsal yapının dışında tutulması ve kadınların özel alanda yaşayan toplumdaki ayrı bir unsur olarak değerlendirilmesi söz konusu eşitsizliklerin yeniden üretilmesini sağlamaktadır (Clara, 1994, s. 34).

Kentsel eşitsizliklerin sınıf ve kapitalizm kavramları ile birlikte değerlendirilmesi de ekonomik temelli planlamanın eleştirisinde yer almaktadır (Clara, 1994, s. 10). Ancak kentte şekillenen ve aynı zamanda vatandaş olmanın temel unsurlarından biri olan ücretli emek eril bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle kamusal alanda erkek egemenliğinin mevcut olduğu kabul edilerek planlama yapılmaktadır. Bu durum da planlama yapılırken göz önünde bulundurulan bireylerin erkekler olduğunu ortaya koymaktadır (Pateman, 1992, s. 32). Planlamaya ilişkin mevcut düzende kadınlar sadece tüketici olarak dikkate alınmakta ve bu durum da insan haklarının en temel kavramlarının göz ardı edilmesine yol açmaktadır. İnsan haklarının en temel kavramları şu şekilde sıralanabilir:

- Güçlendirme
- Katılma
- Eşitlik
- Dâhil etme

Yukarıda sıralanan kavramlar planlama aşamasında yitirilmektedir (Erkan, 2006, s. 52). Birçok konudaki ayrımlar çok katmanlı eşitsizliklerin oluşmasına yol açmaktadır. Söz konusu ayrımlara neden olan konular şu şekilde sıralanabilir:

- Sınıf
- Etnisite

- Irk
- Kent
- Din
- Toplumsal Cinsiyet

Yukarıda sıralanan hususların neden olduğu eşitsizlikler asimetrik güç ilişkileriyle planlanmaktadır. Kentin kadınlar ve erkekler tarafından deneyimlenmesi sonucunda meydana gelen farklılıklar kentte önemli değişkenlerin oluşmasına yol açmaktadır. Ancak bu konuda asıl belirleyici olan husus kentte kadınlar için sınırların mevcut olmasıdır. Mekân ve zaman kavramları söz konusu sınırlar tarafından belirlenmektedir. Bu durum toplumsal ilişkilerde kısıtlanmaya yol açmaktadır (Erkan, 2006).

Sosyalist feminizm geleneksel ekonomik temelli olan planlama yaklaşımını eleştirmektedir. Planlama ile sosyalist feminizmin kesişmesi kent içerisinde bulunan bireylerin çevre ile olan etkileşimlerine yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Bununla birlikte mekânsal değişimin bütünleyici parametresinin de toplumsal cinsiyet olduğunun anlaşılması sağlanmıştır (Mackenzie, 2002). Sosyalist feminist plancılar planlama politikaları geliştirmiştir. Söz konusu planlama politikaları incelendiğinde kente şekil verme noktasında kadınların erkeklere kıyasla farklı bir sınıflandırma yöntemi uyguladıkları ifade edilmektedir. Fiziksel mekânlara feminist plancılar tarafından geleneksel şekilde kullanımlar atfedilmemektedir. Aksine kentin toplum tarafından nasıl kullanıldığı incelenip yeni bağlantılar oluşturulmakta ve fiziksel mekânlar bu şekilde düzenlenmektedir. Feminist plancıların konu edindiği başlıklar şu şekilde sıralanabilir (Oğuz ve Atatimur, 2008, s. 10):

- Destek
- İstihdam
- Güvenlik
- Hareketlilik
- Bakım
- Barınma
- Koruma

Kadınların kamusal ve özel alanlarda üstlendikleri roller, bu alanlarda kadın tarafından verilen emek ve kadının emek piyasası içerisinde bulunduğu konum sosyalist feminist mekân çalışmaları aracılığıyla anlaşılmaktadır (Davison ve Fincher, 1998, s. 188).

Ailenin Kadın Emeğinin Sömürülmesindeki Yeri

Aile içinde, evlilikte ve toplumsal ilişkilerde kadınların konumları ve sorumlulukları akrabalık ve aile kavramları ile belirlenmektedir. Bu şekilde kadın emeğinin örgütlenmesi aile tarafından denetlenmiş olmaktadır.

Aile kavramı içinde bulunduğu toplumsal yapıdan bağımsız olarak düşünülememektedir. Çünkü aile kavramı toplumla birlikte ve toplumun içinde var olan bir kurum olma niteliğindedir. Akrabalık ve aile ilişkileri toplumsal ve tarihsel olarak meydana gelen olayla göre farklılaşabilmektedir (Dedeoğlu, 2000, s. 141). Bununla birlikte aile kavramının bir "tampon mekanizma" işlevine de sahip olduğu ifade edilmektedir (Kıray, 2007, s. 444).

Akrabalık sistemi aileye göre daha geniş bir yapıdır. Ancak aile kavramı akrabalık sistemine ilişkin bazı değerlere de sahiptir (Dedeoğlu, 2000, s. 142).

Birçok aile tipi söz konusudur. Ancak bütün aile tiplerinin ortak özelliği insanların mekânlara ve eylemlere ilişkin sınırlara ihtiyaç duyması gerektiğidir (Davidoff, 2002, s. 50). Aile ve akrabalık ilişkileri kendine özgü bir dinamiğe sahiptir (Kandiyoti, 2012, s. 11). Kadın ve erkek olmak toplumsal açıdan birçok anlama sahiptir. Söz konusu anlamlar günlük faaliyetlerin birçoğunda gözlemlenebilmektedir (Dedeoğlu, 2000, s. 141). Kadınların hane içinde ve hane dışındaki hayatlarının işleyişine etki eden birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kaynak ve güç paylaşımı
- Yaş
- Eğitim seviyesi
- Aile içinde üstlenilen roller
- Konum
- Medeni durum

Aile ile kadın tarafından verilen emek arasında çok boyutlu bir etkileşim söz konusudur. Söz konusu etkileşimlerde kadın ve erkek eşit konumda

bulunmamaktadır. Bu durum ataerkil düzenden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte bu durum sosyalist feministler tarafından analiz edilmektedir (Kandiyoti, 2012, s. 15).

Kadın Emeğinin Ücretli ve Ücretsiz Örgütlenmesinde Ailenin Önemi

Ataerkil düzen kendini yeniden üretme gücüne sahiptir. Ancak yeniden üretimin gerçekleşebilmesi için aile kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte ataerkilliğin sadece aile ile sınırlı olmadığı da ifade edilmektedir. Çünkü ataerkillik kentin tüm noktalarında kendini göstermektedir. Bazı görünür değişimler kadınların içinde yaşadığı şartlar üzerinde etkili olabilmektedir. Fakat görünür değişimlerin asıl etkisi görünmeyen yapıların devamlılığını gizleyici etkisidir. Bourdieu da sabitliklerin dünyayı anlamak için oldukça büyük önem arz ettiğini ifade etmiştir (Türk, 2008, s. 125). Bu nedenle kadınların yaşamını şekillendiren şartlar üzerinde etkisi olan sabit görünmeyen yapıların ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir.

Ev içi ekonomisi yukarıda belirtilen görünmeyen yapılardan biridir (Erkan, 2006, s. 125). Ataerkil düzende kadın tarafından elde edilen kazanca el koyulmaktadır. Bununla birlikte kadının emeği ve aileye olan katkıları da görmezden gelinmektedir (Dedeoğlu, 2010, s. 158).

Kadın istihdamının niteliği ve niceliği hususlarında ailenin önem göz ardı edilememektedir. Çünkü kadınların çalışma kararı vermelerinde ve çalıştıkları işin niteliğinin belirlenmesinde ailenin büyük bir etkisi bulunmaktadır (Dedeoğlu, 2010, s. 158). Kadına ait olduğu düşünülen özel alanda ailenin hâkimiyeti söz konusu olmaktadır. Söz konusu ailenin üstlendiği rol hem hane içinde hem de aile dışında emek veren kadınlar için geçerli olmaktadır (Alkan, 2000, s. 19). Kadınların büyük bir kısmı düşük statüde, düşük ücret karşılığında ve bunlarla birlikte toplumsal güvenlikten de yoksun olarak çalışma hayatında yer almaktadır (Mackenzie, 2002, s. 266).

Kadınların istihdamı üzerinde ailenin birçok etkisi bulunmaktadır. Ailenin genel olarak istihdam üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir (Dedeoğlu, 2010, s. 144):

- Kadınların toplam emek arzı
- Emek piyasasına katılım biçimleri

- Farklı işçi kategorileri için emek arzı fiyatının belirlenmesi
- Emek gücünün yaş ve cinsiyete göre dağılımı

Kadın istihdamı konusunda emek piyasalarının da etkisi bulunmaktadır. Emek piyasalarının ve ailenin istihdam üzerindeki etkileri ekonomik değişimin birçok yerel yapı ile etkileşim sonucunda oluştuğunu ortaya koymaktadır (Kandiyoti, 2012, s. 11). Kadının herhangi bir ücret elde etmeden hane içinde yeniden üretim ile ilgilenmesi ücretli bir işten elde edeceği kazancın erkeklere kıyasla daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Dedeoğlu, 2010, s. 145).

3. METODOLOJİ

3.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde araştırma soruları, araştırmanın metodolojisi, araştırma tasarımı (anakütle ve örneklem, veri toplama araçları ve veri kaynakları, verilerin geçerliliği, verilerin güvenirliği), verilerin toplanması ve işlenmesi, veri analizi işlemleri, etik kaygılar, sınırlamalar ve sınırlılıklar ve bölüm özetini içeren başlıklar yer almaktadır.

3.2. Araştırma Soruları

Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini birebir deneyimleyebildikleri alanların başında kentler gelmektedir. Alanların yansıdığı kadın ve erkeler aynı kenti paylaşmalarına rağmen, toplumun cinsiyete ilişkin tutum, norm, değer ve inançları ile bunların şekillendirdiği toplumsal roller, kentsel yaşamı farklı şekillerde deneyimlemelerine yol açar. Toplumsal cinsiyetçi rollerin kadınları özel alana sıkıştırıp, kamusal alanların eril hakimiyet altında olduğu, cinsiyetin kentsel mekanlara keskin bir şekilde yansıdığı görülmektedir. Bu çalışmada ataerkil toplumlardaki erkek hakimiyetinin, toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi kentsel yaşam ve mekânın düzenlenmesinde de etkili olacağı, bunun kentlerimizde bir tür eril hakimiyetine ve dolayısıyla kadınların özellikle Marks'ın üretim ve yeniden üretim olarak tanımladığı kamusal alanlara ilişkin kentli haklardan yararlanmalarına sınırlandırmalar getireceği iddia edilmektedir. Bu tez çalışmanın çıkış noktasını da oluşturmakta, kentlerin oluşması, konut, iş, ticaret, rekreasyon ve ulaşım gibi farklı kentsel işlevler için mekân tahsisi ve kullanımları ile bunların planlamasında toplumsal cinsiyetin etkisini incelemektedir. Dolayısıyla çalışmanın genel amacı, kentsel mekân ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorular yanıtlanmaya çalışılacaktır:

1. Toplumsal cinsiyette mekânsal örgütlenme ya da düzenleme nedir?
2. Toplumsal cinsiyette kente ilişkin sosyal düzenlemeler (örf, adet, gelenek) nelerdir?
3. Çalışan kadınların yaşanmış ve algılanan mekân deneyim ve algıları nelerdir?

4. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin genel düşünceleri nedir?

3.3. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın paradigması yorumlayıcı paradigmadır. Yorumlayıcı paradigma, görünür olanın ötesini merak eden ve keşfederek yorumlamaya, anlamaya çalışan derinlemesine araştırma yolunu benimser. Araştırmacı, özellikle bilimsel araştırmalarda, okuma etkinliğine dikkat etmeli ve içerik çözümlemesinden yararlanmalıdır. Yorumlayıcı paradigma, saha araştırması, katılımcı gözlem ve içerik araştırması gibi nitel yöntemlerden yararlanır.

Bu yöntemler, görünen gerçekten daha fazlasını ortaya çıkaracaktır. Araştırmanın amacı, sahadaki gerçeklerin nasıl ortaya çıktığını insanlarla paylaşarak toplumsal paylaşımı teşvik etmektir. Bilimsel araştırma konusu bağlamdan ve ortamdan ayrı düşünülemez, bu nedenle anlamın ortaya çıkma süreci kapsamlı araştırma ve saha çalışması gerektirir. Yine de yorumlayıcı paradigma, bilimin belirli ilkelerden bağımsız olmadığı fikrini savunur.

Genel olarak, yorumlayıcı paradigmaya göre anlam dünyası için kişinin yaptığı eylemler ve etkileşimler çok önemlidir. Her bilinçli eylem bir anlam taşır. Kişinin sahip olduğu değerler, bu eylemlerin arkasındaki gerçekliği belirler. Bu nedenle, kişinin epistemik cemaati, tarihsel ve kültürel sistemin birliktelik göstermesiyle oluşur. Bu, ontolojik (gerçekliğin doğasını anlama), epistemolojik (bilimsel bilginin oluşumuna katkısını anlama) ve metodolojik (verinin eylem boyutunun oluşumu).

Nitel araştırmalar, özellikle etnometodoloji (kültür analizleri), fenomenoloji (olgubilim) ve durum çalışmaları, kuram oluşturma ve eylem araştırmaları gibi çeşitli yaklaşımları kullanarak insana dair olgu ve olayların daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamıştır (Bogdan ve Biklen, 1997).

Bu çalışma, fenomenoloji olarak da bilinen nitel araştırma türlerinden biridir. Fenomenolojik araştırma, bireyin deneyimini esas alan, bireyin deneyimlerine odaklanarak inşa edilen toplumsal olguları yorumlamaya çalışan güçlü bir nitel araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, eğitim, psikoloji, sağlık bilimleri ve sosyoloji gibi çeşitli disiplinlerde sıklıkla kullanılır (Cresswell, 2018: 77).

Deneysel, önyargısız, aşkın ya da psikolojik fenomenoloji, katılımcıların deneyimlerini önyargısız bir şekilde incelemeye çalışır. Husserl ekolünün temelini oluşturan fenomenolojik yaklaşım, araştırmacının kendi varsayımlarından sıyrılmasını, yani algılarını ve deneyimlerini paranteze almasını gözetir. Araştırmacının fenomen ile sanki ilk kez karşılaşıyormuş gibi bir ilişki kurması beklenir (Moustakas, 1994: 34). Bu nedenle, kadınların kentsel deneyimlerini araştıran bu çalışma fenomenolojiyi kullanmıştır.

Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılır. Nitel araştırma, çeşitli alanları kapsayan kapsamlı bir bakış açısına sahiptir. İnsana ilişkin algı ve olayların hem doğal ortamında hem de sosyal gerçeklikte kapsamlı bir şekilde incelenmesidir nitel araştırma (Hatch, 2002; Merriam ve Grenier, 2019). Ek olarak, nitel araştırmalar, ele aldıkları sorunu kendi bağlamında inceler ve yorumlayıcı bir yaklaşım kullanır. Bu yaklaşım, insanların olay ve olgulara yüklediği anlamlara odaklanır. Nitel araştırmalar, araştırmacıyı odak alan bir inceleme süreci içerdiğinden oldukça özneldir ve araştırmacının kişisel görüşlerinden etkilenebilir (Shenton, 2004; Silverman, 2016). Araştırmacı, her şeyi kendi bağlamında analiz etmeye, yorumlamaya ve anlamlandırmaya çalışır.

Nitel araştırmada görüşme en yaygın veri toplama tekniğidir. Görüşme, insanların olay ve olgular hakkındaki görüşlerini, kendi tecrübelerini, duygusal birikimlerini ve algı ve değerlerini belirlemeye çalışıldığı durumlarda tercih edilir çünkü detaylı bilgi sağlar ve uygulanabilir (Fossey, Harvey, McDermott ve Davidson, 2002; Hay, 2000; Seidman, 2006). Farklı nitel yöntem ve teknikler görüşmeleri zenginleştirirse, araştırmanın güvenirliği artacaktır (Marshall, 1996). Ayrıca, araştırmacıların gözlemleri ve metin analizleri, araştırmanın çeşitli bakış açılarına yer vererek detayları destekleyecektir (Baxter ve Jack, 2008).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji ile yorumlayıcı paradigma kullanılarak 21 kadınla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış birebir görüşmelerle Hakkari'de yaşayan kadınların kentsel yaşam ve bunun fiziksel düzenlemelerle olan ilişkilerini nasıl deneyimledikleri anlamaya çalışılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak birebir katılımcılarla görüşülmüş ve bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu

kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, önceden hazırlanan soruların yanı sıra görüşme sırasında duruma göre araştırmacının yorumlarına ve farklı soruları da sorabilmesine olanak sağlamaktadır.

3.4. Araştırma Tasarımı

Çalışmanın bu kısmı 4 alt başlıkta incelenecektir. Bu alt başlıklar ise şunlardır:

3.4.1. Anakütle ve Örneklem

Nitel araştırmalarda farklı örnekleme yöntemleri kullanılabilir (Baltacı, 2018; Creswell, 2002; Hatch, 2002; Hay, 2000; Klenke, 2016; Kuş, 2007; Malterud, 2001; Marshall, 1996; Merriam, 1998; Merriam ve Grenier, 2019; Şimşek ve Yıldırım, 2011; Teddlie ve Yu, 2007).

Çalışmanın örneklemini eğitim dereceleri ve gelir durumları farklı 18-30 yaşlarında 5 evli kadın, 15-25 yaşlarında 5 bekar kadın, 20-35 yaşlarında en az 1 çocuk sahibi 5 kadın ve 1 çocuğu olmayan kadın, 40-70 yaşlarında 5 kadın olmak üzere toplamda 21 kadın oluşturmuştur. Çalışma örneklemi olasılığa dayalı olmayan örneklem yöntemlerinden olan amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Nitel araştırmalarda olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Olasılıksız örnekleme yöntemlerinin birçoğu, öncelikle uzun bir sürece yayılmış ve detaylı analizi ön plana çıkartan etnografya geleneği içerisinde oluşmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların detaylı olarak incelenmesine imkan sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Çalışmaya katılacak bireylerin gönüllü ve uygulama sürecine aktif olarak dâhil olabilecek bireyler olmasına, farklı demografik bilgi kriterini sağlamasına dikkat edilecektir. Böylece, verilecek cevapların daha samimi ve toplanacak verilerin nitel anlamda geçerlik ve güvenirliklerinin yeterli düzeyde olmasının sağlaması beklenmektedir. Çalışmaya katılan bireylerin öncelikle izni alındıktan sonra demografik bilgileriyle ilgili bilgi alınmış, çeşitlilik sağlayan bireyler çalışmaya dahil edilmiştir. Bu nedenle bu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

3.4.2. Veri Toplama Araçları ve Veri Kaynakları

Yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bir araştırma tekniği olarak görüşme, araştırmacı ile

araştırmanın öznesi konumunda yer alan kişi arasında geçen kontrollü ve amaçlı sözel iletişim biçimidir (Cohen ve Manion, 1994: 271). Araştırmacı, araştırmakta olduğu konu hakkında önceden hazırlamış olduğu soruların kılavuzluğunda ya da o anda amaçlı sorular yönelterek hedef kişinin düşüncelerini ve duygularını sistematik olarak ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın amacı, hedef kişiye araştırma konusuyla ilgili sorular yönelterek kişinin öznel düşünce ve duygularını sistemli olarak ögrenmek, anlamak ve tanımlamaktır. Kadınların kent deneyimi üzerine detaylı literatür taraması yapılmış bunun neticesinde görüşmenin soruları hazırlanmıştır. Kişinin açık uçlu sorulara vereceği özgür yanıtlar çerçevesinde onun düşüncelerini, duygularını ya da görüşlerini daha doğru bir biçimde anlamak amacıyla görüşme yöntemi kullanılması daha uygun bulunmuştur. Görüşmeler katılımcılarla sessiz bir ev ortamında yapılmış ve yaklaşık 1 saat sürmüştür. Katılımcılara görüşme formundaki sorular yöneltilmiş ve cevapları izinleri dahilinde ses kaydına alınmıştır. Daha sonra ses kayıtları dinlenmiş ve cevaplar görüşme formuna yazılmıştır.

Araştırma konusu hakkında bir kişinin yaşanmışlıkları, farklı deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgileri öğrenmek için bir görüşme yapılabilir (Bengtsson, 2016; Seidman, 2006). Odak grup görüşmesi, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere çeşitli görüşme teknikleri vardır (Marshall, 1996). Ne olursa olsun, araştırmacının iyi bir görüşme yapabilmesi için konunun kuramsal çerçevesini iyi bilmesi ve görüşme öncesi iyi hazırlanması gerekir. Özellikle görüşme sırasında, katılımcılara açık ve anlaşılır sorular yöneltilmelidir. Gerekirse, konu hakkında daha fazla soru sorulmalıdır. Bu noktada araştırmacılar genellikle çok sayıda katılımcıya ulaşmayı ihmal ederler (Creswell, 2002; Makatouni, 2002). Görüşmelerde sayı değil nitelik önemlidir çünkü tek bir katılımcıdan bile araştırma probleminin çözümü için gerekli verileri almak mümkündür.

Çalışmada veri toplama aracı olarak birebir katılımcılarla görüşülmüş ve bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, önceden hazırlanan soruların yanı sıra görüşme sırasında duruma göre araştırmacının yorumlarına ve farklı soruları da sorabilmesine olanak

sağlamaktadır. Böylelikle Hakkari'de yaşayan kadınların kentsel yaşam ve bunun fiziksel düzenlemelerle olan ilişkilerini nasıl deneyimledikleri anlamaya çalışılmıştır.

3.4.3. Verilerin Geçerliliği

Araştırma sonuçlarının doğruluğunu veya sorunları çözme yeteneğini inceler. Araştırmacının konu edindiği sorunu olabildiğince tarafsız bir şekilde çözme derecesi, nitel araştırmada geçerlidir. Bu durumda elde edilen verilerin gerçek durumu nasıl yansıttığı çok önemlidir. Önemli geçerlik kriterleri, araştırma konusunu kapsamlı bir şekilde ele almak veya incelenen olgunun tüm yönlerine odaklanmaktır. Bunun yanında, katılımcılarla yapılan görüşmelerde sık sık "Bunu mu kastettiniz?" veya "Sözlerinizden bunu mu anlamalıyım?" gibi geri dönüşlerle katılımcı teyidi almak daha önemlidir. Ayrıca, araştırmacının verilerin başka bir uzman tarafından incelenmesine izin vermesi, yani meslektaş veya uzman tarafından onaylanması, geçerliği artırıyor (Denzin ve Lincoln, 2008a; Sandelowski, 1986). Çalışmamızda katılımcılara sorular açık ve anlaşılır bir şekilde anlatılmış, anlamadıkları yerde yardımcı olunmuştur ve cevapları alınırken de teyit edilerek kaydedilmiştir. Böylece çalışmanın geçerliliğinin yüksek olacağı tahmin edilmektedir.

3.4.4. Verilerin Güvenirliği

Güvenirlik kavramı, araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilişkilidir. Araştırmalarda güvenirlik sorunu, yapılan görüşmelerin başka bir araştırmacı tarafından benzer biçimde temalandırma ve kodlama yapmasına işaret eder. İnsanların tutum ve davranışlarının dinamik ve değişken doğası nedeniyle çoğu araştırma tekrarlanabilir değildir. Bununla birlikte, çeşitli ölçme koşulları, araştırmanın tutarlılığını artırabilir. Araştırmalarda güvenirlik, inandırıcılığın ön koşullarından biridir. Güvenilirlik açısından düşük olan bir araştırmanın bilimsel değeri olmadığı gibi, güvenilirlik açısından yüksek olan bir araştırmanın amaca uygunluğunun (geçerliğinin) garanti edilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, bir araştırmanın geçerli olması için öncelikle güvenilir olması gerekir. Bu açıdan bir araştırmanın güvenilirliği, iç tutarlılık, zamana göre değişmezlik (süreklilik) ve bağımsız uzmanlar veya puanlayıcılar arasındaki tutarlılık (puanlayıcı tutarlığı) ile sağlanabilir (Baxter ve Jack, 2008; Miles ve Huberman, 1994; Patton, 1990;

Sandelowski, 1986). Çalışmamızda görüşmeler araştırmacı tarafından bizzat yapılmış, katılımcılara müdahale etmeden samimi bir şekilde görüşme gerçekleştirilmiş net sorular sorulmuş ve net cevaplar beklenmiştir. Araştırmacı görüşeceği kişileri önceden bilgilendirmiş uygun oldukları bir zamanda uygun oldukları bir yerde görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Böylelikle güvenirliğinin yüksek olması beklenmektedir.

3.5. Verilerin Toplanması ve İşlenmesi

Bir kişinin yaşanmışlıkları, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgileri öğrenmek için bir görüşme yapılabilir. (Bengtsson, 2016; Seidman, 2006). Veriler toplanırken katılımcıdan gerekli izinler alınmış, sorular açık ve anlaşılır bir şekilde katılımcıya yöneltilmiş ve katılımcının verdiği cevaplar öncelikle izinleri dahilinde ses kaydı yoluyla kaydedilmiştir. Daha sonra ses kayıtları dinlenmiş ve cevaplar görüşme formuna yazılmıştır.

Veriler işlenirken ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analiz, olgu ve kavramlar hakkında yeterli bilginin verildiği ve ham verinin ortaya çıkan temalara göre yeniden düzenlenerek okuyucuya aktarıldığı anlamına gelir (Guba ve Lincoln, 1982, s. 328). Betimsel analiz, özetlenen ve analiz edilen verileri içerik analizinde daha kapsamlı bir şekilde inceler. Bu analizin bir sonucu olarak, betimsel yaklaşımın fark edilemeyen kavram ve temalar keşfedilebilir. İçerik analizinin temel amacı, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Son olarak, analiz edilen maddelerin belirlenen kategorilere göre tekrarlanma sıklıkları ve yüzdeleri hesaplandı ve bu verilere dayalı olarak bir yorum yapmaya çalışıldı. Benzer olarak çalışmamızda kadınların kent deneyimlerine odaklanarak görüşme yoluyla veriler toplanacak olmasından dolayı bu verilerin yorumlanmasında en uygun analiz yönteminin betimsel analiz olduğu düşünülmektedir.

3.6. Etik Kaygılar

Yapılan bu çalışmada çalışmanın örneklemini oluşturan ve araştırma kabul ölçütlerini taşıyan toplam 21 kadına bilgilendirme yapılarak yazılı ve sözlü bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

3.7. Sınırlamalar ve Sınırlılıklar

Yapılan bu araştırmamızın örneklem grubunu kadınlar oluşturduğu için kadın bireylerle, görüşme yöntemi kullanıldığı için nitel çalışma ile ve kadınların kent deneyimlerini ele aldığımız için kent deneyimleri konusu ile sınırlandırılmıştır. Araştırmamızda veri toplamanın uzun süre alması nedeniyle sadece 21 kişi ile görüşme yapılması nitelin doğası gereği genel bir sınırlılık oluşturmaktadır. Çalışmanın Hakkari ile ve burada da belirli yerlerle sınırlandırılması coğrafi bir sınırlandırmadır. Örneklemin olasılığa dayalı olmayan amaçlı örneklem ile seçilmesi, bulguların bütün Hakkari'deki kadınları kapsamamasına yol açar ve bu da çalışmanın ve örneklemin türlerinden kaynaklanan ve aslında arzulanmayan bir sınırlama olarak görülebilir.

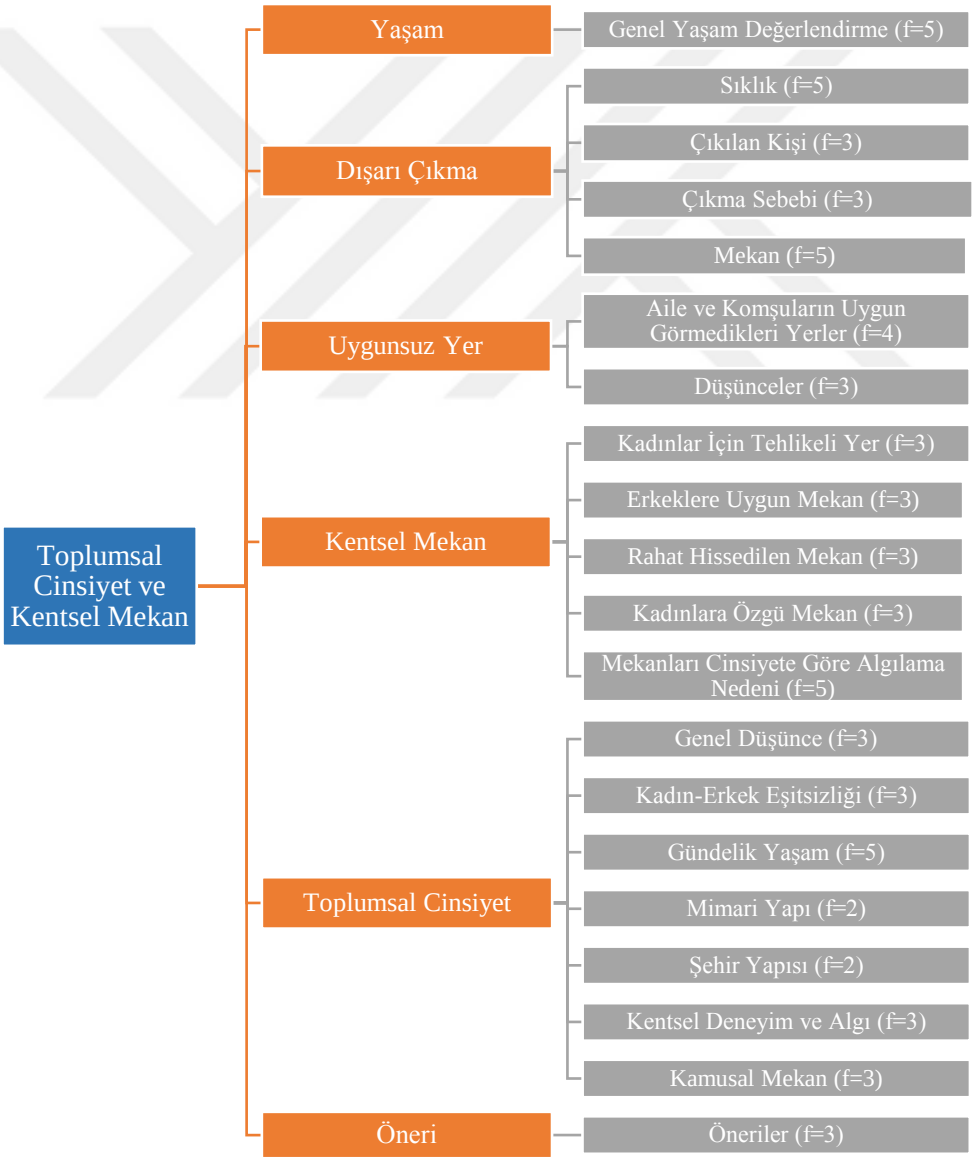
3.8. Bölüm Özeti

Çalışmanın bu bölümünde araştırmamızda kullanılan yöntem bakımından tüm bilgiler detaylarıyla ele alınmıştır. İlk olarak giriş kısmında bu bölümde ele alınacak konular ele alınmıştır. Daha sonra araştırma soruları verilmiş ve araştırmada kullanılacak yöntemin nitel çalışma yaklaşımı olan fenomenolojik yaklaşım ile yorumlayıcı paradigma şeklinde görüşme formu kullanılarak gerçekleştirileceği anlatılmış bunlarla alakalı detaylı bilgilendirmeler yapılmış ve neden bu şekilde gerçekleştirileceği ele alınmıştır. Araştırmamızın örneklem grubunun olasılığa dayalı olmayan örneklem yöntemlerinden amaçlı örneklem yöntemi yoluyla seçildiği belirtilmiş neden bu örneklem şeklinin seçildiği detaylı olarak açıklanmıştır. Daha sonra veri toplanması ve analiziyle alakalı işlemler ele alınmış görüşme tekniği ve betimsel analiz açıklanmıştır. Etik kaygılar bölümünde gerekli izinlerin alındığı belirtilmiştir. Sınırlamalar ve sınırlılıklarda ise araştırmanın konusu ve yöntemi de göz önüne alınarak çalışma sınırlandırılmıştır.

4. VERİ ANALİZİ VE BULGULAR

4.1. Giriş

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerin analizine dair bilgiler ve araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Görüşmeler katılımcılarla sessiz bir ev ortamında yapılmış ve yaklaşık 1 saat sürmüştür. Görüşme sonucunda 6 tema ve 20 kod ortaya çıkmıştır. Bu tema ve kodlar Şekil 4.1'de gösterilmiştir.

Şekil 4.1. Analiz Sonucunda Ortaya Çıkan Tema ve Kodlar

4.2. Demografik Özellikler

Çalışmaya katılan katılımcıların yaşları, medeni halleri, çocuk sayıları, meslekleri ve oturdukları yer gibi demografik özelliklerine bu kısımda yer verilmiştir.

Çizelge 4.1. Katılımcıların Kişisel Bilgilerinin Dağılımı

Sıra No	Yaş	Medeni hali	Çocuk sayısı	Mesleği	Oturduğu yer
1	38	Evli	3 çocuk	Ev hanımı	Dağgöl mahallesi
2	34	Evli	1 çocuk (özel)	Ev hanımı	Merzan mahallesi
3	40	Evli	2 çocuk	Öğretmen	Bulak mahallesi
4	36	Nişanlı		Usta öğretici	Gazi mahallesi
5	29	Bekar		Öğretmen	Medrese mahallesi
6	20	Bekar		Öğrenci	Halife derviş mahallesi
7	64	Evli	3 çocuk	Ev hanımı	Bulak mahallesi
8	43	Evli		Usta öğretici	Pehlivan mahallesi
9	47	Bekar (dul)	1	Sosyal çalışmacı	Sümbül mahallesi
10	31	Evli	1	Öğretmen	Bulak mahallesi
11	34			Öğretmen	Berçelan mahallesi
12	39	Evli	1	Banka müdürü	Bulak mahallesi
13	40	Evli	Yok	Devlet memuru	Merzan mahallesi
14	59	Bekar		Ev kızı	Dağgöl mahallesi
15	26	Evli	1	Ev hanımı	Keklikpınar mahallesi
16	17	Bekar		Öğrenci	Bulak mahallesi
17	22	Bekar		Öğrenci	Keklikpınar mahallesi
18	43	Evli	2	Kargo çalışanı	Sümbül mahallesi
19	30	Nişanlı		Hemşire	Dağgöl mahallesi
20	25	Bekar		Hemşire	Pehlivan mahallesi
21	38	Evli	2	Ev hanımı	Kıran mahallesi

Çalışma kapsamında Hakkari'nin neredeyse tüm mahallelerinden en az biriyle görüşme yapıldı. Bekar, nişanlı, evli, dul kategorileri mutlaka baz alındı. Çalışan, çalışmayan, çocuklu, çocuksuz, özel gereksinim isteyen çocuk sahibi

kategorileri de ele alındı. Ayrıca eğitim, geniş aile, çekirdek aile ve popüler aile kategorileri de ele alındı.

4.3. Veri Analizi İşlemleri

Veriler işlenirken ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz olgu ve kavramlar hakkında yeterli bilginin verildiği ve ham verinin ortaya çıkan temalara göre yeniden düzenlenerek doğrudan alıntılar aracılığıyla okuyucuya aktarılmasını ifade etmektedir (Guba ve Lincoln, 1982, s. 328). Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler daha derin bir işleme tabi tutulur ve fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu analizde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Son olarak analiz edilen maddelerin belirlenen kategorilere dayalı bir şekilde tekrarlanma sıklıkları ve yüzdeleri hesaplanmış ve bu bilgilere dayalı bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır. Benzer olarak çalışmamızda kadınların kent deneyimlerine odaklanarak görüşme yoluyla veriler toplanacak olmasından dolayı bu verilerin yorumlanmasında en uygun analiz yönteminin betimsel analiz olduğu düşünülmektedir.

4.4. Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekan

Bu bölümde görüşmeler sonucunda katılımcıların sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelenmiş ve görüşlerinin ne yönde olduğu frekans ve yüzdeleriyle belirlenmeye çalışılmıştır.

4.4.1. Katılımcıların Yaşam Kategorisine İlişkin Görüşleri

Kız çocukları pasif ve içe dönük olarak evine bağlı insanlar biçiminde yetiştirilmekte iken erkek çocuklarına ise dışadönük bir yaşam biçimi benimsetilmektedir. Çalışmada yaşam kategorisine ilişkin görüşler incelendiğinde Hakkari'de yaşayan kadınların sosyal olarak kısıtlı bir hayatları oldukları görülmektedir.

Çizelge 4.2. Katılımcıların Kadın Olarak Hakkari'de Yaşamını Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Genel yaşam değerlendirme	Kadınlara söz hakkı tanımama	3	14,3
	İnsanların birbirini tanıması açısından daha güvenli	2	9,5
	Güzel bir yer	3	14,3
	Kısıtlı sosyal aktivitesi olması	11	52,4
	Farklı bir yerden geldiği için dışlanmış gibi hissetme	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların kadın olarak Hakkari'de yaşamını değerlendirmesine ilişkin bulgular incelendiğinde 3 kişinin kadınlara söz hakkı tanımama, 2 kişinin insanların birbirini tanıması açısından daha güvenli, 3 kişinin güzel bir yer, 11 kişinin kısıtlı sosyal aktivitesi olması ve 2 kişinin ise farklı bir yerden geldiği için dışlanmış gibi hissetme cevabını verdiği belirlenmiştir. Kadınlara söz hakkı tanımamaya yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Hakkari'de kadına yönelik çok sömürgeci bir yapı var. Kadınların hakkı çok az var. Kadınlara söz hakkı tanınmıyor. Kadının fikri hiçbir zaman ön planda tutulmaz. Kadınların İstekleri aza indiriliyor. Bir kadın çalıştığı zaman daha çok önyargıya yaklaşılıyor. Hakkari'deki zihniyet kadınlara yönelik olarak çok geride kalmıştır. Okumuş bir kadın olarak çalıştığım dönem içerisinde bunları çok yaşadım çok maruz kaldım. Kadınlara tanınan hak çok az bir seviyede."

Öğrenci, bekar 22 yaşındaki Pınar Hanım:

> "Hakkari'de bence daha çok erkeklere değer veriliyor. Daha çok erkekler üstün tutuluyor. Kızlar bir tık daha hor görülüyor. Benim açımdan öyle."

İnsanların birbirini tanıması açısından daha güvenliye yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Geleneksel bir toplumda yaşıyoruz. Geleneksel bir toplum olmasının yanı sıra gelişimde hızlı olduğu bir toplum. O yüzden burada kadın olarak yaşamanın Türkiye genelinde olduğu gibi zor yanları var ama daha küçük bir yer olması, insanların birbirini tanıyor olması açısından daha güvenilir bir ortam bir kadın için."

Güzel bir yere yönelik örnek;

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Güzel, sessiz bir yer. Beğeniyoruz yani. Ulaşımı güzel her şeyi güzel. Sadece biraz eğitim konusunda arka plandayız. Yoksa diğer her şeyiyle güzel. Çocukların eğitimi konusunda biraz yetersiz kalıyor. İş konusunda da yetersiz. Çoğu kadının işe ihtiyacı var ama evde oturuyorlar. Fabrikalar, tekstil gibi iş kolları olsaydı kadınlar için iyi olurdu."

Kısıtlı sosyal aktivitesi olmasına yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım:

"Kısıtlı sosyal aktivitesi var. Sürekli ev iş arası yaşadığım için çok sosyal bir yaşamım yok. Kendimle vakit geçirmeyi sevdiğim için sıkılmıyorum. Ama çok aktivitesi olmayan şehir. Başka illere çok uzak bir şehir. Yoksa güzel şehir, seviyorum."

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

"Kısıtlı bir yaşamımız var. Hakkari de yaşayan kadınların kısıtlanması. Batıda yaşayan bir kadına göre daha kısıtlı yaşamımız var. Her alanda bu böyle. Daha çok kadına biçilen rolden dolayı bu şekilde. Genelde evinde oturan çocuğuna bakan rolü biçiliyor kadına. O yüzden kısıtlı bir yaşam."

Sosyal çalışmacı, bekar ve bir çocuk sahibi 47 yaşındaki İrem Hanım: "Hakkari zor bir coğrafyadır. Ama zorluğun yanı kolaylıkları da var. Ama kadınlar için çok zor bir bölge değil birçok bölgeye nazaran. Son zamanlarda eğitime, iş hayatına kadınlar çok fazla atılmaya başladı. Buda güzel bir gelişme bizim için. Kadınlar açısından biraz belki gelenek görenekler, belki genel olarak kadına yaşatılan şiddetle ilgili meseleler yüzünden kadınların hayatı biraz zor ama sosyal anlamda çok da zor bir durumda değiliz açıkçası. Kentsel olarak bakıldığında ise zor. Dedim ya gerek eğitim olsun gerek çalışma olsun, gerek sosyal hayata atılma çabası olsun son zamanlarda ciddi bir girişim var. Ama ne yazık ki bunun önünü kesen başka unsurlar da var. Kentsel unsurlar var, Kentin imkansızlıkları var, iş imkansızlıkları var ve yetinememe sorunları çok fazla. Mesela girişimciler için Pazar alanları sıkıntısı var. Pazar alanları oluşturulması sıkıntısı var. Ekonomik olarak zor bir bölge burası çünkü. İş imkanlarının gerçekten zor olduğu bir yer. Kendini geliştirmek ve dönüştürmek isteyen kadınlar içinde bu ciddi bir problem."

Ev hanımı, evli ve 4 çocuk sahibi 38 yaşındaki Nazlı Hanım:

"Kadın olarak yaşamak çok zor. Kadınların gezeceği, çocuklarla katılacağı bir aktivitesi yok. Evdesin. Normal bir parka gider gelirsin onun dışında sosyal aktivitesi yok. Yani Hakkari'de bayan olmak çok zor. Bir türlü Hakkari gelişemedi. Ne kadar kendini gelişmiş gösterse de gelişemedi. Hele bundan en çok etkilenen ise çocuklar ve anneleridir."

Banka müdürü, evli ve 1 çocuk sahibi 40 yaşındaki Sare Hanım:

> "Eskisi gibi kıt bir hayat yok. Ama kadınlara ya da çocuklar özel, keyifli zaman geçirebileceğimiz bir şehir değil. Ama eskiden beri gelen gelenekler, kültürler, en büyük eğlencelerimiz düğünlerimiz, taziyelerde bir araya gelmelerimiz. Yani bizim için Hakkari'de yaşam bu şekilde. Doğa güzelliklerimiz var. Hafta sonları doğa gezilerine çıkarız. Onun dışında çalışmak. Akşam olunca herkesin hayatı aynı oluyor. Hakkari'de kadın olmanın çok zorluğu var ama. Bir batıda keyifle gezmenin ya da birilerinin seni anlaması farklı iken bizim burada daha farklı. Daha çok anlama değil de herkes kabullenmeyle yaşıyor. Bu böyledir, böyle yaşayacağız gibi hep bir yaşantımız var."

Usta öğretici, nişanlı 36 yaşındaki Tuğba Hanım:

> "Çok monoton bir yaşantımız var. Ev ve iş arasında yaşıyoruz. Bazen çarşıya çıkar yapacağım bir işlem falan varsa yaparım. Yani çıkıp gezeyim diye bir hayatımız yok."

Ev hanımı, evli ve 2 çocuk sahibi 38 yaşındaki Yıldız Hanım:

> "Hakkari'de sosyal yaşam yetersiz. Sosyal aktivitelerimiz hiç yok denilecek kadar az. Çocuklarımızı götüreceğimiz etkinlik alanları çok yetersiz. Bu konuda bir şeyler yapılmalı artık. Servis konusunda, ulaşım konusunda sıkıntı yaşıyoruz."

Farklı bir yerden geldiği için dışlanmış gibi hissetmeye yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım:

> "Öncelikle ben Şırnak'tan buraya geldiğim için pek kültür farkı yok. Ama alışamadım ben belki de hastane ortamından kaynaklandı. Buradaki halk birbirini tutuyor. Farklı bir yerden gelen kişi dışlanıyor gibi hissediyorum. Çok zorlanıyorum o yüzden."

4.4.2. Katılımcıların Dışarı Çıkma Kategorisine İlişkin Görüşleri

Kadının sokakta olması durumu tarih boyunca olumsuz olarak algılanmıştır. Dahası dışarıda olan kadının toplumsal düzene karşı bir tehdit olduğu düşünülmüştür (Tuncer, 2015, s. 31). Çalışmada dışarı çıkma kategorisine ilişkin görüşler incelendiğinde de bazı katılımcılarda bu görüşe yönelik bir tutum görülse de genel olarak daha rahat davranabildikleri belirlenmiştir.

Çizelge 4.3. Katılımcıların Hangi Sıklıkla Dışarı Çıktıklarına İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Sıklık	Evlendikten sonra dışarı çıkmasına ve saate dikkat etme	2	9,5
	Her gün canı istediğinde çıkma	13	61,9
	Dışarı çıkmayı sevmeme	2	9,5
	Haftada bir işi olursa çıkma	3	14,3
	Bayrama yakın çarşıya çıkma	1	4,8

Çalışmaya katılan katılımcıların hangi sıklıkla dışarı çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde 2 kişinin evlendikten sonra dışarı çıkmasına ve saate dikkat etme, 13 kişinin her gün canı istediğinde çıkma, 2 kişinin dışarı çıkmayı sevmeme, 3 kişinin haftada bir işi olursa çıkma ve 1 kişinin ise bayrama yakın çarşıya çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Evlendikten sonra dışarı çıkmasına ve saate dikkat etmeye yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Bekarken biraz daha rahattım. Ama şimdi evliyim. Saat ondan sonra dışarı çıksam mesela hemen laf olur, dışardan biri görse yanlış anlar. İnsanların ön yargıları çok ön planda olabiliyor. Bir kadın tek başına bir yere gittiğinde veya yolda biriyle karşılaşıp konuştuğunda biri görse hemen yanlışa çarpıtabiliyor. Bizim insanımız bu konuda daha geri düşünüyor diyebilirim. Ben evli bir kadın olarak bu konuda hiç rahat olamıyorum. Dışardaki hayatımızda rahat olamıyoruz. Ev olarak da bazı eşler (kocalar) hala şiddete eğilimli olarak karşılık veriyor eşlerine. Bazı kadınlarımız hala eski çağdaki yaşantı içerisindeler. Kadınlara yönelik haklar konusunda insanımız çok geri kalmış."

Her gün canı istediğinde çıkmaya yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım, *"Genelde canım ne zaman isterse çıkarım. Bir sınırı yok."*

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım, *"Her gün çıkıyorum. O konuda sıkıntım yok."*

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım,

> "İstediğim saatte de çıkarım. Gece bir de de dışarı çıkar gezer gelirim. Kimse niye çıktın demez. O güvende var evde."

Öğretmen, evli ve 2 çocuk sahibi 40 yaşındaki Güneş Hanım: *"İstediğim zaman çıkıyorum."*

Sosyal çalışmacı, bekar ve 1 çocuk sahibi 47 yaşındaki İrem Hanım: *"Canım istediği her zaman rahatlıkla çıkabilirim. Sadece benim için değil dışarı çıkmak isteyen hiçbir kadın için sorun değil."*

Usta öğretici, nişanlı 36 yaşındaki Tuğba Hanım: *"İstediğim saatte çıkarım ama işim olduğunda çıkarım."*

Dışarı çıkmayı sevmemeye yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım:

> "Genellikle dışarı çıkmayı sevmiyorum. Nöbetlerim çok yoğun geçtiği için direk eve gidip yaparım. Gün aşırı çalıştığım için çok yoruluyorum. Bu yüzden evde zaman geçiriyorum."

Haftada bir işi olursa çıkmaya yönelik örnek;

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım: *"Ben haftada bir işim olursa çıkarım. Öğrenciliğin dışında tabi. Okula gidiş gelişlerin dışında."*

Ev hanımı, evli ve 2 çocuk sahibi Yıldız Hanım: *"Hafta da bir çıkarım."*

Bayrama yakın çarşıya çıkmaya yönelik örnek;

Ev kızı, bekar 59 yaşındaki Gülşah Hanım: *"Bayrama yakın çarşıya çıkarım. Bazen alışverişe çıkıyoruz."*

Çizelge 4.4. Katılımcıların Dışarıya Tek mi Yoksa Yanlarında Mutlaka Biriyle mi Çıktıklarına İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Çıkılan kişi	Tek başına çıkma	16	76,2
	Mutlaka biriyle gitme	2	9,5
	İnsanların düşüncelerinden dolayı yanında biriyle çıkmayı tercih etme	3	14,3

Çalışmaya katılan katılımcıların dışarıya tek mi yoksa yanlarında mutlaka biriyle mi çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde 16 kişinin tek başına çıkma, 2 kişinin mutlaka biriyle gitme ve 3 kişinin ise insanların düşüncelerinden dolayı yanında biriyle çıkmayı tercih etme cevabını verdiği belirlenmiştir. Tek başına çıkmaya yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım: *"Tek başıma çıkarım. İlla biri olsun diye bir zorunluluk hissetmiyorum."*

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım: *"Yalnız çıkarım."*

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Yalnız çıkarım genelde."*

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım: *"Tek başıma çok sık çıkıyorum. Ama arkadaşlarımla da çıkıyorum."*

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

> "Yalnız başıma çıkarım. O anlamda güvenilir bir yer. Tedirginlik yaşadığımız kent değil. Küçük olduğu için herkes birbirini tanır. O yüzden güvenlik açısından sıkıntısı olan bir kent değil."

Kargo çalışanı, evli ve 2 çocuk sahibi 43 yaşındaki Hatice Hanım:

> "Tek başıma da çıkarım, çocuklarımla çıkarım, arkadaşlarımla çıkarım. O zamanki duruma göre bu değişiyor. Tek başıma çıkmamda da hiçbir problem yok."

Usta öğretici, nişanlı 36 yaşındaki Tuğba Hanım: *"Tek başıma da çıkarım, arkadaşlarla da çıkarım. Belli olmuyor o."*

Ev hanımı, evli ve 2 çocuk sahibi 38 yaşındaki Yıldız Hanım: *"Yalnız da çıkarım, birileriyle de çıkarım."*

Öğretmen, bekar 29 yaşındaki Zeynep Hanım: *"Yalnız da çıkarım, arkadaşlarımla da çıkarım."*

Mutlaka biriyle gitmeye yönelik örnek;

Ev kızı, bekar 59 yaşındaki Gülşah Hanım*: "Mutlaka biriyle giderim. Ya gelinle ya da yeğenlerimle. Zaten burada herkes birbirini tanıdığı için tek çıkmak ayıp sayılır."*

Ev hanımı, evli ve 4 çocuk sahibi 38 yaşındaki Nazlı Hanım: *"Mutlaka biriyle çıkarım. Ya eşimle ya çocuklarımla."*

İnsanların düşüncelerinden dolayı yanında biriyle çıkmayı tercih etmeye yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Dışarıya tek başıma çıksam bile o kadar özen gösteriyorum ki hal hareketlerime, yanlış bir hareket yaptım mı, bir beni görüp yanlışa çarpıtır mı, adıma bir leke gelir mi düşüncesinde oluyorum. O yüzden yanımda biriyle çıkmayı tercih ediyorum. Bu beni daha rahatlatıyor. Çünkü insanımız bu şekilde çok yanlış düşünebiliyorlar."

Çizelge 4.5. Katılımcıların Genellikle Hangi Sebeplerle ve Hangi Saatlerde Dışarı Çıktıklarına İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Çıkma sebebi	İşlerini halletmek için çıkma	13	61,9
	Arkadaşlarıyla buluşmak için çıkma	5	23,8
	Alışverişe ve yemek yemeye çıkma	3	14,3

Çalışmaya katılan katılımcıların genellikle hangi sebeplerle ve hangi saatlerde dışarı çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde 13 kişinin işlerini halletmek için çıkma, 5 kişinin arkadaşlarıyla buluşmak için çıkma ve 3 kişinin ise alışverişe ve yemek yemeye çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. İşlerini halletmek için çıkmaya yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Saat bir gibi çıkar dört beş gibi eve gelirim. Çarşıda bir işim olur, çocuğum için alışveriş yaparım, evim için ihtiyacım olur, gezmek için, bir akrabaya gitmek için olur yani bu sebeplerle çıkarım ve çoğunlukla eşimle giderim."

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım: *"Evin ihtiyaçları için ya da ben sıkıldım dışarı çıkar bir tur atar gelirim."*

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım: *"Bir ihtiyacım olduğunda onu almak için çıkarım. Onun dışında pek sosyal bir çıkışım olmaz."*

Öğretmen, bekar 34 yaşındaki Helin Hanım:

> "Okul dışında işim olursa, sosyal etkinliklerim olursa beşe kadar dışarda olurum. Beşten sonra eve giderim genellikle. Ama akşam herhangi bir sosyal etkinliğimiz olursa da çıkarız. O şartlara göre değişiyor. Hakkari'de gece bir de de çıksanız sıkıntı yaşanacağını düşünmüyorum."

Öğrenci, bekar 18 yaşındaki Kader Hanım: *"Genellikle ihtiyacım için, alışveriş için çıkarım. Öğlen saatlerinde çıkarım."*

Arkadaşlarıyla buluşmak için çıkmaya yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım: *"Genelde çocuğu parka götürmek için ya da bir ihtiyacım için çıkarım. Arkadaşlarımla buluşmak için çıkarım."*

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

> "Kurumda muhasebe departmanındayım. Bu yüzden çok fazla bankaya gider gelirim. Onun dışında bir hava almaya çıkarım, bir kahve içmeye çıkarım. Arkadaşlarımla buluşmaya çıkarım."

Öğretmen, bekar 29 yaşındaki Zeynep Hanım:

> "Arkadaşlarımla buluşmak için giderim ya da resmi kurumlarla işimi halletmek için giderim."

Alışverişe ve yemek yemeye çıkmaya yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Alışverişe, yemek yemeye çıkarım. İstediğim saatte çıkarım."*

Ev hanımı, evli ve 4 çocuk sahibi Nazlı Hanım:

> "Aracın olmadı mı zordur. Aracın varsa Hakkari dışında farlı bir yerlere gezi gidebilirsin. Ama aracın olmadı mı çok zordur. Hakkari'de yapabileceğiniz şeyler bir restorana gidip yemek yemek, ya da bir pastaneye gidip bir tatlı yemek. Onun dışında bir aktivitemiz yok. Kadınlarla ev içinde muhabbet var."

Çizelge 4.6. Katılımcıların Market Alışverişi Dışında Dışarı Çıktıklarında Genellikle Hangi Mekanlara Gitmeyi Tercih Ettiklerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Mekan	Yemeğe ve kafelere gitme	11	52,4
	Açık alanlara yürüyüşe gitme	2	9,5
	Mağazalara gidip alışveriş yapma	3	14,3
	Parka gitme	3	14,3
	Çok nadiren çıkma	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların market alışverişi dışında dışarı çıktıklarında genellikle hangi mekanlara gitmeyi tercih ettiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde 11 kişinin yemeğe ve kafelere gitme, 2 kişinin açık alanlara yürüyüşe gitme, 3 kişinin mağazalara gidip alışveriş yapma, 3 kişinin parka gitme ve 2 kişinin ise çok nadiren çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Yemeğe ve kafelere gitmeye yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım:

"Eğer çıkacak olursam erkek arkadaşımla yemeğe falan gideriz. Oda çok nadir olur yani. People's cafe'ye gideriz. Oranın yemeklerini seviyorum."

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

"Ekstra gidebileceğiniz çok bir yer yok. Genellikle burada kafeye gidersiniz. Ya da hava güzelse depin dediğimiz bir yer var oralarda bir piknik ya da küçük bir yemek tarzı bir şeyler olabiliyor."

Öğretmen, bekar 29 yaşındaki Zeynep Hanım:

"Arkadaşlarla kafelere gideriz ya da bir yemek yeriz. Başka da yer yok. Açık hava yerleri var. Rahat olabilir miyim diye düşünerek gidip gitmeme kararını veriyorum. Bazı yerler insana kasvet verir gitmek istemezsin ama bazı yerler vardır oraya aitmişsin gibi hissedersin, daha huzur verir oralara gidersin. Beni mutlu eden yerlere giderim. Enerjiyle ilgili. Enerjisi iyi gelmiyorsa gitmem."

Açık alanlara yürüyüşe gitmeye yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım:

"Yürüyüş yapmaya çıkıyorum genellikle. Arkadaşlarımla vakit geçiriyorum. Gürültülü bir ortamda çalıştığım için biraz daha sessiz ortamlar tercih ediyorum. Açık alanlara giderim. Öğretmenler evini seviyorum."

Kargo çalışanı, evli ve 2 çocuk sahibi 43 yaşındaki Hatice Hanım:

"Ben genelde açık havaya gitmeyi seviyorum. Kafelere gitmeyi sevmiyorum. Açık havada gezmeyi seviyorum."

Mağazalara gidip alışveriş yapmaya yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Mağazalara gidip alışveriş çok severim. Kafeleri falan sevmem arkadaşlarla bir kahve içmek için belki giderim. Bir kadın olarak tek başıma kafede oturmayı sevmiyorum. Tek başıma neye oturuyorum kimle sohbet ediyorum. Yanımda arkadaş olursa giderim. Hoşuma gitmiyor. Bir şeyler paylaşmasam oturmayı sevmem."

Parka gitmeye yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 özel gereksinim isteyen çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım:

"Öyle gideceğim bir yer yok. Hem çocuk gelişimi için hem anne için. Bir parkımız var o da bütün Hakkari halkı geliyor. Ne kadar sağlıklı olabilir ki. Nadiren kafelere falan gideriz. Maddiyata göre gidip gitmeme kararını veririz."

Çok nadiren çıkmaya yönelik örnek;

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

> "Çok nadiren çıkarız. Yılda bir iki kez. Uzun zamandır görüşmediğim bir arkadaşım olur mesela görüşmek için çıkarım onun dışında çıkışım olmaz."

4.4.3. Katılımcıların Uygunsuz Yer Kategorisine İlişkin Görüşleri

Kent hakkından tüm bireylerin eşit derecede faydalanabilmesi için kentlerin bu duruma uygun olacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Ancak bazı yerlerde erkeklerin hal ve hareketlerinden dolayı aileler tarafından kadınların gitmesinin uygun olmadığını düşünenlerde bulunmaktadır. Çalışmada uygunsuz yer kategorisine ilişkin görüşler incelendiğinde ailelerin özellikle alkollü yerleri uygunsuz gördükleri belirlenmiştir. Bu durumun nedeni ise erkeklerin alkollü yerlerde taşkınlıklar yapabilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcılar ise genel olarak uygunsuz yer olmadığını her yere gidebileceklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.7. Katılımcıların Hakkari Merkezde (Çarşıda Yani) Ailelerinin, Akrabalarının yada Komşularının Çeşitli Nedenlerle Bulunmalarını İstemeyecekleri yada Uygun Görmedikleri Yerlere İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Aile ve komşuların uygun görmedikleri yerler	Kafe gibi mekanlar	2	9,5
	Alkollü yerler	10	47,6
	Uygunsuz mekan olmaması	8	38,1
	Herkes birbirini tanıdığı için canlı müzikli mekanlara gitmeme	1	4,8

Çalışmaya katılan katılımcıların Hakkari merkezde (çarşıda yani) ailelerinin, akrabalarının yada komşularının çeşitli nedenlerle bulunmalarını istemeyecekleri yada uygun görmedikleri yerlere ilişkin bulgular incelendiğinde 2 kişinin kafe gibi mekanlar, 10 kişinin alkollü yerler, 8 kişinin uygunsuz mekan olmaması ve 1 kişinin ise herkes birbirini tanıdığı için canlı müzikli mekanlara gitmeme cevabını verdiği belirlenmiştir. Kafe gibi mekanlara yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Yani şöyle Hakkari'de önceden bazı kafeler oluyordu isimleri çıkmıştı. Çoğu kapatıldı ama şu anda bile oralara ya da herhangi bir kafeye gitmek çok yanlış görülüyor. Bu kadın evlidir kafede ne işi var gibi ön yargılar buna yönelik çok oluyor. Bir parkta bir yerde biriyle otursun çok ön yargıyla yaklaşırlar. Özellikle kafe gibi mekanlara gittiğinde bide evli birinin gitmesi çok yanlışa çarptırılıyor. Bu yüzden gitmemek için veya eşimle ya da bir akrabamla gitmek için daha çok özen gösteriyorum."

Banka müdürü, evli ve 1 çocuk sahibi Sare Hanım:

"Var. Bazı kafelere gitmemizi istemiyorlar. İşte şurada çok erkek var gitmeyin, işte şuralar nargile mekanları gitmeyin. Toplumun kararttığı, toplumun benimsemediği kafeler bile var yani. Onlara bile giremiyoruz mesela."

Alkollü yerlere yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Hiç karşılaşmadım açıkçası. Bazen içkili mekanlar oluyor. Oraya da sadece erkekler gidiyor bazen eşim gidiyor o söylüyor. Onun dışında daha duymadım uygunsuz bir yer diye."

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Ben biliyorum hangisinin uygun olup hangisinin olmadığını. Yani kimsenin söylemesine gerek kalmıyor. Bilmiyorum kendim ama bazen kulaktan kulağa yayılan bazı kafe isimleri duyuyorum. Bu yüzden çocuklarımı uyarıyorum o kafelere gitmeyin diye. Alkollü yerlere gitmeyiz ailece."

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Evet. Zeze diye bir yer var cafe mi bar mı bilmiyorum ama alkol mekanı olduğu için."*

Öğrenci, bekar 22 yaşındaki Pınar Hanım:

"Tabi var. Mesela ailem benim kötü kafelere gitmemi istemezler. Bazı sakıncalı piknik yerleri var izin vermezler. Kötü derken alkol ortamlarına izin vermezler."

Uygunsuz mekan olmamasına yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*:*

"Hiç yok. Belki de karışanım olmadığı içindir. Ben genelde gün içinde belli saatlerinde kafelere giderim. Ama kendi halinde bir şehir. Uygunsuz bir mekan yok."

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi Eda Hanım:

"Öyle bir yok. Ayrıca Hakkari'de uygun uygunsuz yeri herkes bilir. Onun içinde vaktim yok zaten sürekli mekanlara gideyim. Sosyal aktivite alanlarımız yok. Olsa çocuğumla, arkadaşlarımla giderim."

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

"Yok hayır. Genel olarak onların da gittiği her yere gittiğim için uygunsuz tabir edebilecekleri bir yer yok. Alkollü yerlere de gidiyoruz eşimle. Tek başıma da gidiyorum. Öyle bir yer yok."

Öğretmen, bekar 34 yaşındaki Helin Hanım:

"Hakkari'de genelde böyle bir sorun yok. Mesela ergen kesimin takıldığı ayrı mekanlar vardır. Ama bu yasaklı anlamında bir yer yok."

Herkes birbirini tanıdığı için canlı müzikli mekanlara gitmemeye yönelik örnek;

Ev kızı, bekar 59 yaşındaki Gülşah Hanım:

"Burada herkes birbirini tanıdığı için gece açılan canlı müzikli mekanlara biz gitmiyoruz. İstanbul gibi bir yerde olsa gideriz. Kimse kimseyi tanımıyor. Burada bir aşiret kızının ya da bir aile büyüğünün kızının oraya gitmesi akrabalar tarafından ayıplanıyor. Sen kendini de huzurlu hissetmiyorsun. Gidip oturduğun zaman gözün hep kapıda kalıyor acaba tanıdık biri mi geldi ya da biri mi gördü diye. O korkuyla gitmek istemiyorsun."

Çizelge 4.8. Katılımcıların Çevrelerinin Uygunsuz Diye Tabir Edebilecekleri Bu Yerlere Bir Kadının Gidip Gitmemesi Konusundaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Düşünceler	Bu tür söylem ve düşüncelere karşı olma	5	23,8
	Öyle yerlere gitmeme	5	23,8
	Kadın her yere gidebilmeli	11	52,4

Çalışmaya katılan katılımcıların çevrelerinin uygunsuz diye tabir edebilecekleri bu yerlere bir kadının gidip gitmemesi konusundaki düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde 5 kişinin bu tür söylem ve düşüncelere karşı olma, 5 kişinin öyle yerlere gitmeme ve 11 kişinin ise kadın her yere gidebilmeli cevabını verdiği belirlenmiştir. Bu tür söylem ve düşüncelere karşı olmaya yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Her insan kendiyle yükümlüdür, her inanın iradesi vardır. Şöyle; bir insanın yapmak istediği eğer iyi veya kötü bir şey olduğu zaman nerde olursa olsun iyiyi de

yapar kötüyü de yapar. İnsanların bunu söylemelerini ve düşünmelerini ben yanlış buluyorum. Her insan kendi hayatı ile yükümlüdür. Konu hakkında ne bir kimsenin ön yargı ile yaklaşması gerekir ne de bir söylem ya da bir hareket belirtmesi gerekir. Ama ne yazık ki bizim insanımız bu şekildedir. Bunun önüne de geçemiyorsun insanlar kendini bu şekilde artık ortaya koymuş."

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Yani aslında uygunsuzsa bence erkekler içinde uygun değildir. Mantığında şu yatıyor toplumun erkeklerin bir arada bulunduğu, sadece erkeklerin olduğu bir ortam olduğu için kadın kendini rahat hissetmeyebilir anlamında uygunsuz deniliyorsa belki bir nebze mantıklı görünebilir benim için. Ama başka bir anlamı varsa uygunsuz diye tabir edilen yerin mesela; canlı müzik ya da kadın gidebileceği bir yer değildir mantık uygunsuzluğun ben buna karşıyım yani."

Öyle yerlere gitmemeye yönelik örnek;

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Herkesin kendi kararı kendi tercihidir. Ama ben gitmem yani. Ne arkadaş grubum gider ne de akraba grubum gider. Öyle yerlere gitmeyiz. İsim olarak da kendim gitmediğim için bilmiyorum."

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"E alkollü mekan içiyorsun kendinden geçiyorsun. Kadın oraya neye gidecek mesela. Ben oraya neye gideyim. Bir sürü kendinden geçmiş erkeğin içinde ne işim var. Başıma bir şey gelmesinden korkarım."

Öğretmen, bekar 29 yaşındaki Zeynep Hanım:

"Erkeklerin çoğunlukta olduğu bir yer de bir kadının olmasını bende uygun görmüyorum. Rahat edemesin yani. Ayrıca kötü tabirlere maruz kalabilirsin bu yüzden. Hoş karşılanmaz toplum içinde."

Kadın her yere gidebilmeli görüşüne yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Bence bir kadın kesinlikle gitmeli, gidebilir yani. Alkol aşırı tüketilmedikçe bir sıkıntı yaratmaz bence."*

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*: "Öyle bir yer olmadığı için bilemedim şimdi. Bence erkeğin gittiği her yere kadında gidebilmelidir."*

Ev hanımı, evli ve 1 özel gereksinim isteyen çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım: *"Öyle bir yok ama bence bir kadın her yere gidebilmeli."*

Öğretmen, bekar 34 yaşındaki Helin Hanım: *"Öyle bir yer yok ama kadın her yere gidebilmeli bence."*

4.4.4. Katılımcıların Kentsel Mekan Kategorisine İlişkin Görüşleri

Kadınların erkeklerle mekân kullanımına ilişkin mücadele içinde olmasının sebebinin kadınların erkeklere kıyasla kentsel mekânlarda ikincil konumda bulunması olduğu ifade edilmektedir (Aktaş, 2017, s. 138). Ancak kadınlar tarafından verilen bu mücadeleye rağmen kadınların kentsel mekânlardaki hareket özgürlüğü oldukça sınırlıdır. Alanların yansıdığı kadın ve erkekler aynı kenti paylaşmalarına rağmen, toplumun cinsiyete ilişkin tutum, norm, değer ve inançları ile bunların şekillendirdiği toplumsal roller, kentsel yaşamı farklı şekillerde deneyimlemelerine yol açar. Çalışmada kentsel mekan kategorisine ilişkin görüşler incelendiğinde kadınların tehlikeli olduğunu düşündükleri bir yer ve kendilerini ait hissedecekleri bir yer olmadığı görüşünün çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Kahvehaneler başta olmak üzere çeşitli yerlerin sadece erkekler için uygun olduğunu da ifade etmişlerdir. Bu durumun nedeninin ise toplum ve geçmişten gelen alışkanlıklar olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 4.9. Katılımcıların Hakkari Merkezde Bir Kadın İçin Günün Belirli Zamanlarında Tehlikeli Olduğunu Düşündükleri ve Bu Konuda Endişe Duydukları Yer ya da Yerlere İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Kadınlar İçin Tehlikeli Yer	Öyle tehlikeli bir yer olmaması	14	66,7
	Belki alkollü yerler	4	19,0
	Çarşıda laf edebilmeleri	3	14,3

Çalışmaya katılan katılımcıların Hakkari merkezde bir kadın için günün belirli zamanlarında tehlikeli olduğunu düşündükleri ve bu konuda endişe duydukları yer ya da yerlere ilişkin bulgular incelendiğinde 14 kişinin öyle tehlikeli bir yer olmaması, 4 kişinin belki alkollü yerler ve 3 kişinin ise çarşıda laf edebilmeleri cevabını verdiği belirlenmiştir. Öyle tehlikeli bir yer olmamasına yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Ben aslında Yüksekovalıyım ama Hakkari merkezde gece 11-12'de bile çıkıp rahatça dolaşabiliyoruz. Yani bu benim belki de Hakkari'nin en sevdiğim yanı. Çünkü kimse size karışmıyor. Belli başlı yerlerde illaki bir sıkıntı olabilir ben hiç

karşılaşmadım. Yüzden ben hiç karşılaşmadım. Şurası tehlikelidir gidilmez denilen bir yerde duymadım. Her yere gönül rahatlığıyla gidebiliyorum ben."

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Öyle bir yer hiç görüp duymadım. Hiç şahit olmadım öyle bir yere. Burada kadınlar rahattır. Bazen gece 12' de çıkar gidip geliriz, gezeriz."

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Ben asla tehlikeli olduğunu düşünmüyorum. Ben burada gecede çıkabilirim."*

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

"Öyle tehlikeli denecek bir yer yok. Ama mesela gece dışarı çıkamam. Güvenli bulmam. Bunu hiçbir yer için söyleyemem. Yaşadığımız toplum, yaşanan olaylar. Bu yüzden. Yani güvensizlik. Güvensizliğim tamamen erkeklerden ötürü"

Belki alkollü yerlere yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Yok hayır. Belki alkollü yerler. Örneğin; geçen sene kar şenliği vardı. En az 20 bin kişi vardı. Kapkaççının olmadığı kadına tacizin olmadığı tek yer Hakkari'dir diyebilirim. Şimdiye kadar hiç öyle bir şey yaşanmadı."

Çarşıda laf edebilmelerine yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Şöyle ki hepimiz biliyoruz ki Hakkari çok gelişmiş yer değil. Bazı sokaklarına gidiyorsun gerçekten o kadar karanlık ki geçerken bile insan çok korkuyor. Mesela bazı özel insanlar oluyor. Hani engelli anlamında söylüyorum. Mesela bazen karşılaştığınız zaman o kadar tepkisel hareketleri var ki insanı korkutuyorlar ve çok kötü kelimeler kullanabiliyorlar. Çarşıda geçtiğimiz zaman yanınızdan geçerken laf edebiliyorlar. Ama onlar bunu bilinçli bir şekilde yapmıyor yanında onları bunu söyleten insanlar oluyor bazen ve bu şekilde çok rahatsızlık duyabiliyoruz, mesela diyorlar ki şu kadına seni seviyorum de ya da şu kadına bir el parmak hareketi yap ve bu çok ciddi anlamda bizi rahatsız ediyor ve korkutuyor. Daha Hakkari'nin bir Mahallesi'nde ya da bir sokağında saat gece 11'den sonra ben bir kadın olarak tek başıma gidemem. Her türlü kötülükle karşılaşacağımızı düşünerek hareket ediyorum yani her yer için bu böyle sadece Hakkari için de değil ayrıca. Yani Hala bu şekilde durumlar olabiliyor."

Çizelge 4.10. Katılımcıların Sadece Erkekler İçin Uygun Olduğunu Düşündükleri Yer ya da Mekanlara İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Erkeklere Uygun Mekan	Kahvehaneler ve okey salonları	16	76,2
	Maç izlenecek yerler	3	14,3
	Alkol mekanları	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların sadece erkekler için uygun olduğunu düşündükleri yer ya da mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde 16 kişinin kahvehaneler ve okey salonları, 3 kişinin maç izlenecek yerler ve 2 kişinin ise alkol mekanları cevabını verdiği belirlenmiştir. Kahvehaneler ve okey salonlarına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Hepimizin bildiği gibi kahvehaneler var. Okey salonları ben sanmıyorum bir kadının gidip okey oynadığını. Ne deseniz kafeye bayan da gider erkek de gider. Mesela bizim Hakkari'deki boşanmaların çoğu neden olur biliyor musunuz erkek gider okey oynamaya gece geç vakitte eve gelir Saat 1.00 2.00'ye kadar eve gelmez de bu sefer aralarında tartışmalar ve huzursuzluk başlar. Yani erkeklerin en çok sadece gittiği yer okey salonlarıdır."

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım: *"Sadece kahvehaneler var. Onun dışında bilmiyorum."*

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Kahvehaneler var. Onun dışında bilmiyorum."*

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*: "Tam bilmiyorum ama kıraathaneler ve okey salonları var."*

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi Eda Hanım: *"Okey salonları."*

Öğretmen, evli ve 2 çocuk sahibi 40 yaşındaki Güneş Hanım

"Ülkemizin geleneklerinden ötürü olduğunu düşündüğüm sadece kahvehaneler var. Kadınlar gitmez oraya. Hakkari'de var mı bilmiyorum ama sadece erkeklerin gittiği gayri resmi kumarhaneler, gazinolar gibi mekanlar var ülke geneli."

Maç izlenecek yerlere yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Yok yani öyle bir yer yok. Sadece bir mekan vardı eşim gidiyordu. Orada maç izlemek için gittiği bir mekandı. Sadece orada erkekler var gelsen sen de rahat etmezsin dediği diye onun dışında ben duymadım erkeklere özel bir yer."

Alkol mekanlarına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Alkol mekanları. Eskiden kadınlar çıkmazdı sokağa ama şu anda kadın erkek o kadar eşit ki. Mesela çıkıyorsunuz sokağa erkekten çok kadın var sokakta özellikle ramazan ayında. Annem yaşındaki kadınlar bile o kadar çoğunluktaki."

Çizelge 4.11. Katılımcıların Günün Her Saatinde Rahatlıkla Bulunmak ve Oralarda Başkaları Tarafından Görünmekte Sakınca Görmedikleri Yer ve Mekanlara İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Rahat Hissedilen Mekan	Rahatlıkla her yere gidebilme	10	47,6
	Kafe ve restoranlar	9	42,9
	İnsanların düşünceleri yüzünden böyle bir yerin olmaması	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların günün her saatinde rahatlıkla bulunmak ve oralarda başkaları tarafından görünmekte sakınca görmedikleri yer ve mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde 10 kişinin rahatlıkla her yere gidebilme, 9 kişinin kafe ve restoranlar ve 2 kişinin ise insanların düşünceleri yüzünden böyle bir yerin olmaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Rahatlıkla her yere gidebilmeye yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Mekan ismi olarak bir sürü mekan var ama mesela Hakkari evi herkesin rahatlıkla gidebileceği bir yer. Ya da Depin dediğimiz açık hava da bir restoran gibi bir mekan var rahatlıkla gidilebilir. Çarşı zaten çok çok rahat öyle bir sıkıntı yok. Kafelerde de aynı şekilde Ahkam kafe var mesela benim bildiğim. Ama şimdiye kadar gittiğim hiçbir mekanda rahatsızlık duymadım ben. Ne erkeklerin rahatsızlık yaratacağı nede tek başına gidip rahatsızlık hissedeceğim hiçbir yere rastlamadım."

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Hakkari'de her yere rahatlıkla gidiyorum ben."*

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım: *"Kesinlikle rahatlıkla her yere gidebiliyorsunuz Hakkari'de."*

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım: *"Bütün kafeler, restoranlar rahatlıkla gidebileceğimiz yerler. Herkes tanıdık olduğu için her yere rahatlıkla gidiyoruz."*

Kafe ve restoranlara yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*: "Genellikle bilindik kafelere gidiyorum. Öğretmen evi mesela."*

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

> "Bazen arkadaşlarımla nadirde olsa buluşup bir şeyler yer içeriz. Ama mekanlar bana rahatsızlık hissettirdiği için yılda bir iki kez uğrarım. Yoksa daha sık olabilirdi tabi ki. Ama benden kaynaklı değil. Çok sık gidilecek pek yer yok. Olanı da kafe ve restoranlardır."

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

> "Çarşı merkezinde kafe ve lokantalar var. Sürekli kalabalık yerler. Gece geç saate bile gidip çorba içebileceğiniz yerler var."

İnsanların düşünceleri yüzünden böyle bir yerin olmamasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Yok hocam mesela yolda gidersiniz az önce de söylemiştim bir akrabanızın tanıdığımızla karşılaştınız ayaküstü bir sohbet ettiniz ama diğer taraftan başka biri tesadüfen gördü hemen gönlüne bir şey düşer acaba bu kim ne konuşuyor gibisinden. Yani insanımız böyle çok köhne düşünüyorlar."

Çizelge 4.12. Katılımcıların Kadınlara Özgü Yani Sadece Kadınların Bulunabileceğini Düşündükleri Yer ve Mekanlara İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Kadınlara Özgü Mekan	Halk eğitim kursları	5	66,7
	Bayan kuaförleri	3	19,0
	Öyle bir yer bulunmaması	13	14,3

Çalışmaya katılan katılımcıların kadınlara özgü yani sadece kadınların bulunabileceğini düşündükleri yer ve mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde 5

kişinin halk eğitim kursları, 3 kişinin bayan kuaförleri ve 13 kişinin ise öyle bir yer bulunmaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Halk eğitim kurslarına yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*: "Halk eğitim kursları."*

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım: *"Halk eğitim kursları."*

Bayan kuaförlerine yönelik örnek;

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım: *"Bayan kuaförleri dışında bir yer yok."*

Öyle bir yer bulunmamasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Hayır. Sadece kadınlara özgü bir yer ve mekan yok. Kadınların ben burada rahatım özgürüm diyeceği bir yer de yok açıkçası. Kendimi rahat hissedebileceğim hiçbir yer görmedim yok da Hakkari'de. Hakkari zaten küçük bir yer çok da fazla bir yeri yok 3-4 tane kafesi var. Hakkari'nin %80'i birbirini tanıyan insanlar akraba bağı olan insanlar. Burada akrabalık bağları çok güçlü ve kuvvetli küçük bir yerdir nüfusu azdır insanlar birbirleriyle ya dünürlük yapmıştır ya da akraba olmuşlar. Hepsi birbirinin neredeyse kan bağıyla bağlıdır."

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Kadınlara özgü bir yer yok."*

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

> "Hayır maalesef. O büyük bir eksiklik. Olsa güzel olurdu. Erkekler tamamen erkeklerin olduğu bir yerde takılabiliyorken maalesef kadına yönelik böyle bir yer yok."

Çizelge 4.13. Katılımcıların Neden Bazı Mekanların Sadece Kadınlara ve Sadece Erkeklere Özgü Olduğunu Düşündüklerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Mekanları Cinsiyete Göre Algılama Nedeni	Her insanın özgür bir alana sahip olması gerektiği	2	9,5
	Toplumda uygun görülmemesi	5	23,8
	Geçmişten gelen alışkanlık	8	38,1
	Okeyi sevmeleri	4	19,1
	Kadının istese bile o ortamda duramaması	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların neden bazı mekanların sadece kadınlara ve sadece erkeklere özgü olduğunu düşündüklerine ilişkin bulgular incelendiğinde 2 kişinin her insanın özgür bir alana sahip olması gerektiği, 5 kişinin toplumda uygun görülmemesi, 8 kişinin geçmişten gelen alışkanlık, 4 kişinin okeyi sevmeleri ve 2 kişinin ise kadının istese bile o ortamda duramaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Her insanın özgür bir alana sahip olması gerektiğine yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Yani şöyle düşünüyorum her insanın ortak bir özgürlük alanının olması gerektiğini düşünüyorum. Kendini rahat hissetmesi açısından bu bir kadın olur bir erkek olur. Her insan özgür bir alana sahip olmalıdır. Her İnsan hürdür, özgürlük herkesin hakkıdır. Bir erkeğe ne kadar hak tanınmışsa bir kadına da o kadar hak tanınmalıdır Bizim bayanlar en çok Özgüven sorunu yaşıyor. Mesela bir şeylere atılmaya çalışıyorlar en basiti çalışmak istiyorlar ama çalışamıyorlar acaba çevremdeki insanlar ne der ne düşünür düşüncesiyle yapamıyorlar."

Toplumda uygun görülmemesine yönelik örnek;

*"*Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

> "Toplum kadının gitmesini uygun görmediği için. Bence gayet normal. Böyle ortamlarda kadın erkek ayrımı olması daha iyi. Aslında biz kadın olarak kendimizde gitmemeyi tercih ediyoruz. Bir kafede erkek fazla varsa ben orada rahat edemem. Ben çıkmak isterim. Benim fikrim bu. Rahatsız olurum çok erkeğin içinde."

Geçmişten gelen alışkanlığa yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Bence geçmişten bu yana alışılagelmiş bir durum. Kahveye sadece erkekler gider."*

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

> "Bence bu geçmişten gelen düşünce yapısıyla alakalı bir durum. Yani geçmişten gelen bir zihniyet var. Sadece erkeklerin çıkıp gezebileceği, dolaşabileceği. İnsanlar bunu aşmaya çalışıyorlar ellerinden geldiğince. Tabi geçmişe göre değiliz. Geçmişe göre daha özgürüz. Ama istenilen ya da olması gerektiği gibi değil. Hem küçük bir yer olmasıyla alakalı hem de geçmişteki zihniyetle ilgili."

Okeyi sevmelerine yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*: "Okeyi seviyorlar sanırım. Bide aile ortamları kalabalık olunca herhalde ev ortamından kaçmak için."*

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım:

"Bizim gençlerimiz okeye bağlı gençler. Çünkü sosyal ortamlar yok. Vakitlerini okey oynayarak stres atıyorlar. Bunlar genç kızlar içinde geçerli. Ama kızlar elit yerlerde okey oynarlar. Erkekler daha salaş yerlere gider. Ama kızların gidip erkeklerle okey oynayamadıkları bir yerde yok açıkçası. Kızlar elit yerleri tercih ediyorlar sadece."

Kadının istese bile o ortamda duramamasına yönelik örnek;

Ev kızı, bekar 59 yaşındaki Gülşah Hanım:

"İçkiye bağımlı olan gençler var. Ama bir kadın gidip orda rahatça oturamıyor. Adamlar içiyor kendinden geçiyor, küfürler ediyor, bağırıyor, çağırıyor. Yani kadın istese de orada duramıyor."

4.4.5. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Kategorisine İlişkin Görüşleri

Erkek egemen toplumlarda kadının erkeğin kararlarına ve sözlerine itaat etmesi gerektiği düşünülmektedir. Başka bir deyişle kadınlar hem toplumsal yapı içinde hem de aile kurumu içinde ikincil konumda bulunmaktadır. Sosyal bir hayatı olmayan kadınlara evlenmelerinden sonra evli bir kadın gibi davranmaları, evlenmelerinden önce ise evlenmeleri yönünde telkinde bulunulmaktadır. "Evli bir kadın" kalıbı kadınların toplumsal hayat içindeki konumlarını oldukça sınırlandırmaktadır. Kadınlar başta bu olmak üzere birçok kalıba sokulmaya çalışılmaktadır. Toplumsal cinsiyetçi rollerin kadınları özel alana sıkıştırıp, kamusal alanların eril hakimiyet altında olduğu, cinsiyetin kentsel mekanlara keskin bir şekilde yansıdığı görülmektedir. Çalışmada toplumsal cinsiyet kategorisine ilişkin görüşler incelendiğinde de kadın-erkek arasında eşitlik olmadığını, erkek egemenliğine dayalı bir toplum olduğu belirten görüşlerin çoğunlukta olduğu buna karşın katılımcıların herkesin her şeyi yapabileceğini belirttikleri görülmektedir.

Çizelge 4.14. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet ve Eşitliğine Yönelik Genel Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Genel Düşünce	Kadın ve erkek arasında eşitlik olmaması	11	52,4
	Hakkari'de diğer şehirlere göre eşitlik olması	8	38,1
	Hakkari'de davranış ve hareketlere dikkat edilmesi gerektiği	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların toplumsal cinsiyet ve eşitliğine yönelik genel düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde 11 kişinin kadın ve erkek arasında eşitlik olmaması, 8 kişinin Hakkari'de diğer şehirlere göre eşitlik olması ve 2 kişinin ise Hakkari'de davranış ve hareketlere dikkat edilmesi gerektiği cevabını verdiği belirlenmiştir. Kadın ve erkek arasında eşitlik olmamasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Yani şöyle Hakkari'de erkeklere daha çok değer verilir daha onları değerli hissettirirler. Erkek dediğin zaman erkek her şeydir her şeyin başıdır. Kadınlara hep evlenilmek gözüyle bakılır. Bu yüzden kadın erkekten hep bir alt merdivendedir. Bu kadın ya da kız olsun; evlenecek bize zaten bir katkısı olmayacak düşüncesiyle yaklaşırlar. Daha bir kadın hamileyken önce cinsiyetini sorarlar nedir diye halbuki böyle olmaması gerekiyor bir çocuk Sağlıklı mı durumu nasıl diye önce bir düşünülmesi gerekir sağlıklı bir evlat nasip olsun diye söylenmesi gerekirken bunlar ilk önce cinsiyetin peşine düşerler. Çünkü daha çok erkek istenir. Erkek denildiği zaman ooo diye bir mutluluk yaşarlar kadın ve erkekler arasında bir eşitlik yok açıkçası."

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Toplumsal cinsiyet maalesef kanayan bir yara mı desem ya da var olan bir gerçekliğimi yansıtıyor diyeyim bilemedim ama bizim toplumumuzda toplumsal cinsiyet denilen kalıplar var maalesef. Eğitimli bireylerin çoğunlukta olduğu şu dönemlerde belki biraz daha asist ediliyor ama geri dönüp baktığımızda annemizde, komşumuzda hep şu vardır; kadın böyle olur, erkek öyle olur gibi kalıp yargılar hala devam ediyor. Yeni nesil olarak bu konuda biraz daha rahatız mı diyeyim yoksa bizler mi bireysel olarak öyle düşünüyoruz ama toplumda çok ciddi bir şekilde gizlide olsa yansıtılıyor hala. Kadın evde oturur, çok dışarı çıkmaz gibi durumları da duyuyoruz maalesef. Bu konuda toplumsal cinsiyet olarak da toplumdaki o kadın erkek eşitsizliğinin temeli de belki de bu basma kalıp yargılardır. Çünkü biz kendimiz yeniden üretiyoruz onları. Örneğin; annem hep şey der 'kadın dediğin evde oturmalı'. Hem biz kadın olarak da bu kavramları yeniden ürettiğimiz için belki de o durumdan kurtulamıyoruz."

Hakkari'de diğer şehirlere göre eşitlik olmasına yönelik örnek;

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım: *"Hakkari'de diğer şehirlere göre eşitlik vardır. Hakkari toplumu kadınlarını pek ezdirmezler. Her şekilde kadınlar özgürdür."*

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım:

"Şöyle düşünüyorum ben; hepimizin eşit olduğu düşüncesi sadece lafta kaldığını düşünüyorum. Mesela; dedim ya erkek arkadaşım zeze'ye gitmeme izin vermiyor. Ama o kendisi gidiyor. Neden? Çünkü o erkek. Bunun tartışmasını yapsak evet biz eşitiz diyecek ama icraata geçince eşitsiz kaldığını düşünüyorum. Hakkari'nin eşitlik açısından diğer şehirlere göre daha iyi olduğunu düşünüyorum. Burada cinsiyet ayırımına hiç denk gelmedim açıkçası. Toplum baskısı pek yok burada."

Kargo çalışanı, evli ve 2 çocuk sahibi 43 yaşındaki Hatice Hanım:

"Bence Hakkari'de insanlar cinsiyetçi değil. Benim çalıştığım ortamdan biliyorum. Her türlü işi de yapıyorum. Kadın olduğum için şunu yapma bunu yapma demiyorum, kimse de bana söylemiyor. Hakkarililer olarak cinsiyetçi değiliz biz. Cinsiyet ayırımı yapmayan bir toplumuz bence."

Hakkari'de davranış ve hareketlere dikkat edilmesi gerektiğine yönelik örnek;

Ev kızı, bekar 59 yaşındaki Gülşah Hanım:

"Tabi ki vardır. Yani kadın kadındır, erkek erkektir. Kadın kadınlığını bilmeli. Kadın ne kadar özgürde olsa ne kadar eşitiz deseler de ama kadın kadınlığını bilmeli. Bir kadın eğer saygı duyulmak istiyorsa bir toplumda kendin güzel bir şekilde ahlaklı, temiz bir şekilde korumalı. Mesela Hakkari'de kadınlar şort giymez. Bakıyorsunuz çarşıda şort giyinmiş bir kadın geçiyor. Hem saygınlığını kaybediyor, bütün erkeklerin gözü onda ve ardından binlerce laf dolaşır. Zaten küçük bir yerdir. Topluma göre kadın kendini yetiştirmeli. İstanbul kalabalık bir yerdir her şeyi yaşayabilirsin; alkol içebilirsin, şortla gezebilirsin, ama Hakkari'de bunları istesen de yapamazsın. Hakkari'de toplum baskısı yok herkes tanıdık olduğu için saygıdan geliyor bu. Saygını yitiriyorsun yani, babanın ismi kirleniyor, dedenin ismi kirleniyor. Ters bir şey yaptığın zaman hemen aile ile bağdaştırılarak olumsuz yorum yaparlar. Erkek içinde aynı şey geçerli. Mesela bir erkekte alkol alıp sorun çıkardığı zaman insanlar gider bunu yine aile ile bağdaştırarak konuşurlar. Örneğin; filankesin oğlu çarşıda bağırıyordu, zavallı babası çok iyiydi, dedesi böyleydi. Bu kime çekti, zamanın çocukları gibi söylemler olur. Kadın saygınlığını yitirmek istemiyorsa o topluma göre yaşamalı. Hakkari tek öyle değil, bütün küçük yerler öyledir. İçinde bulunduğun topluma göre yaşamalısın. Aşırıya gitmemelisin. Bide aşiretlik var işin için da daha çok dikkat etmelisin. Bu kadını kısıtlamaz. Kadın zaten özgürdür. Alışverişini yapıyor, sinema tiyatroya gidiyor, il dışına gidiyor, tatiline gidiyor. Zaten Hakkari kadını hiçbiri baskı altında değildir. Hepsi özgürdür. Özgür olmak için illaki gidip barlarda içmek mi lazım. Şortla mı dolaşmak lazım. Hakkari insanı medenidir. Kadın istese yapar ama kadın kendini topluma göre yetiştirdiği için istese de bunu yapmaz."

Çizelge 4.15. Katılımcıların Toplumun Her Alanında (Ekonomik, Aile, Din, Siyaset Gibi) Kadınlardan Ziyade Erkeklerin Çıkarlarını Koruyacak ve Erkeklerin Gücünü Arttıracak Şekilde Örgütlendiği Fikri Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Kadın-Erkek Eşitsizliği	Erkeklere daha çok hak verilmesi	11	52,4
	Bu durum kesinlikle kabul edilmemeli	2	9,5
	Hakkari genelinde eşitlik olması	8	38,1

Çalışmaya katılan katılımcıların toplumun her alanında (ekonomik, aile, din, siyaset gibi) kadınlardan ziyade erkeklerin çıkarlarını koruyacak ve erkeklerin gücünü arttıracak şekilde örgütlendiği fikri hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde 11 kişinin erkeklere daha çok hak verilmesi, 2 kişinin bu durum kesinlikle kabul edilmemeli ve 8 kişinin ise Hakkari genelinde eşitlik olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Erkeklere daha çok hak verilmesine yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Mesela hocam şöyle oluyor; bir erkek denildiği zaman hak daha çok onundur. Şöyle söyleyeyim, örneğin; bir evde bir erkek ve bir kız var. Dışarıdan bir üniversite kazanmış diyelim. Aile şöyle düşünür daha çok erkek gitsin. İşte kızdır gider başına bir şey gelir. Kız evlensin gitsin evlendiği kişiye faydası olsun. Hep bu düşüncelere sahiptir bizim burada."

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım:

> "Burada bizimle çalışan bir arkadaş var. Evin tek oğluymuş altı kız kardeşi var. Dedi ki; bana ailede diyorlar ki 'egane' yani 'tek'. Diğer kızları hiçe saymak oluyor bu. Az önceki soruda söylediğimle belki çelişecek ama bunu dün gördüm mesela. Yani bu konuda bende öyle düşünüyorum öncelik ve kolaylık hep erkeğe verilmiştir."

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*:*

> "Bence genel anlamda bu böyledir. Doğurganlık özelliğimiz olduğu için, izin kullanım sürelerimiz çok olduğu için kadın işçiler talep edilmiyor. Genellikle iş kollarında bile erkek tercihi öncelikli oluyor."

Bu durum kesinlikle kabul edilmemeli görüşüne yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Buna kendini bir birey olarak gören her insan karşı çıkmalıdır. Çünkü toplumda kadın erkek hani fiziksel anlamda belki aynı güce sahip olmayabiliriz, eşitlikten bahsedilemez ama cinsi olarak buna zaten karşı çıkmak gerekir. Çünkü kadının neler başardığının örnekleri yüzlerce binlercedir. Sadece önceliğin erkeğe verilip kadının ikinci plana atılması kesinlikle kabul edilemez."

Hakkari genelinde eşitlik olmasına yönelik örnek;

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Öyle bir şey varsa da bilmiyorum. Bizim ailede bile öyle erkeğin hükmü yoktur. İlla erkeğin sözü geçer düşüncesi yoktur. Bizde eşitlik vardır. Hakkari'nin genelinde de bu böyledir. Hakkari bu konuda ilerlemiş. Kadınlar çok rahat. Hiç kimsede görmedim."

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım:

"Ülke olarak var öyle bir durum. Ama memleketimizde yok öyle bir şey. Kadın olarak ise düşünürsem; eskiye nazaran çok iyi durumda. Eskiden dışarı çıkmak yoktu. Bir kafede oturup bir çay içemezdin ya da parklara gidemezdin. Çarşıya dahi çıkamıyordun. Ama şu an da bir kadın tek başına hastaneye de gidebilir, çarşıya da gidebilir, bir kafede de oturabilir, arkadaşlarıyla çarşı merkezinde vakitte geçirebilir. Eskiden vardı ama şu an çok iyi ve rahat durumdayız. O ayrıştırma yok artık. Artık kadınlarımız da çok fazla çalışıyor. Kafelerde, restoranlarda her alanda artık rahatlıkla yer alıyorlar."

Çizelge 4.16. Katılımcıların Gündelik Yaşamın Örgütlenmesi Biçiminin Kadınları Erkeklerden Belirgin Şekilde Ayırdığını Düşünmelerine İlişkin Bulgular

		Frekans (f)	**Yüzde (%)**
Gündelik Yaşam	Erkeğin kadınlardan daha özgür olması	3	14,3
	Toplumda ayrımcılık yapılması	4	19,0
	Herkesin her şeyi yapabilmesi	9	42,9
	Erkeklerin iş hayatında psikolojik açıdan daha sağlam olmaları	2	9,5
	Kadınların görevinin büyük ve zor olması	3	14,3

Çalışmaya katılan katılımcıların gündelik yaşamın örgütlenmesi biçiminin kadınları erkeklerden belirgin şekilde ayırdığını düşünmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde 3 kişinin erkeğin kadınlardan daha özgür olması, 4 kişinin toplumda ayrımcılık yapılması, 9 kişinin herkesin her şeyi yapabilmesi, 2 kişinin erkeklerin iş hayatında psikolojik açıdan daha sağlam olmaları ve 3 kişinin ise kadınların görevinin büyük ve zor olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Erkeğin kadınlardan daha özgür olmasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Bir adam her gün dışarı çıkar zaten. Erkek dışarı çıkmakla yükümlüdür ama bir kadın her gün dışarı çıkarsa hor görürler. Bir erkek istediği saatte çıkar istediği saatte gelir asla hor görülmez. Bir kadın en fazla 3-4 saatten fazla dışarıda kalsa hemen sorulur nerede, ne için, kimin yanında, ne yapıyordun diye hep sorgulanıyor. Bir erkek daha özgürdür bir kadına göre bizim toplumumuzda. Benim görüp yaşadıklarıma dair söylüyorum başkasında farklıysa ben bilemem ama kendi çevremde, kendi yaşantımda, oturduğum mahallede bu böyledir."

Toplumda ayrımcılık yapılmasına yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Yani bu maalesef hissediliyor. Biraz önce söyledim ya biz cinsi olarak buna karşı çıkmaya çalışıyoruz ama maalesef ki iş ortamında da hani bazen çünkü herkes bizim gibi düşünmüyor. Bu konuda aynı duyarlılığa sahip olmadığı için iş yerimde bile erkekler şöyle gelsin kadınlar şöyle dursun gibi bazı yönlendirmeler muhakkak oluyor. Toplumda da maalesef ki daha çok bizden önceki kuşaklar daha çok yapıyor. Mesela; oturma düzeni yapılırken mesela düğünlerde kadınlar erkekler ayrı oturtulur. Eğitimli insanlar arasında yok mu kesinlikle hala var. Dediğim gibi iş yerlerinde öncelik erkeğe verilir her zaman. Kadrolarda yönetim birimlerinde öncelik erkeklere veriliyor genelde. Bu hissediliyor yani. Bunun öyle olmadığı gösterilmeye çalışılsa da maalesef var hala toplumda."

Herkesin her şeyi yapabilmesine yönelik örnek;

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

> "Herkes yapabilir. Bende çalışıyorum eşimde çalışıyor. Sofrayı ben kurarım o kaldırır. Yani çayı ben yaparım o getirir. Bizde öyle."

Erkeklerin iş hayatında psikolojik açıdan daha sağlam olmalarına yönelik örnek;

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım:

> "Tabi ki. Ben bile çoğu zaman bu fikirde oluyorum. Örneğin; bizim burada sekreterimiz var. Kadının iki çocuğu var. Geliyor buraya her gün çocukları

arkasından ağlıyor. Hatta bazen telefonu bize veriyor çocuklar annen gelemez diyoruz. Gerçekten bir kadının çocuk büyüyene kadar çalışmaması gerektiğini düşünüyorum. Bu durumlara çok şahit olduğum için düşünüyorum bunu. Çocuklar anneye ağlar. O yüzden bence anneler çalışmamalı. İlerde ev hanımı olmak istiyorum çocuklarımı kendim büyütmek istiyorum. Bence erkekler psikolojik olarak iş hayatında daha sağlam olduğunu düşünüyorum. Kadın işe geldiğinde aklı çocuğunda kalıyor bütün gün ağlıyor. Böyle düşünüyorum ben."

Kadınların görevinin büyük ve zor olmasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Eskiden erkek çalışır, kadın evde otururdu. Ama şimdi kadında erkek kadar çalışıyor. Ama maalesef ki kadın yine eve geliyor koşturuyor. Çocuğu doğuran o, emziren o, yediren o, bütün yük kadının yine. Erkekle kadın aynı anda işte geliyor. Adam anahtarı kapı arkasına asıyor kadın mutfağa koşuyor, erkek koltuğa oturup kumandayı eline alıyor. Bu böyle. Kadında para getiriyor erkekte. Ama kadın mutfağa giriyor yine. Kadın çalışma hayatında da yer alıyor ama ev rollerini de yapıyor aynı anda. Kadın hep ezilendir. Doğuranda kadın, tacize uğrayan da kadın, öldürülende kadın, hep kadın. En büyük ve zor görevler kadınındır."

Çizelge 4.17. Katılımcıların Bir Görüşe Göre Kentin Mimari Yapısında Cinsiyetçilik Olduğunun Düşünülmesi ve Bir Kadın Olarak Bunu Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Mimari Yapı	Mimari yapının herkese hitap etmesi	14	66,7
	Tamamında olmasa da böyle bir durumun olması	7	33,3

Çalışmaya katılan katılımcıların bir görüşe göre kentin mimari yapısında cinsiyetçilik olduğunun düşünülmesi ve bir kadın olarak bunu nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde 14 kişinin mimari yapının herkese hitap etmesi ve 7 kişinin ise tamamında olmasa da böyle bir durumun olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Mimari yapının herkese hitap etmesine yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Açıkçası bunu hiç düşünmedim ama bunda böyle bir ayrım pek göremedim, gözetmedim açıkçası. Kentin yapısına bakıldığı zaman zaten küçük bir alana yerleşmiş durumda. Hem yükseltisi fazla hem diğer şekilde dağlık olduğu için

yerleşmede iç içe dip dibe oluyor. O yüzden bu mekanların kuruluşunda böyle bir ayrım yapılmış mıdır diye düşünüyorum ama sanmıyorum ya da ben dikkat etmemişim."

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım: *"Yok öyle bir şey. Mimari yapı herkese hitap ediyor."*

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım:

"Hayır hayır. Şehrimiz o konuda kadına da erkeğe de hitap ediyor. Mimarımız da mühendisimiz de bayandır. Yani erkek sayısı kadar bayan sayısı da var bu konuda. Sadece erkeğin aldığı kararlar değil bunlar. Cinsiyetçilikle bir alakası yok bence. Evi bile kadın yapıyor."

Tamamında olmasa da böyle bir durumun olmasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Tabii ki öyle mesela sen bir şey yapmak istersin eşin diyor ki sen bunu seçersen senin söylediğini yapmış olduğum için ben de seni seviyene gelmiş oluyorum. Halbuki bu çok yanlış bir tutumdur. Yani her insanın fikri her kadının fikri önemlidir. Kadına da danışılmalıdır onun da istekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bizim toplumumuz erkek olarak diyorum bunu bile sağlamıyorlar çok az bir seviyede sağlıyorlar. Belki hepsi için geçerli değildir ama çoğunluğu böyledir."

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

"E tabi ki kenti inşa eden erkek. Kadınlar ya da çocuklar için çok ince düşünülüp inşa edilmiş olması mümkün değil. Sadece bura da değil birçok ilde göremiyoruz. Hatta Türkiye'nin genelinde böyle bir şey yok ki. Ki burası en unutulmuş, en geri plana itilmiş olan kentidir. Yani dışardaki insan bura da ne yaşadığımı bilebilir mi? Hayır. Ama buradaki insan bile diyelim ki Hakkari belediye başkanı Hakkarili olsun. Ve kendi eşim çocuklarını rahat götürebileceği yol güzergahı olsun, bir çocuk arabası getirip götürebilsin yok. Bir engelli rampası bile yok. Doğru düzgün yapılmamış. Son zamanlar da yapılmaya çalışıldı ama oda kaba taslak. Çok özenli ya da gerçekten olması gerektiği gibi mi dersiniz, hayır yok. Tamamen sağlıklı ve gücü yerinde olan ki işte bu erkek olarak tabir ediliyor ya işte güya onlar için tabi ki daha cinsiyetçi bir şehir yapısına sahip. Türkiye geneli için bunu diyebilirim. Sadece burası için kısıtlayamam yani. Ama baktığımızda kendi kentimiz için en kötü yer burası."

Çizelge 4.18. Katılımcıların Hakkari Şehrinin Yapısını Bir Kadın Olarak Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Şehir Yapısı	Yetersiz ve gelişmemiş olma	15	71,4
	Yeni yeni kentleşmeye başlama	6	28,6

Çalışmaya katılan katılımcıların Hakkari şehrinin yapısını bir kadın olarak nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde 15 kişinin yetersiz ve gelişmemiş olma ve 6 kişinin ise yeni yeni kentleşmeye başlama cevabını verdiği belirlenmiştir. Yetersiz ve gelişmemiş olmaya yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Vallahi hocam biliyorsunuz Hakkari doğal bir şehirdir. Dağlarıyla, ovalarıyla, doğal bir yerdir ama altyapısı olarak, mimari yapısı olarak diğer yerlere göre çok çok altında kalıyor. Az gelişmiş bir durumda. Mesela Hakkari'de toplasan adam akıllı bir park alanımız yok, sosyal aktivite alanımız yok. Mesela piknik yapmak istersen kilometre yol gitmek zorundasınız bir piknik alanını bulana kadar hepsi dağ bayır çayır. Mimari yapı olarak yok denilecek durumda. Hakkari'de hep şu gelişim var; bir iki kafe açarlar. Çok az bir aktivite yaşamımız var. Hem çocuklar için hem kadınlar için erkekler için de öyle. Mesela bizim erkekler niye daha çok okeye yönelirler. Çünkü Hakkari'de gidilecek bir yer yok. Çok fazla kişi işsiz böyle olunca herkes kendini boş şeylere yönlendirmek zorunda kalıyor. Gençleriniz özellikle hepsi dışarıda vaktini geçiriyor ya da şehir dışına gidiyorlar. Hepsi dışarıda çalışmak zorunda kalıyor. Altyapısı hiç yok. Mimariye sahip değil kentimiz. Eskiden insanlar açısından çok güzeldi. İnsanlık vardı, akrabalık ilişkileri çok vardı. İnsanlar kendini eskiden bununla avutuyordu. Ama şu an bunlar da çok yetersiz geliyor artık bayramda seyranda ancak insanlar birbirini görüyor yani bir taziyede içeride akrabalık ilişkileri düşmüş. Çocuğum için düşünüyorum mesela; çocuğum büyüyecek ama eğitim alanı yok, çok iyi eğitim alamayacak, toplum olarak çok iyi bir yerde yetişmeyecek bu düşüncelerin şu an hepimizde var. İyi bir yaşam tarzımız yok insani ilişkiler bizde artık çok az bir seviye inmiş. Şu an çocuklarımız iyi bir yerde yetişebilecek mi yetişemeyecek mi endişesi içindeyiz. Yani adam akıllı düzgün bir parkımız bile yok memlekette."

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "O konuda yıllardır bizim şikayet ettiğimiz şey şu; hani Hakkari evet dar bir alanda kurulmuş olabilir ama bu şekilde olan Avrupa ülkeleri de var ve o kadar güzel imkanları var ki. Ama bizim imkanlarımız çok sınırlı. Mesela bir yürüyüş yolumuz

yok açıkçası. Ya da parklar çok sınırlı. Çocuğumu parka götürmek istiyorum ama benim böyle benim gidebileceğim mesafede açıkçası bir tane var ya da çeşitliliği çok az. Sosyal aktivite anlamında gerçekten çok yetersiz. Işıklandırma deseniz çok da mükemmel sayılmaz açıkçası. Engebeli bir şehir, yokuşları çok fazla olan bir yer. Dur bir soluklanayım diyeceğiniz bir bank dahi yok etrafta. Ben yürüme mesafesine gidip geliyorum ama yollar çok dört dörtlük bir yer değil. Bu yüzden çok sınırlı imkanlara sahip Hakkari."

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Biz bu konuda çok yetersiziz. Hiç öyle güzel bir parkımız yok. Şehir merkezinde oturuyorum karşımda inşaat malzemesi satılan bir yer var. Onun yerine güzel bir park yapılabilirdi. Şehrin merkezidir sonuçta. Hakkari'ye baktığımızda bu konuda çok yetersizdir. Biz şehrin ortasındayız; halı saha, inşaat malzemeleri var. Bunların yerine parklar, yeşil alanlar yapılsa daha iyi olur. Işıklandırmalar yetersiz. Yollarımız yok. Kapımdaki yol çıkmaz yol mesela. Yollar güzel yapılabilir. Mimari planlar tam uygulanmıyor."

Yeni yeni kentleşmeye başlamaya yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Hakkari yeni yeni kentleşmeye başladı. Yeni yüzme havuzu yapıldı, park yapıldı 3-5 yıldır. Hakkari her şeyden mahrumdu. Çocuk parkları yoktu, yüzme havuzları yoktu, spor alanları yoktu şimdi hepsi var artık. Kadın istese çocuğunu alıp parka gidebiliyor. Eskiden yoktu bu olanaklar."

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım:

"Evet eskiden bu konuda çok zorluk çektik. Gerek mimari olarak gerekse belediye altyapı çalışmaları olarak. Ama iki yıldır gayet iyiyiz. Ulaşım servislerimiz gayet iyi çalışıyor. Evet kaldırımlarımız var ama otoparklarımız olmadığı için arabaları kaldırımlara park ediyorlar ve yürüyemiyoruz çoğu zaman. Kaldırımda adım atacak yerimiz olmuyor. Şehir alanımız dar. Yollarımız iyi. Mesela benim oğlum özel gereksinim isteyen bir çocuk ve ona hitap edecek bir park yok. Yürüyüş alanlarımız yok. Diyorum ya hem çocuklar için hem yetişkinler için hiçbir alanımız yok, sosyal aktivitelerimiz yok. Mesela kapalı bir alan parkı var bir tane belediyeye ait onu bile tamir etmiyorlar. Çok bakımsız bırakmışlar. Bütün oyuncaklar kırık, bozuk. Eksiğimiz çok var Hakkari olarak."

Çizelge 4.19. Katılımcıların Erkek- Kadın Gündelik Kentsel Deneyim ve Algılarının Farklı Olması ve Kadınlara Biçilen Toplumsal Roller ile Şehrin İşlevlerinin Dağılımı Aralarındaki Etkileşimi Sağlayan Ulaşım Kanalları Arasında Bir Uyum ya da Uyumsuzluk Olduğunu Düşünmelerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Kentsel Deneyim ve Algı	Alt yapı sorunlarının olması	6	28,6
	Çoğu yerin yürüme mesafesinde olmasından dolayı ulaşım rahatlığı	10	47,6
	Kentleşmenin ve yolların düzensiz olması	5	23,8

Çalışmaya katılan katılımcıların erkek- kadın gündelik kentsel deneyim ve algılarının farklı olması ve kadınlara biçilen toplumsal roller ile şehrin işlevlerinin dağılımı aralarındaki etkileşimi sağlayan ulaşım kanalları arasında bir uyum ya da uyumsuzluk olduğunu düşünmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde 6 kişinin alt yapı sorunlarının olması, 10 kişinin çoğu yerin yürüme mesafesinde olmasından dolayı ulaşım rahatlığı ve 5 kişinin ise kentleşmenin ve yolların düzensiz olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Alt yapı sorunlarının olmasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Şöyle; uğraşan için Hakkari'nin çok kötü yönler olduğu gibi iyi yönleri de vardır. Küçük bir yer. Her yer birbirine çok yakın olduğu için rahatlıkla yürüyerek bile her yere gidebiliyoruz. Acil durumlarda özel araç tutup gideriz. Servise bile binseniz acil durumlarda hemen İstediğiniz yere ulaşabiliyorsunuz. Çünkü sokak lambaları yok, kontroller yok. Direkt gidip direkt geliyorsunuz. Devlet kurumları hepsi çarşıda gidip ulaşmak 10 dakikayı bulmaz. Hepsi birbirine yakındır. Ulaşım açısından hiçbir sıkıntı yaşamıyoruz. Mahallelerde altyapı desen ne asfalt ver ne bir şey. Hala bazı mahallelerde yollar çamurlu içinden geçtiğiniz zaman da ayakkabınız, üstünüz başınız toz içinde kalıyor. Hakkari'nin en büyük sorunu altyapısı. Altyapısı sorunun en başına su sıkıntısı geliyor. Suyu doğal bir yerden geliyor. Dağlardan geliyor. En çok sıkıntı yaşadığımız şey budur. Her yerinden su çıkar ama o evlerde su sorununu yaşıyoruz. Sular iki günde bir akıyor ama bakıyorsun dağlar taşlar hepsi su altında her yerden su fışkırıyor. Ama biz evlerde su bulamıyoruz. Her eve de depo koymuşlar. Onunla idare ediyoruz. Su ulaşımı bize sıkıntılı. Eski zamanlardaki gibi evlerde bidonla variller bulunuyor. Sular bazen sabahın beşinde akıyor insanlar o saatte kalkıp su tutmak zorunda kalıyor. Halkı yormamaları gerekirken maalesef

bunu çok yaşıyoruz. Çok sıkıntılı bir durum bu. Bu kadar su kaynağı içinde yaşayıp böyle bir sıkıntıyla uğraşmak da zor bizim için. Defalarca dile getirilen bir sorun ama hiçbir çözüm bulunmuyor. Memleketimiz için eksi bir durum bu da. Yaşam mücadelesi çok zor her evde depo bulunmuyor. Maddi durumun yetersizliği de çok zor bir hale sokuyor insanları."

Çoğu yerin yürüme mesafesinde olmasından dolayı ulaşım rahatlığına yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Kendi açımdan baktığımda evimin olduğu yer merkezde bir yer. Benim ulaşımda hiçbir sıkıntım yok. Her yere yürüyerek gidebiliyorum. Şehrin yapısı yürüme mesafesine bağlı olarak gidilebilecek mekanların çok fazla olduğu bir yer. Dedim ya şehir iç içe kurulmuş bir yer o yüzden her yer yakın. Benim açımdan hastaneye gitmek çok kolay, ya da çarşıya çıkmak çok kolay. Ama etrafta oturan civar diye tabir ettiğimiz yerlerde oturanlar için aynı şey söylenebilir mi bilemiyorum açıkçası."

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım:

"Burada erkekle kadın arasında bir uyum olmalı. Ben yemek yapacağım eşim çocuğu almalı mesela. Görev paylaşımı eşimle yapabiliyoruz. Buranın ulaşımı rahattır. Merkezde yaşadığım için gün içinde hastaneye, okula gibi geçişlerde rahatız."

Hemşire, bekar 25 yaşındaki Dilber Hanım: *"Ulaşım açısından hiç sıkıntı yaşamıyoruz. Her yer birbirine yakın."*

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım*: "Bu konuda bir problemimiz yok. Her yere rahatlıkla ulaşabiliyoruz."*

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Hakkari küçük bir yer olduğu için, uzak mahalleden gelenle ben bir değilim tabi ki ben merkezde oturuyorum. Her yere çok yakınım. Kendim onlarla kıyaslayamam, onları bilemem. Ama ben rahatım. Ulaşımı kolay."

Kentleşmenin ve yolların düzensiz olmasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım:

"Ben merkezin dışında oturuyorum. Toplu taşıma kullanıyorum. Ama ulaşımda sıkıntı yaşamıyoruz ama mahalle yollarımız çok kötü. Merkeze ulaşan yere kadar sıkıntılı. Yani şehrin planlaması çok kötü. Yollarımız hep bozuk. Yağmur yağsa biraz şiddetli hemen elektriklerimiz kesilir. Bazen ertesi güne kadar gelmez. Sokak lambalarımız bazen günlerce yanmaz. Şikayet ediyoruz günler sonra gelip

bakıyorlar. Bu yollardan ötürü ulaşımımız çok aksıyor. On dakikada gelecek servis yollardan ötürü 20 dakika geç geliyor. Kötü bir mimarimiz var. Şehri kullanırken karşılaştığım zorluklar; kaldırım kullanamıyoruz bu yüzden yolda yürüyoruz. Ya araba park ederler ya da başka şeyler koyarlar. Yollarımız sürekli toz. Daha önce karlarla başımız dertteydi. Sürekli temizlenmezdi. Şimdi yaz geldi hep toz duman. Bazen bu tozdan dolayı merkeze inmek istemiyoruz. Su sıkıntıları varımız var. İki günde bir sularımız akıyor. Çoğu zaman pis akıyor kimse musluk suyunu kullanamıyor. Türkiye'nin su konusunda en zengin kaynağına sahip olan şehrimizde su sıkıntısı yaşıyoruz. Ve küçük bir şehir olmasına rağmen susuz yaşıyoruz adeta. Kışın aralıkta karımız başlıyor nisana kadar hatta martın sonuna kadar kar yerde kalıyor. Sıkıntılarımız çok var. Mesela yollar çok temizlenmiyor, kaldırımlar temizlenmiyor. Elektrik kesintisi çok yaşıyoruz. Dağlık bölge olduğu için kışın ulaşım zor oluyor."

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

"Küçük bir şehir olduğu için yürüyerek bile her yere rahatlıkla gidip gelebiliyorum. Ama bunun sebebi küçük şehir olması. Toplu taşımalar eskiden çok kötüydü şimdi daha iyi. pek toplu taşımalar kullanılmaz zaten. Bir uçtan bir uca gidilecekse kullanılır. Onun dışında okula giderken, çarşıya giderken kimse kullanmaz. Uyumsuzluk var şehirde. Bence sonradan gelişen bir şehir olduğu için bu böyle. Hiçbir şeyin belirli bir düzeni yok. Herkes bir düzen kurmaya çalışıyor ama çok zor. Tamamen baştan kurulması gerekiyor. Çok çarpık bir kentleşme var. Yolların düzensizliği var. Çarşının düzensizliği var. Bu tamamen sonradan eklenen yerlerle alakalı. Bunun tamamen kurulup baştan yapılması gerekir."

Çizelge 4.20. Katılımcıların Erkek Egemen Bir Toplumda Şehirlerdeki Çoğu Kamusal Mekanın Erkekler Tarafından Düzenlendiği ve Denetlendiği Bu Nedenle Erkek-Kadın Farklılığını Vurgulayacak Şekilde Simgelendiği Düşüncesi Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Kamusal Mekan	Erkek egemenliğinin ön planda olması	13	61,9
	Eşit paylaşımcı olma	6	28,6
	Erkekleri bu duruma getirenlerin kadınlar olması	2	9,5

Çalışmaya katılan katılımcıların erkek egemen bir toplumda şehirlerdeki çoğu kamusal mekanın erkekler tarafından düzenlendiği ve denetlendiği bu

nedenle erkek-kadın farklılığını vurgulayacak şekilde simgelendiği düşüncesi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde 13 kişinin erkek egemenliğinin ön planda olması, 6 kişinin eşit paylaşımcı olma ve 2 kişinin ise erkekleri bu duruma getirenlerin kadınlar olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Erkek egemenliğinin ön planda olmasına yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Bu da şöyle bir şey mesela toplumsal örgütlenme olur biri bir konuşma yapar daha çok ön planda erkek vardır. Bir vali mesela erkektir. Erkek daha çok el üstünde tutulur. Konuşması bilgisi daha iyidir düşüncesi vardır toplumda."

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Evet bu maalesef cadde boylarındaki kahvehanelerde hep erkekler oturur. Önceki zamanlarda bu çok rahatsızlık veriyordu ama şimdi birazcık daha onlar geri çekilmeye başladı biz daha rahat yürümeye başladık. Sanki sadece erkekler o kaldırımda oturabilir ya da erkekler o mekanlarda durabilir gibi bir algı yaratıldığı için ya da erkekler çoğunlukta olduğu için kadınların orda durması bile bazen kendi açılarından bireysel olarak rahatsızlık duymalarına sebep olabiliyordu. Bu tarz bir yaklaşım yani var toplumda maalesef. Erkeklerin daha yoğunlukta olması, erkeklerin sürekli dışarda olması bir görevmiş gibi gösterilmesi erkekte çok rahatsızlık yaratmaz. Mesela erkek sabahtan akşama kadar dışarda da olsa kimse demez belki ne yapıyorsun diye. Erkektir dışarı çıkar düşüncesi var. Ama belki üç gün üst üste dışarı çıksa, dört gün üst üste çıksa toplumda hemen bir karşı tepki görebilir. Örneğin; kayınvalidesi hemen bir laf söyleyebilir. İster istemez erkeklerin yoğunlukta olması gibi algının yaratılması da sebebiyet veriyor."

Sosyal çalışmacı, bekar ve 1 çocuk sahibi 47 yaşındaki İrem Hanım:

> "Yani evet denetim konusu olsun, kamu da daha çok yetki sahibi olsun kadınlara nazaran kamularda erkek sayısı daha fazladır. Bununda etkisi tabi ki kadın sıkıntıları yaşanabiliyor."

Öğrenci, bekar 18 yaşındaki Kader Hanım:

> "Bence adaletin olduğunu düşünmüyorum. Bir bayan ile bir erkeği kıyaslamak kötü bir şey. Bir erkeğin yapabileceği bir şeyi bir kadında yapabilir. Küçümsememek lazım. Bence kadınlar küçümseniyor."

Eşit paylaşımcı olmaya yönelik örnek;

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım*: "Benim çevremde erkek egemenliği o kadar yok. Her şey burada eşit paylaşımcı bir şekilde ilerliyor."*

Ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi 64 yaşındaki Ebru Hanım:

"Hiç öyle bir şey görmedim. Erkeğin çalıştığı yerde kadında çalışıyor. Öyle bir şeyle karşılaşmadım. Hep eşitlik var. Kadınlar şimdi her şeye daha çok hakim Hakkari' de."

Ev hanımı, evli ve özel gereksinim isteyen 1 çocuk sahibi 34 yaşındaki Eda Hanım: *"Hiç öyle bir şeye şahit olmadım Hakkari'de."*

Erkekleri bu duruma getirenlerin kadınlar olmasına yönelik örnek;

Hemşire, nişanlı 30 yaşındaki Dilek Hanım:

"Bence burası öyle bir toplum zaten. Bunları bu duruma getiren ise biz kadınlarız. Bizim eserimiz. Erkekleri bu konuda suçlamamak lazım bence. Çünkü bir erkeği doğuranda bir kadın değil mi? 7/24 yanlarındaysak eğer demek ki bu bizim elimizde. Biz buna müsaade ediyoruz. Bu yüzden bir oluşum sağlanmış olabilir."

4.4.6. Katılımcıların Öneri Kategorisine İlişkin Görüşleri

Kadınların kamusal ve siyasal alanda mevcut oldukları bilinmektedir. Ancak bu durum kadınlar ve erkeklerin toplumsal cinsiyet açısından eşit olmadıklarının savunulmasına engel olamamaktadır. Modernleşme kavramının getirdiği kentleşme olgusunun kutsal olan her şeye (aile, sınıf vb.) zarar verdiği muhafazakâr ideoloji tarafından savunulmaktadır. Kadınlara özel ya da mahrem bir alan oluşturulması sonucunda hem ahlaki değerlerin hem de geleneksel aile yapısının korunmasının mümkün olabileceği hususu da yine ılımlı muhafazakârlar tarafından dile getirilmektedir. Bazı araştırmacılar kadının kamusal alanda var olması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak bunun ancak cinsiyetsizleştirme yoluyla mümkün olabileceğini savunmaktadırlar. Çalışmada öneri kategorisine ilişkin görüşler incelendiğinde katılımcılarında bu durumdan rahatsızlık duydukları, kadınlara yönelik mekanların artırılıp eşitliğin sağlanması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte çoğunluk çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Çizelge 4.21. Katılımcıların Düşünce, Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Kod		**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Öneriler	Çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesi	12	57,2
	Kadınların erkeklerle eşit olması	5	23,8
	Kadınlara yönelik mekanların artırılması	4	19,0

Çalışmaya katılan katılımcıların düşünce, görüş ve önerilerine ilişkin bulgular incelendiğinde 12 kişinin çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesi, 5 kişinin kadınların erkeklerle eşit olması ve 4 kişinin ise kadınlara yönelik mekanların artırılması cevabını verdiği belirlenmiştir. Çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesine yönelik örnek;

Ev hanımı, evli ve 1 çocuk sahibi 26 yaşındaki Ayşe Hanım:

> "Su sorununu çözülse, trafik ışıkları olsa daha iyi olur. Hakkari'deki temizlik görevlileri çevreyi daha iyi temizlese, daha sağlıklı bir yaşama kavuşma isteriz. Kanalizasyonlarda, derelerde düzenlenip daha güzel hale getirilebilir. Bazı mahallelerde hala asfalt yok, parke taşları bile yok. Bazı mahallerimiz toz içinde hala çakıl taşları var. Bu şekilde bir hayatları var. Sosyal aktiviteleri çok az seviyede çocukların eğlenebileceği daha çok zaman geçirecekleri sağlıklı bir yaşam sürdürebilecekleri bir alan yok. Varsa da çok az bir seviyede. Bunların hepsi zamanla düzelmesini diliyoruz. İnşallah biz de güzel bir hayata geçeriz."

Usta öğretici, evli ve 4 çocuk sahibi 43 yaşındaki Çiçek Hanım*:*

> "Sadece biraz çevre düzenlemesi istiyoruz. Doğal iklimiyle her şeyiyle güzel bir ilde yaşıyoruz. Çevrecilik yok burada. Parklar çoğaltılabilir. Halı sahanın merkezde olması bizi çok rahatsız ediyor."

Ev kızı, bekar 59 yaşındaki Gülşah Hanım:

> "Hakkari çok güzel bir il. Hakkari'ye bakılırsa inci İsviçre olur. Hakkari çok bakımsızdır. Kimse Hakkari için çalışmıyor, gelen yönetimler. Herkes kendin düşünüyor. İş alanları açılırsa, yollar yapılırsa, sular her gün gelse. Mesela bir ilde iki günde bir su geliyor. Biz kadınlar bir gün çalışıyoruz ikinci gün bir şey yapamıyoruz. Suyun gelmesini bekliyor. Bütün işleri su gününe sıkıştırıyoruz. Sularımız yok. Sular gelse, sosyal yerler yapılırsa hiçbir yer Hakkari kadar güzel olmaz. Hakkarililer çok misafir perverdir. Çok güzel yerlerimiz var. Mahrumiyet bölgesi olmuş her gelen kendi için çalışmış. Bir kadın olarak her gün suların akmasını istiyorum, çünkü ben çok temizim. Bir kadın doğum hastanesinin yapılmasını istiyorum. Doğum doktorlarının gelmesini bekliyorum. Bazen kadınlar doktor sırası beklerken doğum yapıyorlar. Bir iki kadın doğum doktoru var. Oda devlet hastanesinde. Kadınlara özel bir kadın doğum hastanesi istiyoruz. Branş doktorların çoğalmasını istiyorum. Sağlık alanında da Hakkari sıfırdır. Işıklandırma, parklar, yollar, iş alanları, sınır kapılarının düzenlenmesini, düğün salonları yapılmasını istiyorum. Hem de birkaç salon istiyoruz. İnsanlar sokak ortasında düğün yapıyor."

Kadınların erkeklerle eşit olmasına yönelik örnek;

Öğretmen, evli ve 1 çocuk sahibi 31 yaşındaki Ayşe Hanım:

"Benim aslında bir kadın olarak, bu Türkiye'nin neresinde olursa olsun ister rahat bir yerde yaşayayım ister daha gelişmiş bir yerde olsun kadınlar sürekli bir haksızlıkla karşı karşıya. Hep böyle sürekli eşit olma çabası içine giriyor. Umarım bu sıkıntılar biter. Tabi ki ben burada rahat olduğumu söyledim, burası rahat hoş ama illaki bir yerde sıkıntı çıkıyor. Yani evet istediğim yer çıkıyorum, istediğim gibi gidip geliyorum ama ben bunu bir erkek gibi haftanın her günü yapmaya çalışsam eminim toplumda konu komşuda bir şekilde toplumsal bir baskı gelecek bana. O yüzden kadınların baskılanmadığı erkeklerle eşit şekilde yaşayacağı süreçler önümüzdeki zamanlarda görürüz."

Öğrenci, bekar 18 yaşındaki Kader Hanım:

"Kadınları küçümsememek lazım. Bir erkeğin yapabileceğini bir kadında yapabilir. Bir genç kız da yapabilir. Cinsiyet ayırımı yapılmamalı. Değil bir yerde hiçbir yerde yapılmaması lazım."

Kadınlara yönelik mekanların artırılmasına yönelik örnek;

Öğrenci, bekar 20 yaşındaki Elif Hanım:

"Daha çok kadınlara yönelik bazı mekanlar isteriz. Erkeklerin sahip olduğu gibi kadınlarında sahip olmasını isteriz. Şehrimizi tamamıyla yıkıp yeniden yapmak mümkünse ben bunu isterim. Daha aktif bir sosyal yaşamım olsun isterdim. Sosyalleşmek adına bu şehirde hiçbir şey yapamazsınız. Yaptığım tek sosyal aktivite arkadaşlarımla dışarda buluşur bir şeyler yeyip içmek. Çünkü imkan yok."

Devlet memuru, evli 40 yaşındaki Fatma Hanım:

"Bu araştırma için teşekkür ederim size. Kadının ne hissettiği ne istediği ile ilgili bir görüşme oldu. Sadece burası için değerlendirmiyorum genel olarak diyorum kadınların tek başına gidip oturabileceği, her şeyi yapabileceği bir sosyal ortam olsa ya da bir kooperatif kurulsa sadece kadınların yönettiği, sadece kadınların ilerletebildiği bir yer. Burada öyle küçük bir yer oluşturulmuştu kadınların yönettiği. Biraz daha ziraatla iç içe olan, zirai ürünlerin yetiştirildiği galiba bir yer. Ama bunların sayısı biraz daha çoğaltılsa, kadın kafeteryaları arttırılsa, sosyal mekanlar arttırılsa, park bahçeler arttırılsa biraz daha mutlu bir toplum elde edilebilir diye düşünüyorum. Sonuçta toplumu doğuran kadındır. Toplumu bu anlamıyla yöneten kadındır."

4.5. Bölüm Özeti

Hakkari'de yaşayan demografik olarak birbirinden farklı 21 kadın ile bir görüşme gerçekleştirilmiş ve bu bölümde hem katılımcıların demografik özelliklerine hem veri analizi işlemlerine hem de araştırma sonucunda elde edilen bulgulara örnekleriyle birlikte yer verilmiştir. Böylelikle katılımcıların toplumsal

cinsiyet ve kadın erkek eşitliğine ilişkin düşünceleri ve bir kadın olarak yaşadıkları hayata ilişkin görüşleri ele alınmıştır.

5. ÖZET, ÇIKARIMLAR VE ÖNERİLER

5.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgu ve çıkarımların özetine, çıkarımlara, araştırmanın güçlü ve zayıf yanlarına ve çıkarımlara yönelik olarak yapılan önerilere yer verilmiştir.

5.2. Bulgu ve Çıkarımların Özeti

Çalışma sonucunda katılımcıların kadın olarak Hakkari'de yaşamını değerlendirmesine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kısıtlı sosyal aktivitesi olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların hangi sıklıkla dışarı çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun her gün canı istediğinde çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların dışarıya tek mi yoksa yanlarında mutlaka biriyle mi çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun tek başına çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların genellikle hangi sebeplerle ve hangi saatlerde dışarı çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun işlerini halletmek için çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların market alışverişi dışında dışarı çıktıklarında genellikle hangi mekanlara gitmeyi tercih ettiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun yemeğe ve kafelere gitme cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların Hakkari merkezde (çarşıda yani) ailelerinin, akrabalarının yada komşularının çeşitli nedenlerle bulunmalarını istemeyecekleri yada uygun görmedikleri yerlere ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun alkollü yerler cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların çevrelerinin uygunsuz diye tabir edebilecekleri bu yerlere bir kadının gidip gitmemesi konusundaki düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kadın her yere gidebilmeli cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların Hakkari merkezde bir kadın için günün belirli zamanlarında tehlikeli olduğunu düşündükleri ve bu konuda endişe duydukları yer ya da yerlere ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun öyle tehlikeli bir yer olmaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların sadece erkekler için uygun olduğunu düşündükleri yer ya da mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kahvehaneler ve okey salonları cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların günün her saatinde rahatlıkla bulunmak ve oralarda başkaları tarafından görünmekte sakınca görmedikleri yer ve mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun rahatlıkla her yere gidebilme cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların kadınlara özgü yani sadece kadınların bulunabileceğini düşündükleri yer ve mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun öyle bir yer bulunmaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların neden bazı mekanların sadece kadınlara ve sadece erkeklere özgü olduğunu düşündüklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun geçmişten gelen alışkanlık cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların toplumsal cinsiyet ve eşitliğine yönelik genel düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kadın ve erkek arasında eşitlik olmaması cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların toplumun her alanında (ekonomik, aile, din, siyaset gibi) kadınlardan ziyade erkeklerin çıkarlarını koruyacak ve erkeklerin gücünü arttıracak şekilde örgütlendiği fikri hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun erkeklere daha çok hak verilmesi cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların gündelik yaşamın örgütlenmesi biçiminin kadınları erkeklerden belirgin şekilde ayırdığını düşünmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun herkesin her şeyi yapabilmesi cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların bir görüşe göre kentin mimari yapısında cinsiyetçilik olduğunun düşünülmesi ve bir kadın olarak bunu nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun mimari yapının herkese hitap etmesi cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların Hakkari şehrinin yapısını bir kadın olarak nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun yetersiz ve gelişmemiş olma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların erkek- kadın gündelik kentsel deneyim ve algılarının farklı olması ve kadınlara biçilen toplumsal roller ile şehrin işlevlerinin dağılımı aralarındaki etkileşimi sağlayan ulaşım kanalları arasında bir uyum ya da uyumsuzluk olduğunu düşünmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun çoğu yerin yürüme mesafesinde olmasından dolayı ulaşım rahatlığı cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların erkek egemen bir toplumda şehirlerdeki çoğu kamusal mekanın erkekler

tarafından düzenlendiği ve denetlendiği bu nedenle erkek-kadın farklılığını vurgulayacak şekilde simgelendiği düşüncesi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun erkek egemenliğinin ön planda olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların düşünce, görüş ve önerilerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesi cevabını verdiği belirlenmiştir.

5.3. Çıkarımlar

5.3.1. Kuramsal Çıkarımlar

Türkiye'de toplumsal cinsiyetin ve kadın-erkek eşitsizliğinin hala önemli bir sorun oluşturduğu görülmektedir.

Gerek işe alımlarda, önemli ve karar verici mevkilerde ve işletme sahiplerinde erkek egemenliği olduğu görülmektedir.

5.3.2. Pratik (Uygulamaya Yönelik) Çıkarımlar

Katılımcılarla yapılan çalışma sonrası çalışmaya katılan kadınlara göre kadın erkek eşitliğinin olmadığı çıkarımı yapılmıştır.

Katılımcıların Hakkari şehrini kadın erkek eşitliği bakımından Türkiye geneline göre daha iyi olduğunu ifade ettikleri buna karşın yetersiz ve gelişmemiş bir şehir olduğu çıkarımı yapılmıştır.

Katılımcıların erkeklere daha çok hak verildiğini buna karşın herkesin her şeyi yapabileceğini ifade ettikleri çıkarımı yapılmıştır.

Katılımcıların görüşlerinden mimari yapının herkese hitap ettiği, çoğu yerin yürüme mesafesinde olmasından dolayı ulaşımın rahat olduğu fakat çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesi gerektiği çıkarımı yapılmıştır.

5.3.3. Geleceğe İlişkin Çıkarımlar

Toplumsal cinsiyet ve kadın erkek eşitliğine yönelik sorunların giderilmesinin toplumların geleceğine etki edeceği çıkarımı yapılmıştır.

Aile içerisinde herkesin kadın erkek ayrımı yapmaksızın ev işlerinde birbirlerine yardımcı olmalarının ailenin geleceğine etki edeceği çıkarımı yapılmıştır.

5.4. Araştırmanın Güçlü ve Zayıf Yanları

Araştırmanın 21 katılımcı ile gerçekleştirilmesi ve bu katılımcıların seçilirken amaçlı örnekleme yöntemi ile farklı demografik özelliklerine göre belirlenmesi araştırmanın güçlü yönlerinden bir tanesini meydana getirmektedir.

Araştırmada frekans ve yüzdeler verildikten sonra katılımcıların görüşlerinin de doğrudan alıntı olarak verilmesi araştırmanın bir güçlü yönünü daha ortaya koymaktadır.

Araştırmanın yalnızca Hakkari ilinde yaşayan katılımcılarla yapılması genellenebilirlik açısından araştırmanın zayıf yanını ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın yalnızca kadın katılımcılarla gerçekleştirilmiş olması ise kadın erkek eşitliğini tek taraflı değerlendirme nedeniyle katılımcılar açısından araştırmanın zayıf yanını oluşturmaktadır.

5.5. Öneriler

Araştırma sonucunda katılımcıların kadın erkek eşitsizliğine vurgu yaptığı görüldüğünden kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Ayrımcılık ortaya koyan düşünceleri yok etmeye yönelik olarak halka bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir.

Çalışmada kadınlara yönelik mekanların az olduğuna vurgu yapıldığından kadınlara özgü mekanların sayısı artırılabilir.

İşletmelerde ve yönetici konumlarında genel olarak erkek egemenliği görüldüğünden kadınlara işletme açmaları ve yönetici konumlarına gelmeleri için teşvikler sağlanabilir.

Katılımcılar çalışmada Hakkari'deki çevresel ve alt yapısal sorunları da ifade etmişlerdir. Buna yönelik gerekli çalışmalar yapılarak bu çevresel ve alt yapısal sorunlar ortadan kaldırılabilir.

5.5.1. Gelecekte Yapılacak Çalışmalar İçin Öneriler

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Yapılacak yeni çalışmalar nicel araştırma yöntemleri ve deneysel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilebilir.

Çalışma 21 kadın katılımcının görüşleri alınarak gerçekleştirilmiştir. Yapılacak yeni çalışmalarda daha fazla katılımcıya ulaşılabilir ve erkek katılımcıların da görüşleri alınarak fikirleri karşılaştırılabilir.

Yapılan çalışmaya yalnızca Hakkari'de yaşayan katılımcılar dahil edilmiştir. Yapılacak yeni çalışmalarda gerek Türkiye genelinden gerekse dünya çapında katılımcılar dahil edilerek daha genel sonuçlar elde edilebilir.

Yapılacak yeni çalışmalarda farklı türde sorular sorularak konu ile ilgili çalışmada değinilmeyen farklı yerlere değinilebilir ve daha detaylı bilgi alınması sağlanabilir.

6. SONUÇ

Yapılar tarafından çevrelenmiş ancak söz konusu yapıların dışında kalan alanlara kentsel mekânlar adı verilmektedir. Söz konusu kentsel mekânlar ilişkili, biçimli ve anlamlı alanlar olma niteliklerine sahiptir. Kentsel mekânlar sosyal bir olgudur.

Biyolojik açıdan kadın ve erkeğin belirgin farklılıklara sahip olduğu bilinmektedir. Fakat cinsiyet kavramı sadece söz konusu farklılıklardan meydana gelmemektedir. Çünkü cinsiyet kavramı ancak meydana geldiği toplumsal bağlamla birlikte düşünülmesi sonucunda bir anlama sahip olmaktadır (Bora, 2005). Kadın ve erkek olmaya ilişkin algılar içinde yaşanılan toplum tarafından üretilmektedir. Toplum tarafından üretilen algılar insanların kadın veya erkek olmaya ilişkin davranış kalıplarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle kişiler toplum tarafından oluşturulan algılara göre hareket etmektedir. Kamusal alandaki davranışlar erkek ve kadın olmaya ilişkin kimlik üzerinde belirgin etkilere sahiptir. Toplum tarafından kişilere hem bilinçli olarak açık mesajlarla hem de bilinçaltına seslenerek iki cinse ait bazı davranışların o cinslerin değişmez özellikleri olduğu kabul ettirilir. Bunun sonucunda da kişilerin bu özelliklere uygun davranış kalıplarını sergilemesi beklenmektedir. Bu açıdan cinsiyet kavramı insanların biyolojik olarak hangi cinse ait olduklarının bir ifadesi olma niteliğini taşımaktadır (Dökmen, 2010). Fakat toplumsal cinsiyet kavramı toplumda belirli bir zaman aralığında üretilen algıları ve davranış kalıplarını içermektedir. Bununla birlikte kadın ve erkek olmaya ilişkin oluşan kültür de toplumsal cinsiyet kavramının içerisinde yer almaktadır (Berktay, 2012).

Cinsiyet kavramı sadece biyolojik farklılıklarla ifade edilmemektedir. Çünkü cinsiyet kavramı kadın ve erkek olmaktan daha büyük anlamlara sahiptir. Toplumsal hayattaki algılarla şekillenen erkeklik ve kadınlık davranışları belirli rollerle sınırlanmaktadır. Bu şekilde de biyolojik açıdan cinsiyet kavramı sadece toplumsal anlamda statüyle ilişkili hale gelmektedir.

Ataerkil cinsiyet düzeni ve kentsel mekân birbiriyle yakından ilişkilidir. Çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin birçok biçimiyle kentsel mekânlarda karşılaşmak mümkündür. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bireylerin yaşamını her

açıdan zorlaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden erkekler de etkilense de özellikle kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden oldukça olumsuz etkilenmektedir.

Bu çalışmanın sonucunda kentsel mekânda yer alan birçok unsurun erkek egemenliğini temsil ettiği anlaşılmıştır. Bu durumun da kadınların kamusal hayata katılmasını zorlaştırdığı görülmüştür. Kentsel mekânlar bireylerin hayatını sürdürdüğü alanlardır. Bu nedenle de kentsel mekânlardan kadınların ve erkeklerin eşit derecede yararlanması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bakımından oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Kentsel mekânlarda erkek egemenliğinin ortadan kaldırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için atılması gereken birçok adım bulunmaktadır. Hem toplum hem de karar verici konumda bulunanlar tarafından bu konuda hayata geçirilecek adımlar kentsel mekânlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması mümkün kılabilecektir.

Çalışma sonucunda katılımcıların kadın olarak Hakkari'de yaşamını değerlendirmesine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kısıtlı sosyal aktivitesi olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların hangi sıklıkla dışarı çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun her gün canı istediğinde çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların dışarıya tek mi yoksa yanlarında mutlaka biriyle mi çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun tek başına çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların genellikle hangi sebeplerle ve hangi saatlerde dışarı çıktıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun işlerini halletmek için çıkma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların market alışverişi dışında dışarı çıktıklarında genellikle hangi mekanlara gitmeyi tercih ettiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun yemeğe ve kafelere gitme cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların Hakkari merkezde (çarşıda yani) ailelerinin, akrabalarının ya da komşularının çeşitli nedenlerle bulunmalarını istemeyecekleri yada uygun görmedikleri yerlere ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun alkollü yerler cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların çevrelerinin uygunsuz diye tabir edebilecekleri bu yerlere bir kadının gidip gitmemesi konusundaki düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kadın her yere gidebilmeli cevabını

verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların Hakkari merkezde bir kadın için günün belirli zamanlarında tehlikeli olduğunu düşündükleri ve bu konuda endişe duydukları yer ya da yerlere ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun öyle tehlikeli bir yer olmaması cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların sadece erkekler için uygun olduğunu düşündükleri yer ya da mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kahvehaneler ve okey salonları cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların günün her saatinde rahatlıkla bulunmak ve oralarda başkaları tarafından görünmekte sakınca görmedikleri yer ve mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun rahatlıkla her yere gidebilme cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların kadınlara özgü yani sadece kadınların bulunabileceğini düşündükleri yer ve mekanlara ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun öyle bir yer bulunmaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların neden bazı mekanların sadece kadınlara ve sadece erkeklere özgü olduğunu düşündüklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun geçmişten gelen alışkanlık cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların toplumsal cinsiyet ve eşitliğine yönelik genel düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun kadın ve erkek arasında eşitlik olmaması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların toplumun her alanında (ekonomik, aile, din, siyaset gibi) kadınlardan ziyade erkeklerin çıkarlarını koruyacak ve erkeklerin gücünü arttıracak şekilde örgütlendiği fikri hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun erkeklere daha çok hak verilmesi cevabını verdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların gündelik yaşamın örgütlenmesi biçiminin kadınları erkeklerden belirgin şekilde ayırdığını düşünmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun herkesin her şeyi yapabilmesi cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların bir görüşe göre kentin mimari yapısında cinsiyetçilik olduğunun düşünülmesi ve bir kadın olarak bunu nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun mimari yapının herkese hitap etmesi cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların Hakkari şehrinin yapısını bir kadın olarak nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun yetersiz ve gelişmemiş olma cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların erkek- kadın gündelik kentsel deneyim ve algılarının farklı olması ve kadınlara biçilen

toplumsal roller ile şehrin işlevlerinin dağılımı aralarındaki etkileşimi sağlayan ulaşım kanalları arasında bir uyum ya da uyumsuzluk olduğunu düşünmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun çoğu yerin yürüme mesafesinde olmasından dolayı ulaşım rahatlığı cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların erkek egemen bir toplumda şehirlerdeki çoğu kamusal mekanın erkekler tarafından düzenlendiği ve denetlendiği bu nedenle erkek-kadın farklılığını vurgulayacak şekilde simgelendiği düşüncesi konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun erkek egemenliğinin ön planda olması cevabını verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların düşünce, görüş ve önerilerine ilişkin bulgular incelendiğinde çoğunluğun çevresel ve alt yapısal sorunların çözülmesi cevabını verdiği belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

Acar-Savran, G., (2009). ***Beden emek tarih diyalektik bir feminizm için***. 2. baskı, İstanbul: Kanat Yayınları.

Açıksöz, S. (2017). ***Toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğinin dış mekâna yansımaları ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme***. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın-Mekân Sempozyumu bildiriler kitabı, 114-138, Ankara.

Akkoyunlu Ertan, K., (2008). Kent hakkı üzerine düşünceler. ***Amme İdaresi Dergisi***, 125-141.

Akkoyunlu Ertan, K., (2014). ***Kent ve kentli hakları***. Ankara: TODAİE Yayınları.

Aktaş, G., (2017). Kadın açısından kente ilişkin mekan pratikleri. ***Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 137-149.

Alkan, A., (2000). Özel alan - kamusal alan ayrımının feminist eleştirisi çerçevesinde kentsel mekân. ***Kültür ve İletişim,*** 3(1), 71-95.

Alkan, A., (2005). ***Yerel yönetimler ve cinsiyet; kadınların kentte görünmez varlığı***. Ankara: Dipnot Yayınları.

Alkan, A., (2009). ***Cins cins mekan***. İstanbul: Varlık Yayınları.

Alkan, A., (2012). ***Şehircilik çalışmalarını zayıf halkası: cinsiyet.***

Aşkın, M., (2007). Kimlik ve giydirilmiş kimlikler. ***T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 10(2), 213-220.

Avar, A., A., (2009). ***Lefebvre'in üçlü –algılanan, tasarlanan, yaşanan mekân diyalektiği***. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını.

Aytaç, Ö., (2007). Kent mekânlarının sosyo-kültürel coğrafyası. ***Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, 17 (2), 199-226.

Baltacı, A., (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. ***Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 3 (1), 1-15.

Baltacı, A., (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. ***Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** 7 (1), 231-274.

Başkale, H., (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. ***Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi***, 9 (1), 23-28.

Batı, U., (2006). Tüketilen kadın bedeni: Kadın bedeninin parfüm reklamlarındaki görünümünün gösterge bilimsel çözümlemesi. ***Kadın Çalışmaları Dergisi***, 1(2).

Baxter, P., Jack, S., (2008). Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. ***The Qualitative Report***, 13 (4), 544-559.

Beebeejaun, Y., (2017). Gender, urban space, and the right to everyday life. ***Journal of Urban Affairs***, 39(3), 323–334

Bengtsson, M., (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. ***NursingPlus Open***, 2, 8-14.

Berktay, F., (2012). ***Tarihin cinsiyeti***. İstanbul: Metis Yayınları.

Bhasin, K., (2003). ***Toplumsal cinsiyet: Bize yüklenen roller***, (Çev. A. Coşkun. İstanbul: Kadav Yayınlarıç

Bogdan, R., Biklen, S., K., (1997). ***Qualitative research for education***. Boston, MA, USA: Allyn & Bacon.

Bora, A., (2005). ***Kadınların sınıfı***. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, P., (2014). ***Seçilmiş metinler***. (Çev. L. Ünsaldı). Ankara: Heretik Yayınları.

Can, A., (2008). ***Türkiye'de yerel yönetimler***. Ankara: Nobel Yayın.

Cantek, F., Ş., Ulutaş, Ç., Ü., Çakmak, Ş., (2014). "Evin içindeki sokak, sokağın içindeki ev: Kamusal ile özel 'ara'sında kalanlar". (Der. F. Ş. Cantek) ***Kenarın kitabı: 'Ara'da kalmak, çeperde yaşamak*** içinde.

Castells, M., (2002). Urban sociology in the twenty-first century. ***Cidades Cominidades e Territorios***, (5), 9-19.

Castells, M., (2014). ***Kent, sınıf, iktidar***. Ankara: Phoenix Yayınevi

Clara, H., (1994). **Women and plannıng; Creatıng gendered realıtıes**. Oxford: Routledge.

Cockburn, C., (1991). ***Brothers male dominance and technological change***. London.

Cohen, L., Manion, L., (1994). ***The interview. Cohen L. & Manion L. Reseacrh Methods in Education: Fourth Edition***, London: Routledge.

Connelly, L. M., (2016). Trustworthiness in qualitative research. ***Medsurg Nursing,*** 25 (6), 435.

Crabtree, B., F., (1999). ***Doing qualitative research***. Sage.

Cresswell, J., W., (2018). ***Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni***. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Creswell, J. W., (2002). ***Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*** (Vol. 7). Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.

Creswell, J. W., (2003). ***Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches***. California: Sage Publications.

Cumur, Ş., Topçu, K., (2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Kadın ve kentsel mekân. ***Artium***, 10 (2), 112-130.

Çeliker, E., (2016). Türkiye'de "göç" kavramı çerçevesinde 'şehircilik stratejileri' analizi ve önerileri. Ke***nt Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu Bildiri Kitabı*** içinde. Bursa: Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-3.

Çetinel, E., Yılmaz, S., E., (2016). Feminist teori. ***Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 6 (2), 119-148.

Çolak, G., (2019). ***Toplumsal cinsiyet ve dil.*** İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Dalbay, R., S., (2018). Kimlik ve toplumsal kimlik kavramı. ***T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** 31, 161-176.

Davidoff L., (2002). ***Feminist tarih yazımında sınıf ve cinsiyet,*** (Çev. Z. Ateşer ve S. Somuncuoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.

Davison, G., Fincher, R., (1998). Urban studies in Australia: A Road map and ways ahead. ***Urban Policy And Research***, 16 (3), 183-197.

Dedeoğlu, S., (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği. ***Toplum ve Bilim***, 86, 139-171.

Dedeoğlu, S., (2010). Visible hands–invisible women: Garment production in Turkey. ***Feminist Economics***, 16 (4), 1-32.

Demez, G. (2005). ***Kabadayıdan sanal delikanlıya: Değişen erkek imgesi.*** Babil Yayınevi.

Demirbaş, G., (2012). ***Kadınların mekan algısı ve mekanı kullanma biçimi***. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Demirkanoğlu, Y., (2018). ***Türkiye'de muhafazakâr sağ ve kadın MSP'den AK Parti'ye değişen siyasal panorama***. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Denzin, N., K., Lincoln, Y., S., (2008). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), ***Strategies of qualitative inquiry*** (pp. 1–43). Sage Publications.

Doğan, S., (2014). ***Kadın istihdamında iletişimin önemi***. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doran, J., (1989). Unions and women. In ***Australian Unions*** (pp. 190-202). London: Palgrave.

Dökmen, Z., (2010). ***Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar***. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Durakbaşa, A., Cindoğlu, D., (2005). "Tezgâh üstü karşılaşmalar: Toplumsal cinsiyet ve alışveriş" Kültür Fragmanları: ***Türkiye'de gündelik hayat*** içinde, der. D. Kandiyoti ve A. Saktanber, çev. Z. Yelçe, İstanbul: Metis Yayınları, s. 57-82.

Elden, S., (2004). ***Understanding Henri Lefebvre***. London: Continuum.

Erkan, N., E., (2006). ***Toplumsal cinsiyet perspektifinden kentsel eşitsizlik***. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ersoy, E., (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği. ***Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***,19 (2), 209-230.

Eysenbach, G., Köhler, C. (2002). How do consumers search for and appraise health information on the world wide web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews. ***Bmj***, 324 (7337), 573-577.

Fenster, T., (1999). Gender and human rights: Implications for planning and development. In T. Fenster (Ed.), ***Gender, planning and human rights***. New York: Routledge. 3–21

Forrester, M., Sullivan, C., (2018). Doing qualitative research in psychology: A practical guide. ***Doing Qualitative Research in Psychology***, 1-376.

Fossey, E., Harvey, C., McDermott, F., ve Davidson, L., (2002). Understanding and evaluating qualitative research. ***Australian & New Zealand Journal of Psychiatry***, 36 (6), 717-732.

Geddes, M., (2009) "Marxism and urban politics", ***Theories of urban politics***, Second Edition, (ed. By Jonathan S. Davies and David L. Imboscio), Londra: Sage.

Ghulyan, H., (2017). Lefebvre'nin mekân kuramının yapısal ve kavramsal çerçevesine dair bir okuma. ***Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi***, 26 (3), 1-29.

Giddens, A., (2000). ***Sosyoloji***, (Çev. H. Özel, C. Güzel). Ankara: Ayraç Yayınları.

Göle, N., (2011). ***Modern mahrem: Medeniyet ve örtünme***. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Grix, J., (2010). ***Demystifying postgraduate research***. A&C Black.

Guba, E., G., Lincoln, Y., S., (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. ***Ectj***, 30 (4), 233-252.

Guba, E., G., Lincoln, Y., S., (1994). Competing paradigms in qualitative research. ***Handbook of Qualitative Research***, 2 (163-194), 105.

Güler, M., (2011). Kentsel haklar, kapitalizm ve katılım. ***Ankara Üniversitesi SBF Dergisi***, 66(1), 49–71.

Güler, Z., (2016). ***19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler*** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Günindi-Ersöz, A., (2015). Özel alan/kamusal alan dikotomisi: Kadınlığın "doğası" ve kamusal alandan dışlanmışlığı. ***Sosyoloji Araştırmaları Dergisi***, 18(1), 80–102.

Gür, Ş., Ö., (1996). ***Mekân örgütlenmesi***. Trabzon: Gür Yayıncılık.

Harvey, D., (2015). ***Asi şehirler şehir hakkından kentsel devrime doğru*** (Çev. A. D. Temiz). İstanbul: Metis Yayınları.

Harvey, D., (2016). ***Sosyal adalet ve şehir*** (Çev.M. Moralı). İstanbul: Metis Yayınları.

Harvey, D., (2017). ***Kent deneyimi*** (2. Baskı) (Çev. E. Soğancılar). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Hatch, J., A., (2002). ***Doing qualitative research in education settings***. Suny Press.

Hay, I., (2000). ***Qualitative research methods in human geography***. Oxford University Press.

Heywood, A., (2007). ***Siyasi ideolojiler***. Ankara: Adres Yayınları.

Highleyman, L., (1997). Kemron trial stopped. BETA*:* ***bulletin of experimental treatments for AIDS****:* a publication of the San Francisco AIDS Foundation, s. 5.

İnceoğlu, M., Aytuğ, A., (2008). Kentsel mekânda kalite kavramı. ***Megaron***, 4(3), 131-146.

Kandiyoti, D., (2012). "***Türkiye'de toplumsal cinsiyet çalışmaları: Gelecek için geçmişe bakış", birkaç arpa boyu. 21. yüzyıla girerken Türkiye'de feminist çalışmalar***. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Karataş, Y., C., (2017). Çağdaş Feminist kuramlar açısından feminist öznenin imkanı. ***Felsefe Arkivi***, 47, 1-24.

Kartal, F., (2016). Kadınların yurttaşlığı ve feminist kuram. ***Amme İdaresi Dergisi***, 49 (3).

Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal cinsiyet bakış açısından kente bakmak. ***Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 7 (1), 344.

Kıray, M., (2007). ***Kentleşme yazıları***, Üçüncü Baskı. Ankara: Bağlam Yayınları.

Klenke, K., (2016). ***Qualitative research as method. In Qualitative research in the study of leadership***. Emerald Group Publishing Limited.

Kurtar, S., (2015). Mekânı yaşamak: Lefebvre ve mekânın diyalektik oluşumu. ***Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Felsefe Bölümü,*** Ankara.

Kuş, E., (2007). Sosyal bilim metodolojisinde paradigma dönüşümü ve psikolojide nitel araştırma. ***Türk Psikoloji Yazıları***, 10 (20), 19-41.

Kvale, S., (1994). ***Interviews: An introduction to qualitative research interviewing***. Sage Publications.

Lefebvre, H., (2013). ***Kentsel devrim***. İstanbul: Sel Yayıncılık

Lefebvre, H., (2014). ***Mekanın üretimi***. (4. Baskı). (Çev.I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H., (2015). ***Şehir hakkı*** (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık

Lefebvre, H., (2016). ***Mekanın üretimi*** (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayınları.

Lordoğlu, C., (2016). ***Kent coğrafyasında kadınların güvenlik endişeleri***. Ankara: Heretik Yayınları.

Mackenzie, S., (2002). ***20.yüzyıl kenti***. Ankara: İmge Yayınevi.

Makatouni, A., (2002). What motivates consumers to buy organic food in the UK? Results from a qualitative study. ***British Food Journal***.

Mallat, N., (2007). Exploring consumer adoption of mobile payments–A qualitative study. ***The Journal of Strategic Information Systems***, 16 (4), 413-432.

Malterud, K., (2001). Qualitative research: Standards, challenges, and guidelines. ***The lancet***, 358 (9280), 483-488.

Marczyk, G., R., Heilbrun, K., Lander, T., DeMatteo, D., (2005). Juvenile decertification: Developing a model for classification and prediction. ***Criminal Justice and Behavior***, 32 (3), 278-301.

Marshall, C., Rossman, G. B. (2014). ***Designing qualitative research***. Sage publications.

Marshall, G., (1999). ***Sosyoloji sözlüğü***, (Çev. O. Akınbay, D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Marshall, M., N., (1996). Sampling for qualitative research. ***Family Practice***, 13 (6), 522-526.

Massey D., (1977), "Towards A Critique of Industrial Location Theory", ***Radical Geography: Alternative Viewpoints on Contemporary Social Issues,*** (ed. Richard Peet), Methuen Co Ltd, London.

McDowell, L. (1993). Space, place and gender relations: feminist empiricism and the geography of social relations. ***Progress in Human Geography***, 17 (2), 157–179.

Merriam, S., B., (1998). ***Qualitative research and case study applications in education. revised and expanded from" case study research in education."***. 350 Sansome St, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Merriam, S., B., Grenier, R. S. (Eds.). (2019). ***Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*.** John Wiley & Sons.

Miles, M., B., Huberman, A., M., (1994**). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook***. Sage.

Mirioğlu, G., (2018). Kentlere feminist coğrafya perspektifinden bakmak. ***Ege Coğrafya Dergisi***, 27 (2), 183–194.

Morgan, G., Smircich, L., (1980). The case for qualitative research. ***Academy of management review***, 5 (4), 491-500.

Morse, J., M., (2016). ***Mixed method design: Principles and procedures***. Oxford: Routledge.

Moustakas, C., (1994). ***Phenomenological research methods***. California: Sage Publications.

Mumford, L., (2007). ***Tarih boyunca kent–kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği.*** (Çev. G. Koca ve T. Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Neuman, W., L., Robson, K., (2014). ***Basics of social research***. Toronto: Pearson Canada.

OECD, (2018). https://www.oecd.org/newsroom/employment-situation-oecd-third-quarter-2018.htm (Erişim Tarihi: 15.11.2021).

Oğuz M., Atatimur N., (2008). Kent ve kadın. ***Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar***, 6, 10

Özgüç, N., (1998). ***Kadınların coğrafyası***. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Özpınar, C., (2016). ***Sunuş, mekânın üretimi***, Dördüncü Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Pateman, C., (1992). Citizen male. ***Australian Left Review***, 1 (137), 30-33.

Patton, M., Q., (1990). ***Qualitative evaluation and research methods***. Sage.

Pirenne, H., (2011). ***Ortaçağ Kentleri***. İstanbul: İletişim Yayınları.

Pope, C., Mays, N., Ziebland, S., le May, A., Williams, S., Coombs, M., ... Doorbar, P., (2000). Qualitative methods in health research. ***Methods***, 1 (2), 10-1002.

Sandelowski, M., (1986). The problem of rigor in qualitative research. ***Advances in Nursing Science***, 8 (3), 27–37.

Seidman, I., (2006). ***Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences***. Teachers college press.

Serter, G., (2013). Şikago Okulu kent kuramı: Kentsel ekolojik kuram. ***TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi***, 23, (2), 67-76.

Serter, G., (2018). ***Muhafazakar kentin inşası***. İstanbul: Notabene Yayınları.

Shenton, A., K., (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects**. *Education for Information***, 22 (2), 63-75.

Silverman, D., (2016). Introducing qualitative research. ***Qualitative Research***, 3, 14.

Smith, N., (2017). ***Eşitsiz gelişim: Doğa, sermaye ve mekânın üretimi*** (Çev. E. Soğancılar,). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Şengül, H. T., (2001). Sınıf mücadelesi ve kent mekanı. ***Praksis, Kent ve Kapitalizm Özel Sayı***, 2, 9-32.

Şolt, H. B. H., (2018). Toplumsal cinsiyet yönüyle kadın kentlilerin hakları ve kentsel hizmetler. ***Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri***, 4(6), 358-371.

Taşçı, H., (2014)**. *Bir hayat tarzı olarak şehir, mekan, meydan***. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

TDK, (2021). https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 20.11.2021).

Teddlie, C., Yu, F., (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples**. *Journal of Mixed Methods Research***, 1 (1), 77-100.

Tuncer, S., (2015). Dışarı çıkmak: Özelden kamusala feminist bir saha hikayesi. ***Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi,*** 2 (2), 30-58.

Turut, H., Özgür, E., M., (2018). Klasik kent kuramlarından eleştirel kent kuramlarına geçiş bağlamında kentleri yeniden okumak. ***Ege Coğrafya Dergisi***, 27 (1), 1-19.

Türk, H. B. (2008). Eril tahakkümü yeniden düşünmek: Erkeklik çalışmaları için bir imkân olarak pierre bourdieu, ***Academia***.

Urry, J., (2018). ***Mekanları tüketmek*** (3. Baskı). (Çev. R. G. Öğdül). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Yıldırım, A., Simsek, H., (1999). ***Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*** (11 baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2000). ***Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri***. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., Şimşek, H., (2006). ***Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*** (5. baskı.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, S., (2018). Toplumsal Cinsiyet rollerinin günlük hayattaki yansımaları: Çorum/Alaca Örneği. ***İmgelem***, 2 (2), 59-79.

Yüksel, N., (1999). ***Yıldız olgusu***, İstanbul: Çivi Yazıları.

Zengin, A., (2011). ***İstanbul'da hayat kadınları ve seks işçiliği***. İstanbul: Metis Yayınları

Zevi, B., (1990). ***Mimariyi görmeyi öğrenmek*** (Çev. D. Divanlıoğlu). İstanbul: Birsen Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı :

Doğum Yeri ve Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Yabancı Diller :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

A) Bildiriler

-

-

-

İLETİŞİM

E-Posta Adresi :

Tarih :../../....